

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVENSIS

51348

Mag. St. Dr. P

~~Grammat. not.~~
~~157.~~

51348

I

Ex Libris

30 cent

Ignatii Rodusynski
o. d. d. Mykonis 875

Sacredness

1883. X. 16.

GRAMMATYKA

ALBO

KRÓTKI I ŁATWY SPOSÓB

NAUCZENIA SIĘ

JĘZYKA WŁOSKIEGO.

w WARSZAWIE, 1782.

Nakładem i Drukiem MICHAŁA GRÖLLA,
Księgarza Nadwornego J. K. Mci.

BIBLIOTH. UNIV.

MCELLONICAE

57348
I

KRÓTKI I ŁATWY SPOSÓB
NAUCZENIA SIĘ
JĘZYKA WŁOSKIEGO.

Grammatyka jest sztuka, albo umiejętność, która nas dobrze mówić, i pisać naucza.

Włosi mają liter dwadzieścia jedną: — A, B, C, D, E, F, G, H, I, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, Z. — Z tych, samo-brzmiących jest pięć: — a, e, i, o, u, inne zaś współ-brzmiąciami nazywają się.

Lubo niepodobna bez żywey i ufney nauczyciela pomocy doskonale w jakim bądź języku nauczyć się wymawiania, z tym wszystkim kładą się tu niektóre w ogólności reguły, dostateczniejsze

onychże wyrażenie, którego piśmem określić trudno, nauczycielóm zostawiwszy.

C, przed *e*, albo *i*, wymawia się iak w polskim *cz*, *Cicerone*, *Cicero* *Cziczzerone*: przed innémi zaś iak *k*.

Ch, iak *k*, *ciafcheduno*, *cziafcheduno* każdy.

G, przed *e*, albo *i*, iak u Polaków *dz*, *gingiva* *dziafsto* *dziendziwa*, przed innémi iak *g*.

Gl, ile razy następują pò nim *e*, lub *i*, i czynią iedną syllabę, wymawia się iak podwójne *ll*, np. *migliore*, mówi się *milliore*, tak, że oboie *ll*, należą koniecznie do drugiéj syllaby.

Gn, iak polskie *h*, *ogni* wszystkim *oni*.

Gh, iak *g*, *luoghi* mieysca *luogi*.

H, samo przez się żadnego głosu nie wydaie.

S, między dwóma samo-brzmiąciami wymawia się iak w polskim *sz*, n. p. *cosa* rzecz, *koza*, wyjąwszy *cosi* tak, które się wymawia *kosi*.

Sce, sci, wymawia się iak w polskim *sze*, *szi*, tak: *scelerato* niezbożny, *szelerato*, *Scipione* *Scypio*, *Szypione*.

Z, iak polskie *c*, *zoppo*, *coppo*.

Inne wszystkie litery wymawiają się iak w języku polskim. W przykładzie następującym wszystkie te prawidła zawierają się gwiazdką oznaczone.

* * * * *
Ciafcheduno *sa*, *che* *come* *non* *v'è* *cosa* *che*
 * * * * *
più *dispiaccia* *a* *Dio* *che* *l'ingratitudine*, *ed* *in-*
 * * * * *
osservanza *de* *suoi* *precetti*, *cosi* *non* *v'è* *niente*,
 *
che

^{*} ^{*} ^{*} ^{*} ^{*} ^{*}
 che cagioni maggiormente la desolazione dell'
^{*} ^{*} ^{*} ^{*} ^{*}
 universo, che la cecità, e superbia degli uomini,
^{*} ^{*} ^{*} ^{*} ^{*}
 la pazzia de Gentili, Pignoranza, e l'ostinazione
^{*} ^{*} ^{*}
 de' Giudei, e scismatici.

Ze zaś osim tylko liczy się części mowy (tyle
 bowiem jest rodzajów słów do każdego dyskursu
 wchodzących) to jest: *imie, zaimek, słowo, ucze-*
stwiństwo, przyślowie, przekładanie, słaczenie, i
wtrącenie, albo interiekcya, z których cztery, pier-
wsze deklinują się, drugie zaś nie; Grammatyka
 też ta na osim Rozdziałów podzielona będzie.

ROZDZIAŁ I.

o Imieniu.

Imie jest to, co rzecz samą, lub własność iéy tylko
 oznacza. Pierwszym sposobem wzięte, *istotnym;*
 drugim zaś *przydatnym* nazywa się.

Nie ma tu żadney potrzeby mówić o szczegó-
 lnym imienia podziale, tym bardziéy, że jeden jest,
 co i w każdym prawie ięzyku. O tych się tylko
 namieni, które odmianie podpadaią, a wielka jest
 we włoskim ięzyku dla własności iego liczba. Z
 tych jedne powiększeniu, drugie umniejszeniu po-
 dlegają.

Hlekróć *imiona właściwie* oznaczają wielkość, i mają moc powiększania, kończą się na *one* w rodzaju męskim, w białogłowskim zaś na *ona otta*. *Dottorone* wielki Doktor. *Contadinotto* kmieć mały. *Contadinotta* chłopianka bogata. Nie kiedy jeszcze dla znaczniejszego wielkości wyrazu, białogłowski rodzaj zamienia się w męski; tak za *donnona*, *campanona*. Mówi się *donnone*, *campanone*, siuszn kobiecia, dzwón wielki.

Imiona oznaczające pogardę. Kończą się na *accio*, *azzo*, *azza*, *azzia*. Podobnych wiele się znajduje w języku polskim pospolicie kończących się na *sko*, np. *Cavallaccio*, fzkapko, *lupaccio*, wilczyśko, *popolazzo*, motłoch gawiedz, *robaccia*, śachmany.

Imiona obfitość i mnogość znaczące. Kończą się na *ame*, np. *gentame* gmin ludu, *offame* kupa kości.

Imiona umniejszenie wyrażające, pierwsze oznaczają przymilenie, i te kończą się na *ino*, *etto*, *ello*. Których też w polskim mamy podostatek, przymiujących na końcu sylaby, *ina*, *atko*, *aczek*, *iczek*, i tym podobne. Naprzykład: *poverino*, *poveretto*, *poverello*, niebożatko, nieboraczek. Drugie oznaczające pośmiewisko, a te kończą się na *uccio*, *uolo*, *atto*, *attolo*, tak *capeluccio*, kapelusz wytarty, *triflanzuolo*, chorowity, *omiciatto*, *omiciuolo* człowieczek. Wszystkie zaś te imiona stają się rodzaju białogłowskiego zamieniwszy *o*, na *a*.

Jak zaś takie wszystkie imiona zwyczajne swoje kończenie odmieniają, każdy zastanowiwszy się pomiar-

pomiarkować może bez przepisu prawideł. Na przykład: *Dottore* Doktor, odmieniwszy ostatnią literę *e*, na *o*, i dodałszy sylabę *ne*, będzie *dottorone* wielki Doktor, toż samo i o innych.

Imię przydatne porównywane bywa przez trzy stopnie. Piérwszy stopień ani rzecz jaką podwyższa, ani poniża, po prostu ie tylko wyraża; iak np. *felice* szczęśliwy. Drugi stopień troche podwyższa rzecz jaką, lub też poniża, np. *più*, albo *meno felice* szczęśliwszy, lub nie szczęśliwszy. Trzeci stopień albo nadto podwyższa, albo nadto poniża, np. *felicissimo* najszczęśliwszy. Litera *o* odmieniona w *a* sprawiaie rodzaj białogłówni, *felicissima* najszczęśliwsza.

Dodałszy do piérwszego stopnia te partykuły *più*, albo *meno* staie się stopień drugi. Tak *più*, albo *meno dotto*, uczeńszy, lub mniéy uczony.

Wyimują się iednak te cztery kończące się na *ore*, *maggiore* więkzszy, *minore* mniéyszy, *peggiore* gorzszy, *migliore* lepszy. Częstokroć dla mocniéyszego wyrazu tym partykułóm *più* i *meno* przykładają się te partykuły *vie-più*, *assai più*, *molto più*, np. *Cesare fù assai più*, albo *molto meno forte di Pompeo*. Cezar był daleko mocniéyszym, lub słabszym nad Pompeiusza.

Trzeci stopień formuie się odmieniwszy ostatnią literą *o*, albo *e*, na *i*, i dodałszy sylabę *ssimo*, tak *dotto*, *dottissimo* uczony, nayuczeńszy.

Wyimują się te cztery, *ottimo* naylepszy, *peffimo* naygorzszy, *massimo* naywiękzszy, *minimo* naysłabszy. Niekiedy staie się trzeci stopień doda-

wfzy Artykuł *il, la*, do partykuły *più*, albo *meno* np. *il più bello di tutti*, naypięknieyſzy ze wfzyſtkich, *la più brutta delle donne* nayszpetnieyſza z niewiaſt.

Imiona rachunkowe, czyli oznaczaiące liczbę, ſą troiakię. *Proſto-rachunkowe*, iako *uno, una*, raz ieden, iedna, *due* dwa, *tre* trzy, *quattro* czterey, *cinque* pięć, *ſei* ſześć, *ſette* ſiedem, *otto* oſim, *nove* dziewięć, *dieci* dzieſięć, *undici* iedynaſcie, *dodici* dwanaſcie, *tredecim* trzynaſcie, *quattordici* czternaſcie, *quindici* piętnaſcie, *ſedici* ſzeſnaſcie, *dieciſette* ſiedemnaſcie, *dieciotto* oſimnaſcie, *diecinove* dziewiętnaſcie, *venti* dwadzieſcia, *vent'uno* dwadzieſcia ieden, *trenta* trzydzieſci, *quaranta* czterdzieſci, *cinquanta* pięćdzieſiat, *ſeſſanta* ſześćdzieſiat, *ſettanta* ſiedemdzieſiat, *ottanta* oſimdzieſiat, *novanta* dziewięćdzieſiat, *cento ſto*, *cent'uno ſto* ieden, *mille* tyſiąc, *due mila* dwa tyſiące, &c. Wfzyſtkie te rachunkowe imiona ſą przydatniemi, np. *tre giovani* trzy młodzińcy, *ſette donne* ſiedem niewiaſt. Czasem iednakże kładą ſię za iſtote, np. *il due* dwa, *il tre* trzy, oſobliwie w grze.

Porządkowe, iako to: *primo* piérwſzy, *ſecondo* drugi, *terzo* trzeci, *quarto* czwarty, &c. Podobnie także nayeſciey ſą przydatniemi. Mówi ſię bowiem *il primo uomo* piérwſzy człowiek. Nie kiedy używaia ſię za iſtote tak *un terzo*, *un quarto*.

Na koniec *dzielące*, które zawnſze ſą iſtotniemi, *decina* dzieſiątek, *ventina* dwudzieſtka, *migliaio* tyſiąc, *centinaio* ſto.

Imiona

Imiona bądź istotne, bądź przydatne (iako też i zaimki) mają swoje cztery przymioty, *Artykuł*, *Rodzay*, *Liczbę*, i *Spadkowanie*, czyli *Deklinacyą*.

§. I.

o Artykule.

Artykuł jest to przydatek do imienia, lub zaimku nie z siebie samego nie znaczący, ale pokazujący imienia lub zaimku, rodzaj, liczbę, i spadek.

Artykuł ieden jest *determinujący*, który oznacza rzecz, iako tę a nie inną, drugi *nie determinujący*, który oznacza rzecz ogólnie wziętą.

Pierwszy jest troiaki *il*, i *lo* w męskim, *la* zaś w białołówkim rodzaju.

Il, kładzie się przed imionami od litery wspólbrzmiącej zaczynającemi się, naprzykład: *il padre* oyciec.

Lo, przed imionami od samo-brzmiącej, lub od litery *s*, po której druga wspólbrzmiąca następuje, n. p. *l'autore* autor, *lo studio* nauka. Przyczyna używania tego artykułu jest, żeby uniknąć trzech liter wspólbrzmiących zbiegu, coby czyniło głos uszom nie przyjemny. I dla tego kiedy ostatnia litera słowa poprzedzającego jest wspólbrzmiąca, a drugie po nim następuje od dwóch wspólbrzmiących zaczynające się, w tedy się dodaje na początku samo-brzmiąca *i*, nap. *in istato* w stanie, zamiast *in flato*, *con isulpore* z podziwieniem,

wieniem, zamiast *con stupore*. Przed imionami zaś, których początkowa litera jest samo-brzmiąca, ten artykuł *lo* apostrofuie się tym sposobem, nap. nie *lo autore*, ale *l'autore*, a to znowu dla uniknięcia zbiegu dwóch samo-brzmiących.

La dodaie się wszystkim imionóm rodzaju białogłowskiego, nap. *la mano* ręka. Apostrofuie się także z téżże przyczyny, przed imionami od samo-brzmiący zaczynającemi się, tak nie *la anima* dusza, ale *l'anima*. Co w deklinacyach najjaśniey przed oczy podpadnie.

Drugi Artykuł *nie determinujący*, tak męskiemu, iako i białogłowskiemu, w małej i wielkiej liczbie bez żadney dodaie się różnicy i odmiany.

Używa się, iak namienilem wyżej z imionami rzecz ogólnie wziętą oznaczającemi.

Powtóre z imionami właściwemi, i zaimkami, czyli to *pytające* one są, czyli *pokazujące*, czyli na koniec *przypominające*. Wyjąwszy tylko ten jeden przypominający *il quale* który, *la quale* która.

Na koniec kładzie się z imionami ilkość, lub iakowość oznaczającemi. Jeżeli się kładzie przed imionami zaczynającemi się, od samo-brzmiącej, w tedy iak i inne artykuły apostrofuie się. Wszystko się lepiej w deklinacyach okaże.

Wiedzieć także potrzeba, że Włosi częstokroć używają słowa w sposobie nieskończonym położonego, zamiast imienia istotnego, i deklinują go z artykułem *il*, lub *lo* podług przepisów wyżej położonych, nap. *il saper troppo alle volte nuoce*,
umieć

umieć nazbyt nie kiedy szkodzi, co znaczy iedno z tym, *la troppa scienza alle volte nuoce* zbytnia umiejętność nie kiedy szkodzi, *lo studiar troppo alle volte nuoce*, uczyć się zbytecznie czafem szkodzi.

§. 2.

o Rodzaiu.

Rodzaiów Włosi mają dwa męski, i *białogłowski*; poznać się rodzaj imion, albo z ich znaczenia, albo z zakończenia.

Kiedy imiona są właściwe męszczyzn, lub bożków, aniołów, lub znaczą urzędników, tudzież nazwiska miesięcy są rodzaju męskiego, nap. *Dio* Bóg, *Angelo* Anioł, *Pietro* Piotr, *Giove* Jowisz, *Principe* Xiążę, *Gennaro* Styczeń.

Imiona właściwe Kobiet, Bogiń, i Urzędniczek, są rodzaju białogłowskiego, nap. *Catarina* Katarzyna, *Venere* Wenera, *Principeffa* Księżniczka.

Z zakończenia. Pięć tylko zakończeń mają imiona w ięzyku Włoskim, to jest: *a, e, i, o, u*.

Imiona kończące się na *a*, są rodzaju białogłowskiego, nap. *la casa* dóm, *la carrozza* karetka.

Imiona kończące się na *e*, lubo nie mają ogólny reguły, którego są rodzaju. Kładą się iednak niektóre.

Tak kończące się na *me*, są rodzaju męskiego, nap. *il fiume* rzeka. Wyimują się *la fame* głód, *la speme* nadzieja, które są rodzaju białogłowskiego.

Kończą-

Kończące się na *re*, są rodzaju męskiego, np. *il core* serce. Wyimują się te cztery *la febre* gorączka, *la madre* matka, *la torre* wieża, *la polvere* proch, które są rodzaju białogłowskiego.

Kończące się na *me*, *ione*, i *one* tegoż są rodzaju, którego w języku francuzkim, dla tego w języku polskim pewnego na nie prawidła przepisać nie podobna.

Kończące się na *nre*, są rodzaju męskiego, np. *il dente* ząb. Wyimują się te dwa imiona, *la gente* naród, *la mente* myśl, rodzaju białogłowskiego.

Inne imiona kończące się na *e*, zachowują tenże rodzaj co w łacińskim, lub w francuzkim języku, dla tego w polskim pewnego nie mogą mieć prawidła, prócz używania. Które naley w tęg mierze nauczyć.

Imiona kończące się na *i*, są rodzaju męskiego, *il di* dzień. Wyimują się *la Diocesi* diecezja, *la perifrasi* obszernie opisanie, *la crisi* przesilenie się, *la tesi* *tesis*, *l'emfasi* waga, czyli moc w słowach, *la metamorfosi* przemiana, są rodzaju białogłowskiego.

Imiona kończące się na *o*, są rodzaju męskiego, np. *il fazzoletto* chustka. Wyjąwszy małą liczbę kończących się na *i*, które są rodzaju białogłowskiego, np. *la mano* ręka.

Imiona kończące się na *ù*, których jest mało w tym języku, są rodzaju białogłowskiego, np. *la gru* żóraw, *la gioventù* młodość, *la virtù* cnota.

§. 3.

o Liczbie.

Liczba jest iak w ięzyku polskim, tak i we włoskim *mała i wielka*. *Mała* co iedną rzecz znaczy, np. *il uomo* człowiek. *Wielka* co więcey niż pojedynczą rzecz oznacza, np. *gli uomini* ludzie.

§. 4.

o Spadkowaniu, czyli Deklinacyi.

Spadkowanie, czyli Deklinacya, jest to odmienianie kończenia imion, lub zaimków przez spadki, np. *ten człowiek, tego człowieka, temu człowiekowi, tym człowiekiem, &c.*

Imiona w ięzyku włoskim nie odmieniają kończenia swojego co do spadków, ale tylko co do liczby. Dla tego tey co do liczby odmiany, ogólne się tu kładą prawidła.

1. Wszystkie imiona rodzaju męskiego, iakkolwiek się w małej liczbie kończą, w wielkiej kończą się na *i*, np. *il Papa* Papież, *i Papi* Papież, *il Principe* Książę, *i Principi* Książęta, *il dì* dzień, *i dì* dnie, *il libro* książka, *i libri* książki.

2. Imiona rodzaju żeńskiego, kończące się na *a*, kończą się w liczbie wielkiej na *e*, np. *la casa* dom, *le case* domy. Uważać trzeba, że imiona kończące się na *ca*, i na *ga*, w liczbie wielkiej przed

nap.
gorą-
obvere

odza-
w ię-
ppisac

, nap.
gente
go.

a ten-
m ię-
mieć
w tcy

iego,
a, la
e się,
ch, la
wkie-

ięg,
iezbę
wkie-

to w
p. la
ota.

§. 3.

przed *e*, biorą *h*, tak *la manica* rękaw, *le maniche*, nie zaś *le manice*, *la piaga* rana, *le piaghe*, nie zaś *le piage*.

3. Imiona kończące się na *à* akcentowane, nie odmieniają się w liczbie wielkiéy; tak *la purità* czystość, *le purità* czystości. Wiedzieć zaś trzeba, że takowe imiona są to ucinane, *la purità*, lub też *la puritade*, *la beltà* piękność, albo *la beltade*, i gdy są całkowite, w tedy podpadają pod prawidło imion kończących się na *e*, to jest odmieniają zakończenie swoje w liczbie wielkiéy na *i*, *le beltadi* piękności. Pięknioéy atoli kładą się ucinkowo, niżeli całkowicie.

4. Imiona kończące się na *e*, mają liczbę wielką na *i*, np. *la madre* matka, *le madri* matki. Wyimuje się *mille* tyśiąc, które w liczbie wielkiéy ma *mila*. Tudzież *il Re* Król, *la specie* gatunek rodzaj, *la superficie* powierzchowność, *l'effigie* wyobrażenie, *l'esequie* pogrzeb. Które się w liczbie wielkiéy nie odmieniają; tak *i Re* Królowie, *le superficie* powierzchowności &c.

5. Imiona kończące się na *i*, nie odmieniają się w liczbie wielkiéy; tak *il dì* dzień, *i dì* dni. Podobnie i te przydatnie *pari*, *il pari vostro* równy tobie, *la pari vostra* równa tobie, *i pari vostri* równi tobie, *le pari vostre* równe tobie.

6. Imiona kończące się na *o*, mają liczbę wielką na *i*, np. *il fratello* brat, *i fratelli* bracia, *la mano* ręka, *le mani* ręce.

Następujące zaś imiona lepiéy się kończą w liczbie wielkiéy na *a*, niżeli na *i*, *l'anello* pierścionek, *il brac-*

il braccio łokieć, il budello ielita, il calcagno ostroga, il cerchio cyrkuł, il ciglio brew, il corno róg, il dito palec, il ditello pacha, il filo nić, il grido wrzask, il guscio ikra, il ginocchio kolano, il labbro warga, il lenzuolo prześcieradło, il legno drewno, il melo iabłko, il membro członek, il muro mur, il migliaio mila, l'osso kość, il pajo para, il pomo iabłko, il pugno pięść, lo stajo korzec miara, il riso śmiech, l'uovo iayko, il rubbio korzec miara, il vestigio ślad, l'orecchio ucho: tak le orecchia uszy, le vestigia ślady &c. i są rodz. białog.

7. Imiona kończące się na *co*, i na *go*, z dwóch tylko sylłab złożone, biorą w liczbie wielkiej *h*, przed *i*, tak *il fuoco* ogień, *i fuochi* ognie. Wyimują się te dwa słowa *il porco* wieprz, *i porci* wieprze, *il Greco* Greczyn, *i Greci* Grekowie.

Imiona zaś z więcej, iak dwóch sylłab złożone nie biorą w liczbie wielkiej *h*, przed *i*, tak *l'amico* przyjaciel, *gli amici* przyjaciele. Wyimują się *beccafico* bekas, *bisfolco* wolarz, *catafalco* katafalk, *diatologo* rozinowa, *Fiamingo* Flandrezyk, *reciproco* wzajemny, *Siniscalco* Starosta we Francyi, albo Sędzyk, *Tedesco* Niemiec, *trafico* handel, kupieństwo. Które *h* przed *i* biorą: tak *i trafichi* handle.

Deklinacyi w języku Włoskim liczyć się może tyle, ile się razy artykuły deklinują, to jest siedem, z artykułem *il*, z artykułem *lo*, z artykułem *lo* apostrofowanym, z artykułem *la*, z artykułem *la* apostrofowanym, z artykułem nie determinującym nie apostrofowanym, i z artykułem tymże apostrofowanym.

Spadków liczą tyle, iak i w Polskim języku, to jest sześć: *Mianujący, Rodzący, Dawający, Oskar-*

Oskarżający, Wzywający, i Odbierający. A że mianujący, oskarżający i wzywający zawsze są iednakowe, dla tego w przykładach Deklinacyi, pierwszy się tylko kładzie, a oskarżający i wzywający opuszczają się.

1. Przykład Deklinacyi z Artykułem *il*.

Liczba mała.

Mianujący, *il libro ta książka.*

Rodzający, *del libro téy książki.*

Dawający, *al libro téy książce.*

Odbierający, *dal libro od téy książki, tą książką.*

Liczba wielka.

M. *i libri te książki.*

R. *dei, de'libri tych książek.*

D. *ai, a'libri tym książkom.*

O. *dai, da'libri od tych książek, temi książkami.*

2. Przykład Deklinacyi z Artykułem *lo*.

Liczba mała.

M. *lo specchio te zwierciadło.*

R. *dello specchio tego zwierciadła.*

D. *allo specchio temu zwierciadłowi.*

O. *dallo specchio od tego zwierciadła, tym
(zwierciadłem.*

Liczba wielka.

M. *gli specchi te zwierciadła.*

R. *degli specchi tych zwierciadeł.*

D. *agli specchi tym zwierciadłóm.*

O. *dagli specchi od tych zwierciadeł, temi
(zwierciadłami.*

3. Przy-

3. Przykład Deklinacyi z Artykułem *lo* apostrofowanym.

Liczba mała.

- M. *Pingegno ten dowcip.*
R. *dell'ingegno tego dowcipu.*
D. *all'ingegno temu dowcipowi.*
O. *dall'ingegno od tego dowcipu, tym do-*
(wicipem.

Liczba wielka.

- M. *gl'ingegni te dowcipy.*
R. *degl'ingegni tych dowcipów.*
D. *agl'ingegni tym dowcipóm.*
O. *dagl'ingegni od tych dowcipów, temi do-*
(wicipami.

Wiedzieć tu potrzeba, że ten artykuł *lo* w ma-
łey liczbie zawsze, w wielkiy zaś w ten czas się
tylko apostrofuie, gdy imie z nim położone, za-
czyna się od wokali *i*, inaczey nie apostrofuie się,
tak np. *l'amore* miłość, w liczbie wielkiy *gli amo-*
ri te miłości, *degli amori* tych miłości, *agli amo-*
ri tym miłościóm, *dagli amori* od tych miłości,
temi miłosciami.

4. Przykład Deklinacyi z Artykułem *la*.

Liczba mała.

- M. *la casa ten dóm.*
R. *della casa tego domu.*
D. *alla casa temu domowi.*
O. *dalla casa od tego domu, tym domem.*

B

Liczba

Liczba wielka.

- M. le case *te domy.*
 R. delle case *tych domów.*
 D. alle case *tym domóm.*
 O. dalle case *od tych domów, temi domami.*

5. Przykład Deklinacyi z Artykułem *la* apostrofowanym.

Liczba mała.

- M. l'anima *ta dusza.*
 R. dell'anima *tęj duszy.*
 D. all'anima *tęj duszy.*
 O. dall'anima *od tęj duszy, tą duszą.*

Liczba wielka.

- M. le anime *te dusze.*
 R. delle anime *tych dusz.*
 D. alle anime *tym duszóm.*
 O. dalle anime *od tych dusz, temi duszami.*

6. Przykład Deklinacyi z Artykułem *nie* determinującym.

Liczba mała.

- M. Pietro *Piotr.*
 R. di Pietro *tego Piotra.*
 D. à Pietro *temu Piotrowi.*
 O. da Pietro *od tego Piotra, tym Piotrem.*

Liczba wielka.

- M. Pietri *Piotrowie.*
 R. di Pietri *tych Piotrów.*

D. à Pietri *tym Piotrów.*

O. da Pietri *od tych Piotrów, témi Piotrami.*

7. Przykład Deklinacyi z Artykułem nie determinuiącym apostrofowanym.

Liczba mała.

M. Andrea *Andrzéy.*

R. d'Andrea *tego Andrzeia.*

D. ad Andrea *tému Andrzeiowi.*

O. d'Andrei *od tego Andrzeia, tym Andrzeiem.*

Liczba wielka.

M. Andrei *Andrzeiowie.*

R. d'Andrei *tych Andrzeiów.*

D. ad Andrei *tym Andrzeióm.*

O. d'Andrei *od tych Andrzeiów, témi Andrze-*
(iami.)

Wiedzieć trzeba, że się także kładzie dobrze i przed samo-brzmiącemi bez apostrofowania się, tak *di Andrea, à Andrea, da Andrea*, toż samo i w wielkiej liczbie.

Tenże artykuł czasem przyjmuie do siebie ten zaimek *uno*, albo *una*, nap. *d'uomo* tego człowieka, *ad un'uomo, d'un uomo, d'una donna* téy niewiaſty, *ad una donna, d'una donna.*

o Imionach nie porządkowych.

Imiona nie porządkowe, albo *nie regularne* nazywają się te, które żadney nie podpadają regule, z tych pierwsze są, które się kończą na współ-

B 2

brzmią-

brzmiącą literę, iako to: *Daniel Daniel, Gerusalem* Jerozolima, i tym podobne, a takowe imiona nie deklinują się. Stają się jednak deklinującemi się dodawszy im na końcu samo-brzmiącą, np. *Daniele Gerusalemme*.

Drugie, które tak w wielkiéy, iako i małej liczbie wielorakie mają kończenia; tak w małej liczbie mówi się *ala, ale* skrzydło, w wielkiéy *ale, ali* skrzydła, *arme, arma* broń, w wielkiéy *armi, arme, dote, dota* pośag, w wielkiéy *doti, dote*.

Trzecie, które wielorakie mają kończenia w liczbie małej, a iedne tylko w wielkiéy; tak *console, consolo* konsul, *scolare, scolaro* uczeń, w wielkiéy liczbie *consoli, scolari, mestiero, mestieri, mestiere* rzemiosło, w wielkiéy liczbie *mestieri*.

Czwarte, które w wielkiéy liczbie mają wielorakie kończenia, a w małej tylko iedne, np. *anello* piérsceń, *anelli, anella*, *braccio* ramię, *bracci, braccia*, *frutto* owoc, *frutti, frutte, frutta*, *gesto* gest, *gesti, geste, gesta*, *tempo* czas, *tempi, tempora*.

ROZDZIAŁ II.

o Zaimkach.

Zaimek iest ta część mowy, która się za imie kładzie. Zaimki inne są: *piérwiaſtkowe*, czyli *osobiste*, inne *potężające*, inne *skazujące*, inne *pytające się*, inne *przypominające*, inne *nie określone*.

§. I.

o Zaimkach osobistych, i połączających.

Zaimki osobiste są: *io ia, tu ty, egli on, ella ona, noi my, voi wy, egliŋo elleno oni one.*

Deklinują się tym sposobem:

Deklinacya Osoby pierwszćy.

Liczba mata.

- M. *io ia.*
- R. *di me mnie.*
- D. *à me, mi mnie.*
- O. *me, mi mnie.*
- O. *da me ode mnie, mną.*

Liczba wielka.

- M. *noi my.*
- R. *di noi nas.*
- D. *à noi, ci nas.*
- O. *noi, ci nas.*
- O. *da noi od nas, nami.*

Deklinacya Zaimku Osoby. drugićy

Liczba mata.

- M. *tu ty.*
- R. *di te ciebie.*
- D. *à te, ti tobie.*
- O. *te, ti ciebie.*
- O. *da te od ciebie, tobą.*

Liczba wielka.

- M. voi *wy*.
 R. di voi *was*.
 D. à voi, vi *wam*.
 O. voi, vi *was*.
 O. da voi *od was, wami*.

Deklinacya Zaimku Osoby trzeciéy,
 rodzaju męskiego.

Liczba mała.

- M. egli *ón*.
 R. di lui *onego*.
 D. à lui, gli *onemu*.
 O. lui, lo *onego*.
 O. da lui *od onego, onym*.

Liczba wielka.

- M. eglino *oni*.
 R. di loro *onych*.
 D. à loro *onym*.
 O. loro, li *onych*.
 O. da loro *od onych, onemi*.

Deklinacya Zaimku Osoby trzeciéy,
 rodzaju białogłowskiego.

Liczba mała.

- M. ella *ona*.
 R. di lei *onéy*.
 D. à lei, le *onéy*.
 O. lei, la *ona*.
 O. da lei *od onéy, ona*.

Liczba

Liczba wielka.

- M. *elleno one.*
R. *di loro onych.*
D. *à loro onym.*
O. *loro, le oni.*
O. *da loro od onych, onemi.*

Różnie w języku włoskim tego zaimku używać można w małej liczbie rodzaju męskiego: *egli, esso, ei, quello, colui*, w wielkiej: *loro, eglino, essi, quelli, coloro*. W małej liczbie rodzaju białołowskiego: *ella, essa, quella, colei*. W liczbie zaś wielkiej: *loro, eglino, quelle, coloro*.

Prócz rzeczonych zaimków, jest jeszcze jeden obojgu rodzajom służący, który mianującego spadku nie ma, a zaś Rodzący ma *di se*, iego, iéy. Dawający *à se*, iemu, iéy. Oskarżający *se*, iego, iéy. Odbierający *dà se*, od niego, od niéy.

Uważać najprzód potrzeba, iż zaimek *io*, po sposobie rozkazującym zawsze się wyraża przez *mi*; tak *dite mi il vostro parere*, powiedz mi twoje zdanie, i w ten czas jest zaimkiem osobistym.

Powtóre, ponieważ zaimki osobiste, podwójny mają dawający i oskarżający spadek, to jest *me mi, te ti, noi ci, voi vi*. Wiedzieć należy, że po przekładaniach pierwsze się używają, *per me non v'è alcuno impedimento*, dla mnie żadnej nie ma przeszkody, *per te rimase* dla ciebie został, nie zaś *per mi, per vi*.

Po trzecie, ilekolwiek połączającemi są zawsze się przed słowami kładą, np. *il mio fratello mi dice*, mój brat mi mówi.

Po czwarte, te zaimki częścią są osobiste, częścią połączające. Jeżeli się biorą za osobiste, stają się mianującemi i spadkami słów, np. *noi parliamo del vostro viaggio*, my rozmawiamy o waszemy podróży. *Voi amaté lo studio della filosofia*, wy kochacie się w nauce filozoficzney. Jeżeli zaś iako połączające się kładą, w ten czas przestają być mianującemi, owszem są tychże słów spadkami, osobliwie zaś, gdy inna znajdzie się część mowy, która pod ten czas mianującym słowa spadkiem nazywa się. *Pietro mi parlerà domani*, jutro mi Piotr mówić będzie. *Paolo ti perdonerà*, Paweł ci odpuści. *Tadeo ci consola*, Tadeusz nas cieszy. *Giovanni vi favorirà*, Jan ci będzie sprzyjać. Wiele razy dwa schodzą się zaimki, pierwszy z nich zawsze jest osobisty, drugi połączający, np. *io vi prego instantemente perche* &c. ja was usilnie proszę ażebyście, nie zaś *io voi prego*. *Voi ci dite*, wy nam mówicie, nie zaś *voi noi dite*.

Na koniec po sposobach rozkazujących, nie- skończonych, złączających, i gerundiach, nigdy osobistemi nie są, nap. *dateci del pane*, dajcie nam chleba, *venni per vedervi* przyszedłem, ażebym was widział. Osobistemi zaś są po słowach pytanie oznaczających; tak *avete voi parlato con Onofrio?* mówiliżecie z Onufrym?

§. 2.

o Zaimkach posiadających.

Mio, mia, mój, moja, tuo, tua, twój, twoja, suo, sua, swój, swoja, nostro, nostra, nasz, nasza, vostro, vostra, wasz, wasza, loro ich. Zaimki te nazywają się *pochoǳącemi*, że od osobistych pochodzą, *posiadającemi* zaś, iż własności oznaczają: mają liczbę wielką *miei, mie, tuoi, tue, suoi, sue, nostri, nostre, vostri, vostre, loro*.

Deklinują się jako i inne zaimki, czasem z determinującym, czasem z niedeterminującym artykułem. Tak w małej liczbie, *il mio costume non è già di mentire*, nie jest mój zwyczaj kłamać, *i miei libri costano molto caro*, książki moje kosztują bardzo wiele, *la mia casa è affittata più caro, che siasi possibile*, dom mój najłem iak naydrożej można było, *le mie robbe sono usate*, moje rzeczy były w używaniu: *il loro paese è ameno, è fertile*, kray ich wesoły jest i żyzny, *la loro disinvoltura è ammirabile*, żywość ich jest przedziwna. Z artykułem nie determinującym, *io sono suddito di V. R. Maestà*, jestem poddanym W. K. Mości, *l'orologio è di mio padre*, zegarek jest oycy mego, *ho ricevuto un dono da mia sorella*, odebrałem podarunek od siostry moiéy.

o Zaimkach *Skazujących*.

Skazującymi zaimkami dla tego nazywają się, bowiem zawsze rzecz iako pokazują.

Mata liczba męskiego rodzaju.

Costui è matto, ten jest głupi.

Colui è prudente, ów jest roztropny.

Ciò che voi sapete, to co wy wiecie.

Ciò, wielkiéy liczby nie ma.

Quel luogo è bello, miéysce owe jest piękne.

Questo uomo è allegro, ten człowiek jest wesoły.

Quello che voi sapete, tamto o czym wy wiecie.

Codesto paese è ameno, kray ów jest miły.

Liczba wielka.

Costoro non vogliono comprendere, cosa vogliono dire quelle parole, ci niechą rozumieć tych słów należycie.

Coloro sono dell'istesso parere, oni są iednego zdania.

Questi soldati sono veterani, ci są żołnierze starzy wyśłużeni.

Quelli, albo quei, que' albo quegli, albo cotesti Principi che fanno le belle lettere, owi Książęta w wyzwolonych naukach biegli.

Mata liczba rodzaju białogłowskiego.

Costei è assai bella, ta jest dosyć piękna.

Colei è molto brutta, ona jest bardzo szpetna.

Questa mi piace, ta mi się podoba.

Quella non mi dispiace, tamta dość przystoyna.

Cotesta donna è vezzosa, ta białogłowa jest miła.

Essa parla senza grazia, ona mówi nie przyjemnie.

Wielka

Wielka liczba rodzajów białowęglowskiego.

Costoro sono cortesi, te są ludzkie.

Coloro non hanno creanza, one nie obyczajne.

Queste case sono elevate, te domy są wysokie.

Quelle finestre sono strette, tamte okna są wąskie.

Coteste donne parlano troppo, te kobiety wiele mówią.

Quelle si amano bene, tamte mocną się kochają.

PRZESTROGA.

W małej liczbie daleko gładziéy kładzie się, *questi i quegli*, niżeli *questo i quello*; tak: *questi fu felice*, e *quegli sfortunato*, ten szczęśliwy był, ów niezczęśliwy. Zaimki *questo, questa, costui i costei*, rzecz blisko oznaczają, *quello, quella, colui, colei, cotesto, cotesta*, daleką; tak: *pigliate questo libro*, weźcie tę książkę, e *datemi quello*, a podajcie mi tamtą, *datemi nouva di quello, che si passa in codesta città*, donieście mi co się nowego w tamtym mieście dzieje, *lui, colui, costui, lei, colei, i costei*, nigdy do rzeczy nie żyjących używać się nie zwykły, ani nawet do bestyi, ale następujące *questo, quello, cotesto*.

o Zaimkach pytających się.

Pytających zaimków jest trzy: *chi* kto? *quale* jaki? *che* co? *chi* i *che* obojga rodzajom i liczbie fluży. *Quale* obóm wprawdzie rodzajom przydaie się. W wielkiéy iednakże liczbie ma *quali*. Często-kroć *che*, i daleko gładziéy kładzie się za *quale*, np. *che affari avete?* co za sprawunki macie, za-
miał

miał *quali affari*. Podobnymże sposobem za *quale* kto, kładzie się *chi*, np. *chi mi chiama?* kto mnie woła? nie kiedy *chi* używa się za *quel che* dla więkšzėj piękności mówienia, np. *chi dice questo, ha ragione*, ten, kto to mówi, prawdę mówi, zamiast *quel che dice questo, ha ragione*.

o Zaimkach przypominających.

Przypominające zaimki zowią się te, które przyprowadzają nam na pamięć rzecz jaką, lub też się do niéy ściągają; są zaś te: *quale, che, chi, lui, loro*. Zaimek *quale*, dwojako deklinować się może, albo z determinującym, albo z nie determinującym artykułem: jeżeli związek, lub ściąganie się oznacza, determinującego artykułu używać potrzeba tak w męskim, iako i biaogłowskiemu rodzajowi, np. *Onofrio il quale superava tutti nella teoria, e nella pratica dell'arte nautica*. Onófrý, który umiętnością i doświadczeniem żeglarstwa wszystkich przewyższał. *Filomena la quale superava d'affai tutte le sue uguali*. Filomena, która wszystkie swoje przechodziła równienniczki. Zamiast zaimka używają Włosi partykuły *onde*, np. *di quella cosa ne discorrerà meglio, che quello stesso d'onde l'ha presa*. O téy rzeczy daleko dokładniéy on, niżeli ten sam, od którego iéy nabył, mówić będzie. Jeżeli zaś iakowość dostateczną, i zupełną wymienia, z artykułem nie determinującym kładzie się powinnienn. *Insegnami quali siano di corpo, quali d'animo, quali di maniere di vivere*. Naucz mnie, iakiego są ciała, umysłu i życia. *Che* obydwu rodzaje i liczbę wyraża; deklinuie się zaś z artykułem nie determi-

det
seg
pod
cui
go
io a
jest
ra,
ben
gła
io l
io
iak
i li
ella
zen
był
val
liny

M
tern
włz
kto
każ
ten

stę

determinującym; tak: *il maestro che parla, ed insegna*, mistrz, który mówi i naucza. *Chi* tymże podpada regulóm, równie iak i przypominający *cui: le cui bellezze*, albo *le di cui bellezze*, którego piękności: *al cui padre*, albo *al di cui padre io diedi*. Którego oycu ja dałem: nie kiedy lepiéy jest artykuł opuścić, nap. *diedi loro una tabacchiera*, dałem im tabakierę, miasto, *à loro, i loro beni*, zamiast *i di loro beni*: lub też dla więkšzey gładkości za *quale* kładzie się *che*, nap. *il libro ch'io leggo*, książka, którą czytam, za *il libro, il quale io leggo*. Zaimki przypominające, deklinują się iak inne: ale *esso* nie deklinuje się w obu rodzajach i liczbie, gdy po nim następuje *lui*, albo *lei*, np. *ella voleva digiunare con esso lui*, ona z nim razem pościć chciała: *egli arrivò con esso lei*, przybył tu wraz z nią. *Cominciarono à cantare e la valle insieme con esso loro*. Spiewać zaczęli, i doliny razem z niemi,

o Zaimkach nie określonych.

Nie określone zaimki te są, które rzeczy nie determinują, iak *tutto* cały, albo wszystko, ogni wszystko, *altro* inny, *qualche* pewien, *chiunque* ktokolwiek, *qualcheduno* nieiaki, *ciascheduno* każdy, *nessuno* żaden, *niuno* nikt, *medesimo, istesso* tenże sam; *altrui* inšzy.

PRZESTROGA.

Kiedy po zaimku nie określonym *tutto*, następuje imię istotne wielość iakową oznaczające, w tedy

w tedy koniecznie między zaimkiem, i imieniem kłaść się ma artykuł determinujący; inaczej zaś opuszcza się, tak: *tutto il popolo si rallegra*, wśmtek lud weseli się; inaczej mówi się *tutti due insieme anderemo*, obadwa razem póydziemy, nie zaś *tutti gli due*.

Zaimek nie okręslony, ani przed sobą, ani po sobie nigdy artykułu determinującego nie przypuszcza, tak: *ogni uomo che vive*, każdy człowiek, który żyje. Zaimek ten *ogni*, kładzie się w małej liczbie obojga iednak rodzajóm służy: *ogni soldato*, każdy żołnierz, *ogni donna*, każda białogłowa; chcąc zaś używać go w liczbie wielkiej, mówić się w tedy powinno *tutti*, lub *tutte*, n. p. *ogn'uno sa* każdy wie; w liczbie wielkiej *tutti fanno* wśmscy wiedzą; *ogni ora* każda godzina, *tutte le ore* wśmstkie godziny. *Altri* chociaż samo-przez się wielość oznacza, używa się iednak w liczbie małej; tak: *altri legge*, *altri scrive* ów czyta, ów pisze. *Qualche* bierze się tylko w liczbie małej: nap. *qualche signore* pewny pan, *alcuni signori* niektórzy panowie, nie zaś *qualche signori*.

ROZDZIAŁ III.

o Stowie.

Stowo jest część mowy, która czynienie, lub cierpienie oznacza, i ma swoje sposoby, czasy, liczbę, i osoby. Koniugacye iak w Łacińskim, tak w Wło-

skim

skim języku cztery tylko rachują się, te zaś z kończenia sposobu nie ograniczonego, czyli nieskończonego poznawać się zwykły.

Pierwsza Koniugacya w sposobie nieskończonym wypada na *are*, iak *amare* kochać. — *Druga* na *ere*, którę przed ostatnia przeciąga się w wymawianiu, iak *tacere* milczeć. — *Trzecia* podobnie kończy się na *ere*, ale przed ostatnia wymawia się krótko, iak *leggere* czytać. — *Czwarta* na koniec na *ire*, iak *servire* służyć. Ze zaś każda z nich używa słowa posilkującego wraz z swoim własnym *supinum*, dla tego wprzód nam posilkujące tu położyc przynależy. — Posilkujące słowa dwa są tylko *avere* mieć, i *essere* być.

o Słowach posilkujących.

Avere — *Mieć.*

Sposobu skazującego czas terażniejszy.

- M. l.* io ho *ia mam.*
tu hai *ty masz.*
quello ha *on ma.*
- W. l.* noi abbiamo *my mamy.*
voi avete *wy macie.*
quelli hanno *oni mają.*

Czas przeszły nie doskonały.

- M. l.* avevo, albo aveva *ia niewatem.*
avevi *ty niewateś.*
aveva, albo aveva *on niewat.*

W. l.

W. l. avevamo *my* miewaliśmy.
avevate *wy* miewaliście.
avevano, albo aveano *oni* miewali.

Czas przeszły nie determinowany.

M. l. ebbi *miatem.*
avesti *miateś.*
ebbe *miat.*

W. l. avemmo *mieliśmy.*
aveste *mieliście.*
ebbero *mieli.*

Czas przeszły doskonały składany.

M. l. ho avuto, albo avuta *miatem.*
hai avuto, albo avuta *miateś.*
ha avuto, albo avuta *miat.*

W. l. abbiamo avuto *mieliśmy.*
avete avuto *mieliście.*
hanno avuto *mieli.*

Czas przeszły więcej niż doskonały.

M. l. aveva avuto *miatem był.*
avevi avuto *miateś był.*
aveva avuto *miat był.*

W. l. avevamo avuto *mieliśmy byli.*
avevate avuto *mieliście byli.*
avevano avuto *mieli byli.*

Przeszły nie determinowany składany.

M. l. ebbi avuto *miatem był.*
avesti avuto *miateś był.*
ebbe avuto *miat był.*

W. l.

W. l. avemmo avuto *mieliśmy* byli.
aveste avuto *mieliście* byli.
ebbero avuto *mieli* byli.

Czas przyszły prosty.

M. l. avrò *będę* miał.
avrà *będziesz* miał.
avrà *będzie* miał.

W. l. avremo *będziemy* mieli.
avrete *będziecie* mieli.
avranno *będą* mieli.

— *przyszły składany.* —

M. l. avrò avuto *gdy będę* miał.
avrà avuto *będziesz* miał.
avrà avuto *będzie* miał.

W. l. avremo avuto *będziemy* mieli.
avrete avuto *będziecie* mieli.
avranno avuto *będą* mieli.

Sposobu rozkazującego czas terażniejszy.

M. l. abbi tu *mięty* ty.
abbia colui *niech ón ma*.

W. l. abbiamo noi *miemy* my.
abbiate voi *mięcie* wy.
abbiano coloro *niech oni mają*.

— *złączającego czas terażniejszy.*

M. l. ch'io abbia *ażebym ja* miał.
che tu abbia *ażebyś ty* miał.
ch'egli abbia *ażeby ón* miał.

W. l.

C.

W. l.

W. l. che noi abbiamo *ażebyśmy mieli.*
 che voi abbiate *ażebyście mieli.*
 che coloro abbiano *ażeby oni mieli.*

Czas przeszły nie doskonały rwszy.

M. l. ch'io aveffi *gdybym miewał.*
 che tu aveffi *gdybyś miewał.*
 che colui aveffe *gdyby ón miewał.*

W. l. che noi aveffimo *gdybyśmy miewali.*
 che voi aveffte *gdybyście miewali.*
 che coloro aveffero *gdyby oni miewali.*

— *przeszły nie doskonały 2gi, albo nie pewny.*

M. l. io avrei *ia miałbym.*
 tu avresti *miatbyś.*
 egli avrebbe *miatby.*

W. l. noi avremmo *mielibyśmy.*
 voi avreste *mielibyście.*
 coloro avrebbero *mieliby.*

— *przeszły doskonały.*

M. l. ch'io abbia avuto *gdybym ia miał był.*
 che tu abbia avuto *gdysbyś ty miał był.*
 che colui abbia *gdyby ón miał był.*

W. l. che noi abbiamo avuto *gdybyśmy mieli byli.*
 che voi abbiate avuto *gdybyście mieli byli.*
 che coloro abbiano avuto *gdyby oni mieli*
 (*byli.*)

— *przeszły więcéy niż doskonały 1szy.*

M. l. ch'io aveffi avuto *gdybym miał był.*
 che tu aveffi *gdybyś miał był.*
 che colui aveffe *gdy ón miał był.*

W. l.

W. l. che noi avessimo avuto *gdybyśmy mieli byli.*
 che voi aveste *gdybyście mieli byli.*
 che coloro avessero *gdyby oni mieli byli.*

Czas przeszły więcý niż doskonały 2gi.

M. l. avrei avuto *miałbym był.*
 avresti *miałbyś był.*
 avrebbe *miałby był.*

W. l. avremmo avuto *mielibyśmy byli.*
 avreste *mielibyście byli.*
 avrebbero *mieliby byli.*

— *przyszły.*

M. l. quando avrò avuto *gdy będę miał.*
 quando avrai *gdy będziesz miał.*
 quando avrà *gdy będzie miał.*

W. l. quando avremo avuto *gdy będziemy mieli.*
 quando avrete *gdy będziecie mieli.*
 quando avranno *gdy będą mieli.*

Sposób nie skończony: avere mieć.

Czas przeszły: aver avuto mieć było.

— *przyszły: aver ad avere, esser ad avere*
 (*maiący być.*)

Uczeństwo: avendo maiąc, avendo avuto
 (*miałwszy.*)

Essere — Być.

Sposobu skazuiącego czas terażnięszy.

M. l. io sono *ia jestem.*
 tu sei *ty jesteś.*
 quelli è *ón jest.*

C 2

W. l.

W. l.

W. l. noi siamo *my* iesteśmy.
 voi siete *wy* iestescie.
 quelli sono *oni* są.

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. ero, albo era *bywałem*.
 eri *bywałeś*.
 era *bywał*.

W. l. eravamo *bywaliśmy*.
 eravate *bywaliście*.
 erano *bywali*.

— *przeszły nie determinowany.*

M. l. fui *byłem*.
 fosti *byłeś*.
 fù *był*.

W. l. fummo *byliśmy*.
 foste *byliście*.
 furono *byli*.

— *przeszły doskonały składany.*

M. l. sono stato *byłem*.
 sei stato *byłeś*.
 è stato *był*.

W. l. siamo stati *byliśmy*.
 siete stati *byliście*.
 sono stati *byli*.

— *przeszły więcéy niż doskonały.*

M. l. era stato *byłem dawnó*.
 eri stato *byłeś dawnó*.
 era stato *był dawnó*.

W. l.

W. l. eravamo stati *byliśmy dawno.*
eravate stati *byliście dawno.*
erano stati *byli dawno.*

Czas przeszły nie determinowany składany.

M. l. fui stato *byłem dawno.*
fosti stato *byłeś dawno.*
fui stato *był dawno.*

W. l. fummo stati *byliśmy dawno.*
foste stati *byliście dawno.*
furono stati *byli dawno.*

— *przyszły prosty.*

M. l. sarò *będę.*
sarai *będziesz.*
sarà *będzie.*

W. l. faremo *będziemy.*
farete *będziecie.*
faranno *będą.*

— *przyszły składany.*

M. l. saró stato *będę.*
sarai stato *będziesz.*
sarà stato *będzie.*

W. l. faremo stati *będziemy.*
farete stati *będziecie.*
faranno stati *będą.*

Sposobu rozkazującego czas terażniejszy.

M. l. sia, albo sii tu *bądź ty.*
sia egli *niech ón będzie.*

W. l.

C 3

W. l.

W. l. siamo noi baddzmy.
 siate voi baddzcie.
 siano coloro niech oni beda.

Sposób złączający czas terażniejszy.

M. l. ch'io sia ażebym ia byt.
 che tu sia ażebyś ty byt.
 che colui sia ażeby ón byt.

W. l. che noi siamo ażebyśmy byli.
 che voi siate ażebyście byli.
 che coloro siano ażeby oni byli.

Czas przeszły nie doskonały nieszy.

M. l. ch'io fossi gdybym bywał.
 che tu fossi gdybyś bywał.
 che colui fosse gdyby ón bywał.

W. l. che noi fossimo gdybyśmy bywali.
 che voi foste gdybyście bywali.
 che coloro fossero gdyby oni bywali.

— *przeszły nie doskonały.*

M. l. io farei bytbym.
 tu faresti bytbyś.
 colui farebbe bytby.

W. l. noi faremmo bylibyśmy.
 voi fareste bylibyście.
 coloro farebbero byliby.

— *przeszły doskonały.*

M. l. ch'io sia stato, albo stata ażebym byt.
 che tu sia ażebyś byt.
 che colui sia ażeby byt.

W. l.

W. l. che noi siano stati, albo state ażebyśmy byli.
che voi siate ażebyście byli.
che coloro siano ażeby byli.

Czas przeszły więcéy niż doskonały rzwszy.

M. l. ch'io fossi stato, albo stata gdybym ja był
che tu fossi gdybyś ty był kiedys. (kiedys.
che colui fosse gdyby ón był kiedys.

W. l. che noi fossimo stati, albo state gdybyśmy by-
che voi foste gdybyście byli kiedys. (li kiedys.
che coloro fossero gdyby byli kiedys.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*

M. l. sarei stato, albo stata byłbym był.
saresti byłbyś był.
sarebbe byłby był.

W. l. saremmo stati, albo state bylibyśmy byli.
sareste bylibyście byli.
sarebbero byliby byli.

— *przyszły.*

M. l. quando sarò stato, albo stata kiedy ja będę.
quando sarai stato kiedy ty będziesz.
quando sarà stato kiedy ón będzie.

W. l. quando saremo stati, albo state kiedy my będ.
quando sarete kiedy wy będziecie.
quando faranno kiedy oni będą.

Sposób nie skończony: essere być.

Czas przeszły: essere stato, albo stata być byto.

— *przyszły: essere per essere, albo ad essere*
(mający być.

Uczęśniewo: *essendo będąc, essendo stato, albo*
(*stata bywszy.*)

Wszystkie pożądaiącego i złączaiącego sposobu czasy (jak w tych dwóch Koniugacyayh widzieć można) zupełnie z sobą zgadzaią się, cała różnica, która zachodzi między niemi zawisła na partykułach *Dio voleffe, Dio voglia*, ażeby *che, benché*, że chociaż. Zeby więc dłużey nad potrzebę nie rozciągać się z innych słów koniugacyami; przeto tych czasów powtarzać więcéy nie potrzeba.

PRZESTROGA.

Częstokroć używaią Włosi słowa *avere* z partykułą *da*, albo *a*, zamiast słowa *dovere* musieć, nap. *ho avuto da*, albo *a faticar molto in quello affare*; zamiast *ho dovuto faticare*: musiałem wiele pracować w téy sprawie. — Następuią teraz przykłady słów, które tyleż czynią koniugacyi.

PRZYKŁADY

Słów porządkowych piérwszby Koniugacyi.

Przykład piérwszby Koniugacyi.

Sposobu skazniącego czas terazniéyszy.

M. l. io amo *ia* kocham.
tu ami *ty* kochasz.
egli ama *ón* kocha.

W. l.

W. l. noi amiamo *my kochamy.*
voi amate *wy kochacie.*
loro amano *oni kochają.*

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. io amava *kochałem.*
tu amavi *kochałeś.*
egli amava *kochał.*

W. l. noi amavamo *kochaliśmy.*
voi amavate *kochaliście.*
loro amavano *kochali.*

— *przeszły doskonały prosty.*

M. l. io amai *ukochałem.*
tu amasti *ukochałeś.*
egli amò *ukochał.*

W. l. noi amammo *ukochaliśmy.*
amaste *ukochaliście.*
amarono *ukochali.*

— *przeszły doskonały składany.*

M. l. ho amato *ukochałem.*
hai amato *ukochałeś.*
ha amato *ukochał.*

W. l. abbiamo amato *ukochaliśmy.*
avete amato *ukochaliście.*
hanno amato *ukochali.*

— *przeszły więcey niż doskonały.*

M. l. aveva amato *kochałem dawno.*
avevi amato *kochałeś dawno.*
aveva amato *kochał dawno.*

W. l. avevamo amato kochaliśmy dawno.
avevate amato kochaliście dawno.
avevano amato kochali dawno.

Czas przyszły.

M. l. amerò będę kochać.
amerai będziesz kochać.
amerà będzie kochać.

W. l. ameremo będziemy kochać.
amerete będziecie kochać.
ameranno będą kochać.

Sposób rozkazujący.

M. l. ama tu kochaj ty.
ami colui niech ón kocha.

W. l. amiamo noi kochajmy.
amate voi kochajcie.
amino coloro niech kochają.

— *złączający czas terażniejszy.*

M. l. ch'io ami żebym kochał.
che tu ami żebyś kochał.
ch'egli ami żeby kochał.

W. l. che noi amiamo żebyśmy kochali.
che voi amiate żebyście kochali.
che loro amino żeby kochali.

Czas przeszły nie doskonały iwszy.

M. l. che io amassi gdybym kochał.
che tu amassi gdybyś kochał.
che egli amasse gdyby kochał.

W. l.

W. l. che noi amassimo *gdybyśmy* kochali.
che voi amaste *gdybyście* kochali.
che loro amassero *gdyby* kochali.

Czas przeszły nie doskonały 2gi.

M. l. io amerei kochałbym.
tu amaresti kochałbyś.
egli amarebbe kochałby.

W. l. noi ameremmo kochalibyśmy.
voi amereste kochalibyście. (*liby.*)
loro amerebbono, albo amarebbero kocha-

— *przeszły więcey niż doskonały 1wszy.*

M. l. ch'io avessi amato *gdybym był* kochał.
che tu avessi amato *gdybyś był* kochał.
ch'egli avesse amato *gdyby był* kochał.

W. l. che noi avessimo amato *gdybyśmy* &c.
che voi aveste amato *gdybyście* byli kochali.
che loro avessero amato *gdyby* byli kochali.

— *przeszły więcey niż doskonały 2gi.*

M. l. io avrei amato kochałbym był.
tu avresti amato kochałbyś był.
egli avrebbe amato kochałby był.

W. l. noi avremmo amato kochalibyśmy byli.
voi avreste amato kochalibyście byli.
loro avrebbero amato kochaliby byli.

— *przyszły.*

M. l. quando io amerò *gdy ukocham* kiedys.
quando tu amerai *gdy ukochasz* kiedys.
quando egli amerà *gdy ukocha* kiedys.

W. l.

W. l. quando noi ameremo *gdy ukochamy kiedyś.*
 quando voi amerete *gdy ukochacie kiedyś.*
 quando loro ameranno *gdy ukochają kiedyś.*

Sposób nie skończony: amare kochać.

Czas przeszły: aver amato kochać było.

— *przyszły: aver ad amare, essere per amare*
 (*mieć kochać.*)

Uczeństwo: amante kochający, amato ukochany.

Gerundium: avendo amato, albo coll'amare, con
amare, nell'amare, in amare kochać, kocha-
 (*wszy.*)

Przykład drugiéy Konjugacyi.

Sposobu skazującego czas terażniejszy.

M. l. io temo *ja się boję.*
 tu temi *ty się boisz.*
 egli teme *on się boi.*

W. l. noi temiamo *my się boiemy.*
 voi temete *wy się boicie.*
 loro temono *oni się boją.*

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. io temeva *bałem się.*
 tu temevi *bateś się.*
 egli temeva *bał się.*

W. l. noi temevamo *baliliśmy się.*
 voi temevate *balście się.*
 loro temevano *balili się.*

Czas

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. io temei zląktem się.
tu temesti zląktes się.
egli temé zląkt się.

W. l. noi tememmo zląkliśmy się.
voi temeste zląkliście się.
loro temerono zląkli się.

— *przeszły doskonały składany.*

M. l. ho temuto zląktem się.
hai temuto zląktes się.
ha temuto zląkt się.

W. l. abbiamo temuto zląkliśmy się.
avete temuto zląkliście się.
hanno temuto zląkli się.

— *przeszły więcej niż doskonały.*

M. l. aveva temuto lękatem się dawno.
avevi temuto lękates się dawno.
aveva temuto lękał się dawno.

W. l. avevamo temuto lękaliśmy się dawno.
avevate temuto lękaliście się dawno.
avevano temuto lękali się dawno.

— *przyszły.*

M. l. io temerò bede się lękać.
tu temerai bedziesz się lękać.
egli temerá bedzie się lękać.

W. l. noi temeremo bedziemy się lękać.
voi temerete bedziecie się lękać.
loro temeranno będą się lękać.

Sposób rozkazujący.

M. l. temi tu *lekaj się.*
tema egli *niech się ón leka.*"

W. l. temiamo noi *lekajmy się.*
temete voi *lekajcie się.*
temano loro *niech lekaia się.*

— *złączający czas terażniejszy.*

M. l. ch'io tema *żebym się lekał.*
che tu temi *żebyś się lekał.*
che egli tema *żeby się lekał.*

W. l. che noi temiamo *żebyśmy się lekali.*
che voi temiate *żebyście się lekali.*
che loro temano *żeby się lekali.*

Czas przeszły nie doskonały rwszy.

M. l. ch'io temessi *gdybym się lekał.*
che tu temessi *gdybyś się lekał.*
ch'egli temesse *gdyby się lekał.*

W. l. che noi temessimo *gdybyśmy się lekali.*
che voi temeste *gdybyście się lekali.*
che loro temessero *gdyby się lekali.*

— *przeszły nie doskonały zgi.*

M. l. io temerei *lekałbym się.*
tu temeresti *lekałbyś się.*
egli temerebbe *lekałbyś się.*

W. l. noi temeremmo *lekalibyśmy się.*
voi temereste *lekalibyście się.* (by się)
loro temerebbero, albo temerebbono *lekali-*

Czas

Czas przeszły więcéy niż doskonały iwszy.

M. l. ch'io avessi temuto gdybym się był lekął.
che tu avessi temuto gdybyś się był lekął.
ch'egli avesse temuto gdyby się był lekął.

W. l. noi avessimo temuto gdybyśmy się byli lekali.
voi aveste temuto gdybyście się byli lekali.
loro avessero temuto gdyby się byli lekali.

— przeszły więcéy niż doskonały 2gi.

M. l. io avrei temuto lekalbym się był.
tu avresti temuto lekabyś się był.
egli avrebbe temuto lekathy się był.

W. l. noi avremmo temuto lekalismy się byłiby by-
voi avreste temuto lekalibyście się byli. (li.
loro avrebbero temuto lekaliby się byli.

— przyszły.

M. l. quando io temerò gdy się zlekne.
quando tu temerai gdy się zleknieisz.
quando egli temerà gdy się zleknie.

W. l. quando noi temeremo gdy się zlekniemy.
quando voi temerete gdy się zlekniecie.
quando loro temeranno gdy się zlekna.

Sposób nie skończony: temere lekac się.

Czas przeszły: aver temuto zleknać się.

— przyszły: aver à temere, essere per temere
(mieć się lekac.

Uczesniństwo: temuto zlekniomy.

Gerundium: temendo, avendo temuto lekaiąc się,
(zlektszy się.

Przykład

Przykład trzeciéy Koniugacyi.

Sposobu skazującego czas terażniéyszy.

M. l. io leggo *ia* czytam.
tu leggi *ty* czytasz.
egli legge *ón* czyta.

W. l. noi leggiamo *my* czytamy.
voi leggete *wy* czytacie.
loro leggono *oni* czytają.

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. io leggeva *ia* czytałem.
tu leggevi *ty* czytałeś.
egli leggeva *ón* czytał.

W. l. noi leggevamo *my* czytaliśmy.
voi leggevate *wy* czytaliście.
loro leggevano *oni* czytali.

— *przeszły doskonały prosty.*

M. l. io lessi *ia* przeczytałem.
tu leggesti *ty* przeczytałeś.
egli lessi *ón* przeczytał.

W. l. noi leggemo *my* przeczytaliśmy.
voi leggeste *wy* przeczytaliście.
loro lessero *oni* przeczytali.

— *przeszły składany.*

io ho letto &c. *iak* io ho amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały.*

io aveva letto, *iak* io aveva amato.

Czas przyszły.

- M. l.* io leggerò *ia* czytać będę.
tu leggerai *ty* czytać będziesz.
egli leggerà *ón* czytać będzie.
- W. l.* noi leggeremo *my* czytać będziemy.
voi leggerete *wy* czytać będziecie.
loro leggeranno *oni* czytać będą.

Sposób rozkazujący.

- M. l.* leggi *tu ty* czytaj.
legga *colui* niech *ón* czyta.
- W. l.* leggiamo *noi my* czytamy.
leggete *voi wy* czytajcie.
leggano *loro* niech *oni* czytaj.

Sposobu złączającego czas terażniejszy.

- ch'io legga *abym ia* czytał.
che tu leggi *abyś ty* czytał.
ch'egli legga *aby ón* czytał.
- W. l.* che noi leggiamo *abyśmy* czytali.
che voi leggiate *abyście* czytali.
che loro leggano *aby oni* czytali.

Czas przeszły nie doskonały 1szy.

- M. l.* ch'io leggesi *gdybym* czytał.
che tu leggesi *gdybyś* czytał.
ch'egli leggesse *gdyby* czytał.
- W. l.* che noi leggesimo *gdybyśmy* czytali.
che voi leggeste *gdybyście* czytali.
che loro leggesero *gdyby oni* czytali.

— przeszły nie doskonały 2gi.

- M. l.* io leggerei *czytałbym*.
tu leggeresti *czytałbyś*.
egli leggerebbe *czytałby*.

W. l. noi leggeremmo *czytalibyśmy.*
 voi leggereste *czytalibyście.*
 loro leggerebbero *czytaliby.*

Czas przeszły doskonały składany.
 ch'io abbia letto, *iak* ch'io abbia amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały 1szy.*
 ch'io avessi letto, *iak* ch'io avessi amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*
 io avrei letto, *iak* io avrei amato.

— *przyszły.*
 quando io leggerò, *iak* quando amerò &c.

Sposób nie skończony: leggere czytać.

Czas przeszły: aver letto czytać było.

— *przyszły: aver à leggere, essere per leggere*
 (*mieć czytać.*)

Uczeńiństwo: leggente czytający, letto czytany.

Gerundium: leggendo, avendo letto czytając,
 (*czytawszy.*)

Przykład czwartéy Koniugacyi.

Sposób skazujący, czas terażniejszy.

M. l. io sento *ia* *słyszę.*
 tu senti *ty* *słyszysz.*
 egli sente *on* *słyszey.*

W. l. noi sentiamo *my* *słyszemy.*
 voi sentite *wy* *słyszycie.*
 loro sentono *oni* *słyszają.*

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. io sentiva *ia* słyszałem.
 tu sentivi *ty* słyszałeś.
 egli sentiva *on* słyszał.

W. l. noi sentivamo *my* słyszeliśmy.
 voi sentivate *wy* słyszeliście.
 coloro sentivano *oni* słyszeli.

— *przeszły doskonały prosty.*

M. l. io sentii *ia* usłyszałem.
 tu sentisti *ty* usłyszałeś.
 colui sentì *on* usłyszał.

W. l. noi sentimmo *my* usłyszeliśmy.
 voi sentiste *wy* usłyszeliście.
 loro sentirono *oni* usłyszeli.

— *przeszły składany.*

io ho sentito, *iak* io ho amato.

— *przeszły więcej niż doskonały.*

io aveva sentito, *iak* io aveva amato.

— *przyszły.*

M. l. io sentirò *ia* usłyszę.
 tu sentirai *ty* usłyszysz.
 egli sentirà *on* usłyszysz.

W. l. noi sentiremo *my* usłyszemy.
 voi sentirete *wy* usłyszycie.
 loro sentiranno *oni* usłyszą.

Sposób rozkazujący.

M. l. senti tu *ty* słuchaj.
 senta colui *niech on* słucha.

D 2

W. l.

W. l. sentiamo noi *my* *fluchaymy.*
 sentite voi *wy* *fluchaycie.*
 sentano loro *niech oni* *fluchaia.*

Sposobu złączaiącego, czas terażniejszy.

M. l. ch'io senta *abym* *flyszat.*
 che tu senti *abyś* *flyszat.*
 ch'egli senta *aby* *flyszat.*

W. l. che noi sentiamo *abyśmy* *flyszeli.*
 che voi sentiate *abyście* *flyszeli.*
 che loro sentano *aby* *flyszeli.*

Czas przeszły nie doskonały 1szy.

M. l. ch'io sentissi *gdybym* *flyszat.*
 che tu sentissi *gdybyś* *flyszat.*
 che lui sentisse *gdyby* *flyszat.*

W. l. che noi sentissimo *gdybyśmy* *flyszeli.*
 che voi sentiste *gdybyście* *flyszeli.*
 che loro sentissero *gdyby* *flyszeli.*

— *przeszły nie doskonały 2gi.*

io sentirei *flyszatbym.*
 tu sentiresti *flyszatbyś.*
 lui sentirebbe *flyszatby.*

W. l. noi sentiremmo *flyszelibyśmy.*
 voi sentireste *flyszelibyście.*
 loro sentirebbono *flyszeliby.*

— *przeszły składany doskonały.*

ch'io abbia sentito, *iak* ch'io abbia amato.

— *przeszły skład. więcey niż dosk. 1szy.*

ch'io avessi sentito, *iak* ch'io avessi amato.

Czas

Czas przeszły więcej niż doskonały 2gi.
avrei sentito &c. iak avrei amato.

— przyszły.

quando io sentirò, iak quando io amerò.

Sposób nie skończony: sentire słyszeć.

Czas przeszły: aver sentito usłyszeć.

— przyszły: aver à sentire, essere per sentire
(mieć słyszeć.)

Uczeństwo: sentente słyszący, sentito usłyszany.

Gerundium: sentendo, avendo, sentito słuchając,
(usłyszawszy.)

o Słowach cierpiących, trzeciego gatunku, i ściągających się.

Składają się słowa *cierpiące*, dodawszy we wszystkich sposobach i czasach do posilkującego słowa *essere* być, *supinum* słowa czyniącego.

Trzeciego gatunku! słowa we wszystkim podobne są, do wymienionych w poprzedzających Konjugacyach; z tą tylko różnicą, iż niektóre, zamiast słowa *avere* mieć, kładą się w czasach składanych z tym *essere* być.

Ściągające się zaś: słowa nazywają się te, przed którymi kładą się zaimki *mi, ti, ci, vi, si,* a w czasach składanych używają słowa posilkującego *essere*. Nadto wiedzieć przynależy, że wszystkie słowa czyniące w ściągające się zamienione być mogą.

Koniugacya słowa cierpiącego.

Essere amato — *Być kochanym.*

- Czas terażniejszy:* io sono amato &c.
 — *przeszły nie doskonaty:* io era amato &c.
 — *przeszły doskonaty prosty:* io fui amato &c.
 — *prz. dosk. składany:* io sono stato amato &c.
 — *więcący niż doskon.* io era stato amato &c.
 — *przyszły:* io farò amato &c.

Koniugacya słowa trzeciego gatunku.

Entrare — *Wchodzić.*

- Czas terażniejszy:* io entro, iak amo &c.
 — *przesz. nie dosk.* io entrava, — amava &c.
 — *przesz. dosk. prosty:* io entrai, — amai &c.
 — *przesz. dosk. skład.* io sono entrato, — amato.
 — *więcący niż dosk.* io era entrato, — amato &c.
 — *przyszły:* io entrarò, — amerò &c.

Koniugacya słowa ściągającego się.

Pentirsi — *Zatować.*

- Czas terażniejszy:* io mi pento &c.
 — *przesz. nie dosk.* io mi pentiva &c.
 — *przesz. dosk. pr.* io mi pentii &c.
 — *przesz. dosk. skład.* io mi sono pentito &c.
 — *więcący niż dosk.* io mi era pentito &c.
 — *przysz.* io mi pentirò &c.

o Słowach trzecio-osobnych.

Trzecio-osobne słowa zowią się te, które trzecią tylko mają osobę; te zaś dwoiaki są, to- jest czyniące iak: *accade* przytrafia się, *neviga* śnieg pada, *gradina* grad pada, *piove* deszcz pada, *sembra* zdaie się, *lampeggia* błyska się; i cierpiące iak: *sama* kocha się, *si dice* mówi się.

P R Z E S T R O G A.

Partykuła *si*, kładzie się podług upodobania przed, lub-też po słowie, nap. *si loda*, albo *loda si*, *si crede*, albo *crede si*.

Prócz tego wszystkie słowa czyniące, przez tą samą partykułę, w trzecio-osobne zamienić się mogą, i koniugują się przez trzecie osoby, tak w wielkiej, iako-też i w małej liczbie; nap. *si loda il capitano* chwali się wódz; *si lodano i capitani* chwalą się wodzowie. — Jeżeli zaś słowo, któremu się dodaie partykuła, akcentem jest oznaczone, w tedy odrzuciwszy akcent powtarza się litera *s*, nap. *si fa* czyni się, *fassi*, *si dirà* mówić się będzie *dirassi*. — Trzecio-osobne słowa łączą się także z zaimkami *mi*, *ti*, *ci*, *vi*, *loro*, nap. *mi dispiace*, *ti dispiace*, *gli dispiace*, mnie, tobie, iemu nie podoba się. — Nie od rzeczy tu będzie, przyłączyć Koniugacją słowa trzecio-osobnego *essere*, z zaimkami *ci*, i *vi*; ile że w tym poczynający się uczyć, trudności nie iakię doznawać zwykli.

jest c'è, albo v'è.

są ci, — vi sono.

bywato c'era, — v'era.

bywali c'erano, — v'erano.

Czas przeszły doskonały prosty.
 był ci, albo vi fù.
 byli ci — vi furono.

— przeszły doskonały składany.

był c'è, albo v'è stato.
 byli ci, — vi sono stati.
 było dawno c'era, — v'era stato.
 byli dawno c'erano, — v'erano stati.
 będzie ci, — vi sarà.
 będą ci, — vi sono.
 być esserci, — esservi.

Uczęśnictwo: essendo ci, albo essendo vi.

Podobnie i w sposobie złączającym
 czynić potrzeba.

Opuszcza się częstokroć partykuła *ci*, albo *vi*,
 ale to tylko w czasie teraźniejszym, n. p. *è un uomo*
 jest człowiek przytomny, zamiast *v'è un uomo*,
sono uomini są ludzie przytomni, miało *vi sono*
uomini.

Koniugacya tegoż słowa z partykułą *ne*.

Czas przyszły.

M. l. *ce n'è, albo ve n'è* jest.

zapier: *non ce n'è, — non ve n'è* nie ma.

pytając: *ce n'è? — ve n'è? czy jest?*

W. l. *ce ne sono, albo ve ne sono* są.

non ce ne sono — non ve ne sono nie są.

ce ne sono? — ve ne sono? czy są?

Czas

Czas przeszły nie doskonały.

M. l. ce n'era, albo ve n'era *był.*

zapier. non ce n'era — non ve n'era *nie był.*

W. l. ce n'erano, albo ve n'erano *byli.*

non ce n'erano — non ve n'erano *nie byli.*

— *przeszły doskonały prosty.*

M. l. ce ne fù, albo ve ne fù *był.*

przec: non ce ne fù, — non ve ne fù *nie był.*

W. l. ce ne furono, albo ve ne furono *byli.*

non ce ne furono, — non ve ne furono *nie byli.*

— *przeszły doskonały składany.*

M. l. ce n'è stato, albo ve n'è stato.

przecząc: non c'è stato, — non vi é stato.

W. l. ce ne sono stati, albo ve ne sono stati.

non ce ne sono stati, — non ve ne sono stati.

— *przeszły więcéy niż doskonały.*

M. l. ce n'era stato, albo ve n'era stato.

non ce n'era stato, — non ve n'era stato.

W. l. ce n'erano stati, albo ve n'erano stati.

non ce n'erano stati, non ve n'erano stati.

— *przyszły.*

M. l. ce ne farà, albo ve ne farà.

przecząc: non ce ne farà, — non ve ne farà.

W. l. ce ne faranno, albo ve ne faranno.

non ce ne faranno, — non ve ne faranno.

Sposób nie skończony: essercene, albo esservene.

przecząc: non essercene, — non esservene.

o Słowach nie porządkowych.

Postąpić nam teraz do słów, nie we wszystkim, z regułami wyżej położonych Koniugacyi zgodzających się, potrzeba: z którey to przyczyny nie porządkowemi nazywają się. — A że każda Koniugacya ma swoje własne nie porządkowe słowa; z kąd na cztery też Koniugacye, i te podzielęmy.

W piérwszey cztery tylko rachują się nie porządkowe, to-iest:

Andare — Iść.

Czas terażniějšíy.

M. l. vado *idę.*
vai *idziesz.*
va *idzie.*

W. l. andiamo *idziemy!*
andate *idziecie.*
vanno *idą.*

— *przeszły nie doskonały.*
andava, *iak amava &c.*

— *przeszły doskonały prosty.*
andai, *iak amai &c.*

— *przeszły doskonały składany.*
sono andato, *iak sono amato.*

— *przeszły więcéy niż doskonały.*
era andato, *iak era amato.*

Czas

Czas przyszły.

andarò, iak amerò &c.

Sposób rozkazujący, czas teraźniejszy.

W. l. vatu tu idź ty.

vada egli niech ón idzie.

W. l. andiamo noi idźmy.

andate voi idźcie.

vadano loro niech oni idą.

— *złączający, czas teraźniejszy.*

M. l. che vada abym szedł.

che vadi abys szedł.

che vada aby szedł.

W. l. che andiamo abysmy szli.

che andiate abyscie szli.

che vadano aby szli.

Czas przeszły nie doskonały 1szy.

che andassi &c. iak che amassi.

— *przeszły nie doskonały 2gi.*

andarei &c. iak amarei.

— *przeszły.*

ch'io sia andato, iak &c.

— *przeszły więcéy niż doskonały 1wszy.*

ch'io fossi andato, iak che io fossi amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*

io farei andato, iak io farei amato.

Gerundium:

andando, essendo andato idąc, poszedłszy.

Dare — Dać.

Czas terażniejszy.

M. l. do daie.
dai daiesz.
da daie.

W. l. diamo daiemy.
date daiecie.
danno daia.

— *przeszły nie doskonały.*

dava, *iak* amava &c.

— *przeszły doskonały prosty.*

M. l. diedi datem.
desti dates.
diede dat.

W. l. demmo daliśmy.
deste daliście.
diedero dali.

— *przeszły składany.*

ho dato, *iak* ho amato &c.

— *przeszły więcej niż doskonały.*

aveva dato, *iak* aveva amato &c.

— *przyszły.*

darò, *iak* amarò.

Sposób rozkazujący.

M. l. da tu day ty.
dia egli niech ón daie.

W. l.

W. l. diamo noi *my* daymy.
date voi *wy* daycie.
diano loro *niech oni* dadzą.

Sposobu złączającego, czas terażniejszy.

M. l. che dia *abym* dawat.
dia *abyś* dawat.
dia *aby on* dawat.

W. l. diamo *abyśmy* dawali.
diate *abyście* dawali.
diano *aby oni* dawali.

Czas przeszły nie doskonały 1szy.
che dessi, *iak* amassi &c.

Zawsze iednak utrzymuie się samo-brzmiące e.

— *przeszły nie doskonały 2gi.*
darei, *iak* amarei &c.

— *przeszły doskonały.*
che io abbia dato, *iak* ch'io abbia amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały 1szy.*
che io avessi dato, *iak* ch'io avessi amato.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*
avrei dato, *iak* avrei amato &c.

Gerundium: dando, avendo dato daią, dawszty.

Fare — Czynić.

Czas terażniejszy.

M. l. fo czynię.
fai czynisz.
fa czyni.

W. l. facciamo czyniemy.
fate czynicie.
fanno czynią.

— przeszły nie doskonały.

faceva, iak amava &c.

— przeszły doskonały prosty.

M. l. feci uczyniłem.
facesti uczyniłeś.
fecerit uczynił.

W. l. facemmo uczyniliśmy.
faceste uczyniliście.
fecerunt uczynili.

— przeszły składany.

ho fatto &c. iak ho amato &c.

— przeszły więcéy niż doskonały.

aveva fatto &c. iak aveva amato &c.

— przyszły.

farò &c. iak amarò &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. fa tu czyn ty.
faccia colui niech ón czyni.

W. l.

W. l. facciamo noi *czyhmy* my.
fate voi *czyhcie* wy.
facciano loro *niech oni* czynią.

Sposób złączający, czas terażniejszy.

M. l. che faccia abym *czynit*.
faccia abys *czynit*.
faccia aby ón *czynit*.

W. l. facciamo abysmy *czynili*.
facciate abyscie *czynili*.
facciano aby *czynili*.

Czas przeszły nie doskonały 1szy.
che io faceffi &c. *iak* &c.

— *przeszły nie doskonały 2gi.*
farei, *iak* amarei &c.

— *przeszły doskonały 1szy.*
che io abbia fatto &c.

— *przeszły więcéy niż doskonały 1szy.*
che io faceffi &c.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*
avrei fatto, *iak* avrei amato &c.

Gerundium.

fácendo, avendo fatto *czyniąc*, *uczyniwszy*.

Stare — *Stac.*

Czas terażniwszy.

M. l. sto *stoie.*
stai *stoisz.*
sta *stoi.*

W. l. stiamo *stoiemy.*
state *stocie.*
stanno *stoa.*

— *przeszty nie doskonały.*
stava, *iak amava &c.*

— *przeszty doskonały prosty.*

M. l. stetti *stanątem.*
stetti *stanątes.*
stette *stanąť.*

W. l. stemmo *stanęliśmy.*
steste *stanęliście.*
stettero *stanęli.*

— *przeszty składany.*
sono stato &c.

— *przeszty więcej niż doskonały.*
era stato &c.

— *przyszty.*
starò, &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. sta tu *stóy ty.*
stia *egli niech ón stoi.*

W. l.

W. l. stiamo noi stóymy.
state voi stóycie.
stiano, albo stieno loro niech oni stoiq.

Sposób złączający czas terażniejszy.

W. l. che sia abym stat.
sia abys' stat.
sia aby on stat.

W. l. stiamo abyśmy stali.
stiate abyscie stali.
stiano aby oni stali.

Czas przeszły nie doskonały 1wszy.
che io stelli &c.

— *przeszły nie doskonały 2gi.*
starei &c.

— *przeszły doskonały.*
che io sia stato &c.

— *przeszły więcéy niż doskonały 1wszy.*
che io fossi stato &c.

— *przeszły więcéy niż doskonały 2gi.*
starei stato &c.

Gerundium.

stando, essendo stato stoiq, stawszy.

Chociaż cztery tu tylko słów nie porządkowych wyłożyliśmy, pierwszey tyczących się Konjugacyi; wiedzieć iednakże potrzeba; że słowa kończące się na *gare* i *care* przyjmują literę *h*, w tych czasach, w których litera *c*, albo *g* zchodzi się z samo-brzmiącemi *i*, albo *e*, z kąd mówić

E

się

się powinno *tu peccii* ty grzeszysz, nie zaś *tu pecci*: inaczey bowiem *c* i *i* łączyfyby się, tak-też *noi pecciamo* grzeszymy, *peccherò*, *peccherai*, *peccherà*, *peccheremo*, *peccherete*, *peccheranno*. Podobnie i w słowie *pagare*, *tu paghi* ty płacisz, nie zaś *tu pagi*, *paghiamo*, *pagherò*, *pagherai*, *pagherà*, *pagheremo*, *pagherete*, *pagheranno*. Słowem, we wzystkich czasach ta reguła zachowana być ma, w którychby *c*, albo *g* nie maigę pomiędzy sobą *h* zbiegały się.

Po słowie *andare*, zawize kładą się przekładania *a*, albo *ad*, ilekroć słowo te znayduie się przed sposobem nie skończonym; tak: *andiamo a vedere* idźmy z obaczyć, *andate a cenare* idźcie wieczerać.

Druga Koniugacya dziewięć zawiera słów nie porządkowych, takimi są: *cadere* padać, *parere* zdawać się, *sapere* wiedziéć umiéć, *sedere* siedziéć, *tenere* trzymać, *dovere* musiéć, *potere* mōdz, *volere* chciéć, *vedere* widziéć. Tu wyrażaią się te tylko czasy, które od powszechnéy odstępuią reguły.

Cadere — Padać.

Sposobu skazuiącego, czas terażniéyszy.

M. l. cado *padam*.
cadi *padasz*.
cade *pada*.

W. l. cadiamo *padamy*.
cadete *padacie*.
cadono *padaią*.

Czas

Czas przeszły doskonały prosty.

- M. l.* caddi upadtem.
cadesfi padteś.
cadde upadt.
W. l. cademmo upadliśmy.
cadesfe upadliście.
caddero upadli.

— *przyszły.*

- M. l.* cadrò upadnę.
cadrai upadnieśz.
cadrà upadnie.
W. l. cadremo upadniemy.
cadrete upadniecie.
cadranno upadną.

Sposób rozkazujący.

- M. l.* cadi tu padaj.
cada colui niech ón pada.
W. l. cadiamo noi padaymy.
cadete voi padajcie.
cadano coloro niech oni padają.

— *złączeni. czas przesz. nie doskon. 1szy i 2gi.*
cadrei che io cadesfi *Èc.*

Supinum: caduto *Èc.*

Parere — Zdawać się.

Sposobu skazującego, czas terażniejszy.

- M. l.* pajo zdaie się.
pari zdaieśz się.
pare zdaie się.

E 2

W. l.

W. l. pajamo zdaiemy się.
parete zdaiecie się.
pajono zdaiać się.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. parvi zdatem się.
paresti zdaieś się.
parve zdat się.

W. l. paremmo zdaliśmy się.
pareste zdaliście się.
parvero zdali się.

— *przyszły.*

M. l. parrò zdam się.
parrai zdaś się.
parrà zda się.

W. l. parremo zdamy się.
parrete zdaliście się.
parranno zdadzą się.

Sposób rozkazujący.

M. l. pari tu zday się ty.
paja egli niech się on zda.

W. l. pajamo zdaymy się.
parete zdaycie się.
pajano niech się oni zdadzą.

Spos. złącz. czas przesz. nie doskon. nieszy i zgi.

parrei che io parelli &c.

Uczesnictwo: paruto &c.

Sapere — Umieć.

Sposobu skazującego, czas terażniejszy.

M. l. io wiem.

ioi wiész.

ioa wie.

W. l. sappiamo wiemy.

sapete wiécie.

fanno wiedzą.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. seppi wiedziałem.

sapesti wiedziałeś.

seppe wiedział.

W. l. sapemmo wiedzieliśmy.

sapeste wiedzieliście.

seppero wiedzieli.

— *przyszły.*

M. l. saprò będę wiedzieć.

saprai będziesz wiedzieć.

saprà będzie wiedzieć.

W. l. sapremo będziemy wiedzieć.

saprete będziecie wiedzieć.

sapranno będą wiedzieć.

Sposobu złoż. czas przesz. nie dosk. 1. w. 2. gi.

saprei, che io sapessi &c.

Uczesnictwo: saputo &c.

Tenere — Trzymać.

Sposobu skazującego czas terażniejszy.

- M. l.* tengo trzymam.
 tieni trzymasz.
 tiene trzyma.
- W. l.* teniamo trzymamy.
 tenete trzymacie.
 tengono trzymają.

Czas przeszły doskonały prosty.

- M. l.* tenni trzymałem.
 tenesti trzymałeś.
 tenne trzymał.
- W. l.* tenemmo trzymaliśmy.
 teneste trzymaliście.
 tennero trzymali.

— przyśły.

- M. l.* terrò będę trzymał.
 terrai będziesz trzymał.
 terrà będzie trzymał.
- W. l.* terremo będziemy trzymać.
 terrete będziecie trzymać.
 terranno będą trzymać.

Sposób rozkazujący.

- M. l.* tieni tu trzymaj ty.
 tenga egli niech on trzyma.
- W. l.* tenghiamo trzymajmy.
 tenete trzymajcie.
 tengano niech oni trzymają.

Sposobu

Spos. złącz. czas przesz. nie doskon. nieszy i zgi.
terrei che io tenessi &c.

Uczesnictwo: tenuto &c.

Sedere — Siedzieć.

Sposobu skazującego czas terażniejszy.

M. l. feggio siedzę.
fiedi siedzisz.
fiede siedzi.

W. l. fediamo siedziemy.
fedete siedzicie.
feggono siedzą.

Czas przeszty doskonaty prosty.
fedei usiadtem &c.

Uczesnictwo: seduto &c.

Dovere — Musić.

Sposobu składającego, czas terażniejszy.

M. l. debbo, albo deggio muszę.
dei, albo debbi musisz.
dee, albo debbe musi.

W. l. dobbiamo musiemy.
dovete musicie.
debbono deggiono, albo deono muszą.

Czas przeszty doskonaty prosty.

M. l. dovei musiałem.
dovesti musiałeś.
dovette musiał.

W. l. dovemmo musielismy.
doveste musieliscie.
dovettero musieli.

Czas przyszły.

dovrò będę musieć &c.

Sposobu złączającego czas terażniejszy.
che io debba abym musiał.

Czas przeszły nie doskonały nieszy i zgi.
dovrei che io dovesti &c.

Uczęśniętwa; dovuto &c.

Volere — Chcieć.

Sposobu skazującego czas terażniejszy.

M. l. voglio, albo vo chcę.
vogli, albo vuoi chcesz.
vuole chcę.

W. l. vogliamo chcemy.
volete chcecie.
vogliono chcą.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. volli chciałem.
volesti chciałeś.
volle chciał.

W. l. volemmo chcieliśmy.
voleste chcieliście.
vollero chcieli.

— przyszły.

vorrò będę chcieć &c.

Sposób

Sposób rozkazujący.

- M. l.* voglio tu *chciety* ty.
voglio egli *niech ón chce*,
W. l. vogliamo *chciemy*.
vogliate *chciéycie*.
vogliamo *niech oni chcą*.

— *złączai. czas przesz. nie dosk. wśszy i 2gi.*
vorrei, che io volessi &c.

Uczesnićwo: voluto &c.

---

*Poter — Mòdz.**Sposób skazujący czas terażniejszy.*

- M. l.* posso *mogę*.
puoi *możesz*.
può *może*.
W. l. possiamo *możemy*.
potete *możecie*.
possono *mogą*.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. potei *mogłem &c.*

— *przyszły.*
potrò *będę mógł &c.*

Sposób złącz. czas przesz. nie dosk. wśszy i 2gi.
potrei, che io potessi &c.

Uczesnićwo: potuto. &c.

Vedere — Widzieć.

Sposób skazujący czas terażniejszy.

M. l. veggo, albo veggio widzę.
vedi widzisz.
vede widzi.

W. l. vediamo widziemy.
vedete widzicie.
vedono widzą.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. viddi zobaczyłem.
vedesti zobaczyłeś.
vidde zobaczył.

W. l. vedemmo zobaczyliśmy.
vedeste zobaczyliście.
viddero zobaczyli.

— przyszły.

M. l. vedrò będę widzieć &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. vedi tu widź ty.
veda eglie niech on widzi.

W. l. vediamo widźmy.
vedete widźcie.
vedano niech oni widzą.

— łączący czas terażniejszy.
che io veda abym widział.

Czas przeszły nie doskonały nieszy i zgi.
vedrei, che io vedessi &c.

Uczęśnictwo: veduto &c.

PRZESTROGA.

Słowa, które mają spół-brzmiącą *c*, iako to: *tacere* milczeć, *giacere* leżeć, *piacere* podobać się, podobnie iak i ich składane, w pierwszey i trzeciéy osobie małéy liczby, i w trzeciéy osobie liczby wielkiéy biorą literę *q*, nap. *tacqui*, *giacqui*, *piacqui*, *tacque*, *giacque*, *piacque*, *tacquero*, *giacquero*, *piacquero*. — Nadto słowa, w których znayduie się spół-brzmiąca *l*, iako: *dolere* ubolewać, *valere* módz, i z nich składane mają czas przeszły prosty odiowşy syllabę *ere*, a na iéy miéyscu przydawszy *si*, albo *se* w małéy liczbie, w wielkiéy *sero*, nap. *valsi*, *dolsi*, *valse*, *dolse*, *valsero*, *dolsero*.

Trzecia Konjugacya wiele w sobie słów nie porządkowych zamyka, z których niektóre tylko dla przykładu położemy.

Dire — Mówić.

Sposób skazujący czas terażniéyszy.

M. l. dico mówię.
dici mówisz.
dice mówi.

W. l. diciamo mówimy.
dite mówicie.
dicono mówią.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. dissi powiedziałem.
dicasti powiedziałeś.
disse powiedział.

W. l. dicemmo powiedzieliśmy.
diceste powiedzieliście.
dissero powiedzieli.

Czas

Czas przyszły.

M. l. dirò powiem &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. di tu mów ty.

dica colui niech on mówi.

W. l. diciamo mówmy.

dite mówcie.

dicano niech oni mówią.

— *złączający czas terażniejszy.*
che io dica abym mówił &c.

Czas przeszły nie doskonały noszy i 2gi.

direi, che io dicessi &c.

Utzesniństwo: detto &c.

Togliere — Znosić.

Sposób skazujący czas terażniejszy.

M. l. tolgo znozę.

togli znośsz.

toglie znosi.

W. l. togliamo znosiliśmy.

togliete znosicie.

tolgono znoszą.

Czas przeszły doskonały profty.

M. l. tolsi zniōstem.

toglieſti zniōſteſ.

tolſe zniōſt.

W. l. togliemmo znieſiſmy.

toglieſte znieſiſcie.

tolfero znieſli.

Czas

Czas przyszły.

M. l. torrò znioję &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. togli znoś.

tolga niech ón znosi.

W. l. tolghiamo znośmy.

togliete znoście.

tolgano niech oni znoszą.

Sposób złączający, czas terażniwszy.

M. l. ch'io tolga abym znośi &c.

Czas przeszły nie doskon. iwszy i zgi.

M. l. torrei, ch'io togliessi &c.

Uczeństwo: tolto &c.

Addurre — Przyprorowadzić.

Sposób skazujący, czas terażniwszy.

M. l. adduco przywodzę.

adduci przywodzisz.

adduce przywodzi.

W. l. adduciamo przywodziemy.

adducete przywodzicie.

adducono przywodzą.

Czas przeszły doskonaty prosty.

M. l. addussi przywiódtem.

adducesti przywiódteś.

addusse przywiódt.

W. l.

W. l. adducēmmo przywiedliśmy.
adduceſte przywiedliście.
adduſſero przywiedli.

Czas przyſzły.

M. l. addurrò przywiode *Œc.*

Spoſób rozkazujący.

M. l. adduci tu przywodź ty.
adduca colui niech ón przywodzi.

W. l. adduciamo przywodziemy.
adducete przywodziście.
adducano niech oni przywodzą.

— *złączający czas teraźniejszy.*

M. l. che io adduca abym przywodził.

Czas przeszły nie doskonały 1wszy i 2gi.
addurei, che io adduceſſi *Œc.*

Uczestnictwo: addotto Œc.

Porre — Kłaść.

Spoſób ſkazujący, czas teraźniejszy.

M. l. pongo kładę.
poni kładziesz.
pone kładzie.

W. l. poniamo kładziemy.
ponete kładziecie.
pongono kładną.

Czas przeszły doskonały proſty.

M. l. poſi położyłem.
poneſti położyteſ.
poſe położył.

W. l.

W. l. ponemmo potożyliśmy.
poneste potożyliście.
posero potożyli.

Czas przyszły.

M. l. porrò potoże *Éc.*

Sposob rozkazujący.

M. l. poni tu kładz ty.

ponga colui niech on kładzie.

W. l. ponghiamo kładźmy.

ponete kładźcie.

pongano niech oni kładną.

— *złączającego, czas terażniější.*

M. l. che io ponga abym kładł *Éc.*

— *złącz. czas przesz. nie dosk. rweszy i 2gi.*

M. l. porrei, che io ponessi *Éc.*

Uczesniństwo: posto Éc.

Scegliere — Obrat.

Sposobu skazującego, czas terażniější.

M. l. scelgo obieram.

scegli obierasz.

sceglie obiera.

W. l. scegliamo obieramy.

scegliete obieracie.

sceglono obierają.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. scelsi obratem.

scegliesti obrateś.

scelsi obrat.

W. l. scegliemmo obratišmy.
sceglieste obraliście.
scelsero obrali.

Czas przyszły.

M. l. sceglierò obiorę &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. scegli tu obierz ty.
scelga colui niech ón obierze.

W. l. scegliamo obierzmy.
scegliete obierzcie.
scelgano niech oni obiorą.

— złączający, czas terażniější.

M. l. ch'io scelga abym obierat &c.

Czas przeszły nie doskonały nieszy i zgi.

M. l. sceglierei, ch'io scegliessi &c.

Uczesniństwo: scelto &c.

Spegnerre — Gasic.

Czas terażniější.

M. l. spegno gaszę.
spegni gasisz.
spegne gasi.

W. l. spenghiamo gasiemy.
spegnete gasicie.
spengono gaszą.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. spensi zgasilem.
spegnesti zgasileś.
spense zgasil.

W. l.

W. l. spegnemmo zgasiliſmy.
spegneste zgasiliſcie.
ſpenfero zgasili.

Czas przyſzły.

M. l. ſpegnerò zgaſzà &c.

Spoſób rozkazujący.

M. l. ſpigni tu gaſ ty.
ſpenga colui niech ón gaſi.

W. l. ſpenghiamo gaſmy.
ſpagnete gaſcie.
ſpengano niech oni gaſzà.

— złączający, czas terażniejszy.

M. l. che io ſpenga abym gaſit &c.

Czas przeszły niedoskon. wſzyscy i 2gi.

M. l. ſpagnerei, che io ſpagnessi &c.

Uczestnictwo: ſpento &c.

Sciogliere — Rozwiązywać.

Spoſ. ſkaz. czas terażniejszy.

M. l. ſciolgo rozwiązuę.
ſciogli rozwiązuieſz.
ſcioglie rozwiązuie.

W. l. ſciogliamo rozwiązuieſmy.
ſciogliete rozwiązuiecie.
ſciolgono rozwiązuia.

— przeszły doskonały prosty.

M. l. ſciolſi rozwiązałem.
ſcioglieſti rozwiązałeś.
ſciolſe rozwiązał.

W. l. sciogliemmo roziwiazalimmo.
 scioglieste roziwiazaliscie.
 sciolsero roziwiazali.

Czas przyszly.

M. l. sciorrò roziwiążę *Ēc.*

Sposób rozkazujący.

M. l. sciogli tu roziwiąż ty.
 sciolga colui niech ón roziwiąże.

W. l. sciogliamo roziwiążmy.
 sciogliete roziwiążcie.
 sciolgano niech oni roziwiążą.

— *złączający, czas terażn.*

M. l. che io sciolga abym roziwiazat *Ēc.*

— *złącz. czas przesz. nie dosk. 1 swzy i 2gi.*

M. l. sciorrei, che io scioglieffi *Ēc.*

Uczesniństwo: sciolto Ēc.

Volgere — Obrócić.

Sposobu skazującego, czas terażniejszy.

M. l. volgo obracam.
 volgi obracasz.
 volge obraca.

W. l. volgiamo obracamy.
 volgete obracacie.
 volgono obracaią.

Czas przeszly doskonaty prosty.

M. l. volti obrócićem.
 volgesti obróćites.
 volse obrócić.

W. l.

W. l. volgemmo obròciliſmy.
volgeſte obròciliſcie.
volſero obròcili.

Czas przyſzły.

M. l. volgerò obròcè &c.

Spoſòb rozkazujący.

M. l. volgi obròc.
volga niech on obraca.

W. l. volgiamo obròcemy.
volgete obròcicie.
volgano niech oni obròcą.

Spoſòb złączający, czas teraźniejszy.

M. l. ch'io volga abym obracał &c.

Czas przeszły nie doskonały pierwszy i drugi.

M. l. volgerei, ch'io volgeſi &c.

Uczeństwo: volto &c.

Conoscere — Znać.

Spoſòb skazujący, czas teraźniejszy.

M. l. conosco poznać.
conosci poznać.
conosce poznać.

W. l. conosciamo poznajemy.
conoscete poznajecie.
conosceno poznają.

Czas przeszły doskonały prosty.

M. l. conobbi poznałem.
conosceſti poznałeś.
conobbe poznał.

F 2

W. l.

W. l. conosceremo poznaliśmy.
conoscete poznaliście.
conobbero poznali.

Czas przyszły.

M. l. conoscerò poznam &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. conosci tu poznaj ty.
conosca egli niech on poznaie.

W. l. conosciamo poznajmy.
conoscete poznajcie.
conosciano niech oni poznają.

— *złącz. czas terażn.*

M. l. che io conosca aby poznawał &c.

Czas przeszły nie doskon. nieszy i 2gi.

M. l. conoscerei, che io conoscesti &c.

Uczesnictwo: conosciuto &c.

PRZESTROGA.

Słowa, które w pierwszemy osobie mały liczby czasu terażniejszego kończą się na *ggo*, iak porządkowe téy Koniugacyi *leggo* mają czas przeszły doskonały na *ssi*, tak: *traggo* ciągnę, czas przeszły doskonały *trassi*, *eleggo* obieram, *eleffi*, *reggo* rządzę, *ressi*, i tym podobne. — Insze zaś téy Koniugacyi słowa, których przed-ostatnia sylłaba nie składa się, (iak w przytoczonych dopiéro) z dwóch spół-brzmiących; czas przeszły iednakże mają porządkowy: które to słowa przytoczyć raczy

częć, aniżeli w regułę iakowey zamknąć użyte-
cznięć będzie. — *Dico* mówię, ma czas przeszły
doskonały *disi*, *scrivo* piszę, *scrissi*, *vivo* żyję, *vissi*,
nuovo ruszam, *moſsi*, *cuoco* gotuję, *coſſi*, *imprimo*
wybijam, *impreſſi*; i inne pochodzące od tego
ſłowa *premere*. — *Scuoto* wybijam, *ſcoſſi*, *riſcuoto*
wyciągam, *riſcoſſi*, *Concedo* pozwalam, *ledo* lżę,
procedo poſtępuję; i inne podobnie kończące ſię
ſłowa, dwoiſty mają czas przyſzły i uczeſnięćwo,
nap. *concedo* czas przeszły *conceſſi* i *concedetti*,
uczeſnięćwo *conceſſo* i *conceduto*. — Te, które w
pierwſzēy oſobie wychodzą na *do*, ieżeli przed tą
ſyllabą ieſt ſamo-brzmiąca, czas przeszły kończy
ſię na *ſi*; iak: *chiedo* proſzę, *chieſi*, *aſſido* oble-
gam, *aſſiſi*, *uccido* zabijam, *ucciſi*, i z nich ſkła-
dane. — Które na *endo* kończą ſię, albo na *ondo*,
mają czas przyſzły, na *ſi*: *accendo* zapalam, *acceſi*,
aſcendo poſtępuję, *aſceſi*, *diſendo* bronię, *diſeſi*,
riprendo przygamiam, *ripreſi*, i ich ſkładane. —
Tak-też *naſcondo* chowam, *naſcoſi*, *riſpondo* od-
powiedam, *riſpoſi*, tu oſobliwie uważać potrzeba,
że *fondo* leię, *riſfondo* przelewam, *confondo* mie-
szam, *profondo* wylewam, zamieniają właſną ſa-
mo-brzmiącą *o*, na *u*, więc w czasie przeszłym do-
skonałym mówi ſię *fuſi*, *riſuſi*, *confuſi*, *profuſi*. —
Tym doday *pongo* kładę, które ma czas przeszły
poſi, *metto* kładę, uſtanawiam, *miſi*, ſupinum
meſſo, *poſto*, podobnie i z nich ſkładające ſię.

W ſłowach, które w pierwſzēy oſobie przed
literą oſtatnią ſamo-brzmiącą mają dwie różne
ſpół-brzmiące, z których pierwſza ieſt *L*, *N*, albo
R, taż ſama litera dodawſzy tylko partykułę *ſi*,
czyni czas przeszły doskonały, nap. *ſcelgo* obieram,

scelsi, scelto, dolgo boleję, dolsi, doluto, vinco zwyciężam, *vinși, vinto, frango* łamię, *fransi, distingvo* różnię, *distinsi, distincto, ardo* goreję, *arsi, arso, spargo* rozrzucam, *sparsi, sparso, i* inne wraz z ich składanemi. — Wiele tęg Koniugacyi słów mają czas przeszły na *ei*, albo *etti*, co drugiey tylko jest właściwa, *empio* napełniam, *empii*, i składane, *batto* bię, *battei, perdo* gubię, *perdei, splendo* iaśnieję, *splendei*, i składane, *rendo* oddaę, *rendei, rendetti, ricevo* odbieram, *ricevei, ricevetti, pendo* wiszę, *pendei, pendetti, credo* wierzę, *credei, credetti, fendo* kraę, *fendei, discerno* rozeznawam, czasu przeszłego nie ma, *bevo* pię, *bevei, bevetti*.

Czwarta na koniec Koniugacya ma nie porządkowych dziewięć, które w czasach przeszłych doskonałych żadney nie zdaia się podpadać regule dla tego czasy ich nie porządkowe tu się kładą.

Salire — *Postępować.*

Sposobu skazującego, czas terażn.

M. l. *salgo* postępuję.
fali postępuiesz.
fale postępuje.

W. l. *salghiamo* postepuiemy.
salite postepuiecie.
salgono postepuią.

Czas przeszły doskonały.

M. l. *salii* postepowałem.
salisti postepowałeś.
fali postepował.

W. l.

W. l. falimmo postępowałiśmy.
 faliste postępowaliście.
 falirono postępowali.

Czas przyszły.

M. l. falirò postąpię &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. fali tu postępuy ty.
 falga colui niech ón postepuie.

W. l. falghiamo postepuymy.
 falite postepuycie.
 falgano niech oni postepuią.

— *złączający, czas terażn.*

M. l. che io falga &c.

Czas przesz. nie dosk. twszy i 2gi.

M. l. falirci, che io falissi &c.

Uczeństwo: falito &c.

Venire — *Przyść.*

Sposób szazujący, czas terażn.

M. l. vegno, albo vengo przychodzę.
 vieni przychodzisz.
 viene przychodzi

W. l. veniamo przychodźiemy.
 venite przychodzicie.
 vengono przychodzą.

Czas przeszły doskonały.

*M. l. venni przychodziłem.
venisti przychodzites.
venne przychodził.*

*W. l. venimmo przychodzilismy.
veniste przychodziliście.
vennero przychodzili.*

— *przyszły.*

M. l. verrò &c.

Sposób rozkazujący.

*M. l. vieni tu przychódź ty.
venga colui niech on przychodzi.*

*W. l. venghiamo przychódźmy.
venite przychódźcie.
vengano niech oni przychodzą.*

— *złączający, czas terażniejszy.*

M. l. che io venga &c.

Czas przeszły nie doskonały 1weszty i 2gi.

M. l. verrei, che io venissi &c.

Uczేశniectwo: venuto &c.

Morire — Umiérać.

Sposób skazujący, czas terażniejszy.

*M. l. muojo umieram.
muori umierasz.
muore umiera.*

*W. l. muojamo umieramy.
morite umieracie.
muojono umierają.*

Czas

Czas przeszły doskonały.

M. l. morì umièratem.
morissi umièrates.
morì umièrat.

W. l. morimmo umièralissimi.
moriste umièraliscie.
morirono umièrali.

— przyszły.

M. l. morrò &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. muori tu umièray ty.
muora egli niech ón umièra.

W. l. muojamo umièraymy.
morite umièraycie.
muojano niech oni umièraią.

Sposób złączający, czas terażniejszy.

M. l. che io muoja &c.

— przeszły nie doskon. nieszy i 2gi.

M. l. morirei, che io morissi &c.

Uczeństwo: morto &c.

*Udire — Słyszec.**Sposób skazujący, czas terażniejszy.*

M. l. Odo słysze.
odi słyszysz.
ode słyszcy.

W. l. udiamo słyszemy.
udite słyszycie.
odono słyszczą.

Czas przeszły doskonały.

M. l. udii *slyszalem.*
 udisti *slyszates.*
 udi *slyszal.*

W. l. udimmo *slyszelismy.*
 udiste *slyszeliscie.*
 udirono *slyszeli.*

— *przyszły.*

M. l. udirò &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. odi tu *slysz ty.*
 oda egi *niech ón slyszy.*

W. l. udiamo *slyszmy.*
 udite *slyzcie.*
 odano *niech oni slyszą.*

— *złączający, czas terażniejszy.*

M. l. che io oda &c.

Czas przesz. nie dosk. wśszy i 2gi.

M. l. udirei, che io udissi &c.

Uczesnićwo: udito &c.

Ufcire — Wyiść.

Sposób skazujący, czas terażniejszy.

M. l. efco *wychodzę.*
 efci *wychodzisz.*
 efce *wychodzi.*

W. l. usciamo *wychodziemy.*
 uscite *wychodzicie.*
 usceno *wychodzą.*

Czas

Czas przeszły doskonały.

M. l. uscìi wychodzilem.
uscisti wychodziles.
uscì wychodził.

W. l. uscimmo wychodziliśmy.
usciste wychodziliście.
uscirono wychodzili.

— przyszły.
uscirò &c.

Sposób rozkazujący.

M. l. esci tu wyidź ty.
esca egli niech on wyidzie.

W. l. usciamo wyidźmy.
uscite wyidźcie.
escano niech oni wyidą.

— ztączający, czas terażniejszy.
che io esca &c.

Czas przeszły nie doskonały *weszy i 2gi.*
uscirei, che io uscissi &c.

Uczeństwo: uscito &c.

Następujące cztery: *aprire* otworzyć, *coprire* przykryć, *ricoprire* powtórnie przykryć, *scoprire* odkryć, porządkowe są we wszystkich czasach, wyjąwszy przeszły, tak: *aprii, apristi, apri*, albo *aperse*. *aprimmo, apristi, aprirono*, albo *apersero*, *supinum aperto*, i tak o innych.

O słowach kończących się na *isco*.

Z tych inne są, za które użyć można drugiego toż samo znaczącego słowa, nie kończącego się iednak na *isco*, iak zamiast *nutrisco* karmię, kłaść się może *nutro*, miało *offerisco* ofiaruję *offro*. Inne podobnież kończące się na *isco*, iak *ambisco* dopinam, pragnę, *gioisco* cieżę się, *fiorisco* kwitnę, *impallidisco* blednieję, takięgo iednak słowa nie mające, któreby się na ich mięyscu położyło. — Piérwszęgo gatunku słowa w czasach nie dostatecznych pożyczają od swoich równie ważących, dla czego mówi się *nutrisco*, *nutrisci*, *nutrisce*, *nutriamo*, *nutrite*, *nutriscono*; piérwsza i druga wielkię liczby osoba, pożyczone są od równoważącęgo, *nutro*, *offerisco*, *offeriamo*, *offerite*, od równie-ważącęgo *offro*. — W drugięgo zaś gatunku słowach, albo użyć potrzeba innęgo toż samo iednakże znacząćęgo, albo - téż wielu sens iedén wyrażających: uważyć tu potrzeba, że te wszystkie słowa mają sposób nie skończony na *ire*, tak: *nutrire*, *fiorire*, supinum zaś na *ito*, *nutrito*, *fiorito*.

O słowach nie całych, czyli nie dostatkowych.

Znayduie się w ięzyku Włoskim wiele słów niedostatkowych, z tych nayıpiérwsze iest *gire* krążyć, które następujące czasy ma wyięte *gite*, *giva*, albo *gia*, *givi*, *givamo*, *givano*, albo *giano*; *gi*, *gisti*, *gi*, albo *gio*, *gimmo*, *giste*, *girò*, *girai*,

girai, girà, girenmo, girete, giranno, gissi, gisse, gissimo, gissero, girei, giresti, girebbe, giremmo, gireste, girebbono, cz. przesz. skład. *io sono gito*, spos. nieskończ. *gire essere gito, i avere a gire*, w innych zaś czasach zastępuje słowa *andare* i *gine isé*, te ostatnie ma następujące czasy nie porządkowe i nie dostatkowe *ite, iva, ivano, iremo, irete, ire, essere ito*, w niedostatku innych czasów używa się słowo *andare*. *Olire* pachnąć, *oliva, olivi, olivano*, a prócz tych innégo czasu nie ma. — *Calere* dbać, zważać, trzy tylko ma osoby *cale, caleva, calse, io caluto, calerà*, albo *carrà, caleffe, calerebbe*, albo *carrebbe*. — *Solere* zwyknąć, ma cz. terażn. spos. skazui. *io soglio, tu suoli, suole, sogliamo, solete, sogliono*, cz. przesz. nie doskon. *soleva*, albo *solea, solevi, soleva, albo solea, solevamo, solevate, solevano*, albo *soleano*, spos. złączai. *che io soglia, sogli, soglia, sogliamo, sogliate, sogliano*.

ROZDZIAŁ VI.

o Rodzaiach Uczesnictw.

Uczesnictw rodzaiów jest trzy: męski iak *amato* kochany, białołowski *amata* kochana, i polspolity *amante* kochający, kochająca, deklinują się podobnym sposobem iak imiona, przez liczbę, spadek, i artykuł determinujący, lub nie determinujący. — Co się tycze formowania uczesnictw,

śnictw, na cztery Koniugacye dzielić się zwykły, w pierwszey składa się ucześnieństwo z sposobu nie skonczonego, któren się kończy na *are*, iak *amare*, zamieniwszy tę syllabę *re*, na *ante*, *amante*, albo na *ato*, *amato*, na *bile*, *amabile*, lub-też na *ando*, *amando*. — Drugiý Koniugacyi ucześnieństwa stają się z sposobu nie skonczonego zamieniwszy *re*, w *nte*, iak: *godere* cieszyć się, *godente*, *sedere* siedzieć *sedente*, ucześnieństwa zaś czasu przeszłego, zamieniwszy te trzy liter *ere*, na *uto*, albo *uta*, *godere*, *goduta*, *temere*, *temuta*: wymuie się od téy reguły słowo *rimanere* zostać, którego ucześnieństwo jest *rimaso*, albo *rimasto*. — Ucześnieństwa czwartey Koniugacyi oboýga rodzajóm służące formuie się z sposobu nie skonczonego, przemieniwszy *re* w *nte*, *ndo*, *nda*, tak: *offerire* ofiarować, *offerente*, *languire* słać, *languente*, *offerendo*, *offerenda*, *languendo*, *languenda*. — Ucześnieństwa czasu przeszłego stają się, odiawszy *re*, a na-to-miaśt dodawszy *to*, *ta*, iak: *sentire* słyszeć, *sentito*, *sentita*; wymuią się: *comparire* pokazać się, które ma *comparso*, *aprire* otwierać, *aperto*, *concepire* poymować, *concepito* i *conchetto*, *morire* unierać, *morto*, *offerire*, *offerito*.

Względem ucześnieństw trzeciý Koniugacyi żadnéy nie można stałey postanowić reguły, z kąd dosyć będzie niekdóre tylko w téy mierze przełożyć uwagi.

Ucześnieństwa słów w czasie terażniéjszym kończących się na *ggo*, a w czasie przeszło-doskonałym na *ssi*, iak: *leggo*, *lessi*, składają się zamieniwszy *ssi*, na *tto*, iak: *lessi*, *letto*, *reggo*, *ressi*, *retto*, *affligo*, *afflissi*, *afflitto*.

Ucze-

Uczeństwa słów, które mają czas przeszły doskonały na *si*, poprzedzone od litery samobrzmiący formują się obróciwszy *si*, w *so*, iak: *rado* golę, *rafi*, *rafo*, *divido* dzielę, *divisi*, *diviso*, *uccido* zabijam, *uccisi*, *ucciso*, *chiudo* zamykam, *chiusi*, *chiuso*; wymuie się *chiedo* proszę, *chiesi*, *chiesto*, takie uczeństwo mają i z niego składające się, tak-też *rispondo* odpowiadam, *risposi*, *risposto*, *pongo* kładę, *posi*, *posto*, i składane: *metto* stawiam, *misi*, *messo*, składające się słowa *metto*, zamieniają pierwsze samobrzmiące w *e*, a powtarzają *s*. — Jeżeli czas przeszły kończy się na *lfi*, formują się uczeństwa, zamieniwszy *si* na *to*, iak: *scelgo* obieram, *scelsi*, *scelto*, *tolgo* biorę znośzę, *tolfi*, *tolto*; wymuie się *vaglio* mogę, *valfi*, *valuto*. — Jeżeli kończą się na *nfi*, w tedy stają się uczeństwa, obróciwszy *si* w *to*, nap. *frango* łamię, *fransi*, *franto*, *piango* płaczę, *pianfi*, *pianto*, *spengo* gaszę, *spenfi*, *spento*, *giungo* przybywam, *giunfi*, *giunto*. — Na koniec, jeżeli ostatnia wychodzi na *ifi*, uczeństwa stają się czasem zamieniwszy *si* na *so*, czasem na *to*, tak: *ardo* goreię, *arfi*, *arso*, *spargo* rozlewam, *sparfi*, *sparso*, *mordo* kąsam, *morfi*, *morso*, *accorro* przybiegam, *accorsi*, *accorso*, *scorro* przebiegam, *scorsi*, *scorso*, *forgo* wstaię, *furfi*, *furto*, *risorgo* powstaię, *risurfi*, *risurto*.

Uczeństwa słów, które mają czas przeszły na *ei*, albo na *etti*, nakształt drugiey Koniugacyi, formują się, *ei*, albo *etti*, zamieniwszy w *uto*, *perdo* tracę, *perdei*, *perduto*, *ricevo* odbieram, *ricevei*, *ricevuto*.

Pozo-

Pozostaie się ieszcze wiele słów, których także opisać żadną regułą nie podobna; iakie są: *dico* mówię, *disi*, *detto*, *adduco* przywodzę, *addussi*, *addotto*, *conduco* sprowadzam, *condussi*, *condotto*, *concedo* pozwalam, *concessi*, *concesso*, *permetto*, *permisi*, *permesso*, *infigo*, *infissi*, *infisso*, *crucifigo*, *crucifissi*, *crucifisso*, *percuoto*, *percoffi*, *percoffo*, *scuoto*, *scoffi*, *scoffo*, *nasco*, *nacqui*, *nato*, *traggo*, *trassi*, *tratto*.

ROZDZIAŁ V.

o Przysłowiu.

Cztery: pierwsze deklinujące się części mowy pilnie rozważywszy; do pozostałych czterech nie deklinujących się przystąpić należy, z tych najpierwsze jest.

Przysłowie, albo część mowy, która dodana słowu, lub imięniowi, ięgo znaczenie dostatecznię wyraża, i dopełnia.

Przysłowie zaś wielorakie jest: inne czas oznaczające.

Quando kiedy, *oggi* dziś, *domani* iutro, *dopo domani* pozaiutro, *jeri* wczoray, *avanti jeri* onegdaj przedewczora, *alla matina* rano, *alla sera* w wieczór, *à mezzogiorno* w południe, *à mezza notte* o północy, *di giorno* za dnia, *di notte* w nocy, *anticamente* dawnię, *altra volta* przedtym, *ultima*

ultimamente nie dawno świeżo, *poco fà* mało co przed tym, *l'altro giorno* dniem przed tym, nie dawno, *allora* w tedy, *dopo* po tym, *pure* w tym, *ora* teraz, *presentemente* teraz, *al dì, d'oggi* terażniéyszego czasu, *subito* zaraz, *di nuovo* znowu, *sovente* często, *spesso* częstokroć, *mai* nigdy, *subito che* skoro tylko, *sempre* zawsze, *per sempre* na zawsze, *di buon ora* wczesnie, *appunto* w sam czas, *all'alba* skoro świt, *nel farsi del giorno* przededniem, *dipoi* po tym, *già* już, *ancora* ieszcze, *avanti* wprzódy.

Przysłowia miéyscowe.

Dove gdzie, *dokąd, d'onde* z kąd, *per dove* którędy, *quì tu, di quì* z tąd, *di là* z tamtąd, *per quì* tędy, *per là* tamtędy, *là* tam, *altrove* gdzie indziéy, *in niun luogo* nigdzie, *in qualche parte* gdzieś, *per tutto* wszędzie, *à dritta* w prawą, *à sopra* na wierzchu, *à basso* na dole, *fin quì* dotąd, *quà e là* tam i ówdzie, *più oltre* daléy, *di lungi* z daleka, *d'apresso* z bliska, *malgrado* poniewolnie, *à forza* siłą, *gwałtem*, *al più* naywięcéy, *insieme* razém, *separatamente* osobliwie, *piuttosto* raczéy, *assatto* zgoła, *al contrario* przeciwnie, *recentemente* świeżo, *primieramente* przód, *elegantemente* pięknie, &c.

Przysłowia wielkość oznaczaiące.

Quanto iak wiele, *assai* dosyć, *molto* wiele, *poco* mało, *troppo* nadto, *troppo poco* nadto mało, *meno* mniéy, *quasi niente* prawie nic, *assatto* wcale, *quasi* prawie, *poco à poco* powoli, *pochettino* trochę.

Przysłowia iakowość oznaczające.

Come iak, bene dobrze, male źle, meritevolmente skusznie, à torto nie skusznie, all'improvviso z nagła, niespodzianie, frettolosamente skwapliwie, raptownie, lentamente powoli, gradatamente pomału, oportunamente wczas, di nascosto skrycie, leggermente letko, à caso trefunkiem, volentieri chętnie, ohotnic, inopinatamente nadspodziewanie, veramente szczerze, prawdziwie, forse podobno, per azzardo przypadkiem, così tak, sì tak jest, sicuramente zapewne, del resto w reszcie.

ROZDZIAŁ VII.

o Przekładaniach.

Przekładanie jest nieiaka część mowy, która się przed imionami, artykułami i słowami kładzie. Przekładania wszystkie jednym, lub dwoma spadkami rządzą, iak niżéy widzieć można.

O przekładaniach rządzących spadkiem rodzącym.

All'in contro di suo padre, przeciwko Oycu.
Appiè di quella lettera ho scritto la copia, przy końcu, napisałem kopią listu tamtego.
Che non solamente vicino di me, ma in casa mia, albo con esso meco abitar potresti, iż nie tylko blisko mnie, ale w domu moim mieszkać mógłbyś

Cacciò

Cacciò quello fuor di casa wygnał go z domu.
Prima della sua partenza przed swoim wyjazdem.

O przekładaniach rządzących spadkiem
dawającym.

Dirimpetto all'Italia naprzeciw Włoch.
Vicino alla spiaggia przy brzegu.
Ho questo avanti agli occhi mam to przed oczyma.
Dietro alla casa za domostwem.
Fino à domattina aż do jutra.
Di nascosto al maestro bez wiadomości nauczyciela
In mezzo alla città w pośród miasta.

O przekładaniach spadkiem oskarżającym
rządzących.

Circa quel tempo pod ów czas.
Con questo patto, che mi sia lecito confessare, di non sapere pod tym obwarowaniem, ażeby mi się godziło wyznać, iż niewiem &c.
Dopo la Messa po Mszy.
Eccetto una vecchierella, non v'era alcuno, prócz jednéj babiny nikogo tam nie było.
Tra speranza e timore, między nadzieją i bojaźnią.
Lungo il fiume, w dłuż rzeki.

O przekładaniach rodzącym, oskarżającym, i odbierającym, spadkiem rządzących.

Appresso di lui è sembrato alquanto timido, zdawał mu się nie co bojaźliwy.

*Oltre di questo, prócz tego.
Contro la tavola, o stół.*

O przekładaniach rodzącym, i oskarżającym, spadkiem rządzących.

*Verso di Roma, ku Rzymowi.
Sotto il capello, pod kapeluszem.
Sopra tutto, nadewszystko.*

O przekładaniach częścią rodzącym, częścią oskarżającym, spadkiem rządzącym.

*Lontano di casa, albo da casa, daleko od domu.
Giù del tetto, albo dal tetto, z dachu.*

O przekładaniach dawającym, i oskarżającym, spadkiem rządzącym.

*Dietro alle, albo le mura, za ścianami, za murami.
Rasente il lido andare, płynąć przy brzegu.*

ROZDZIAŁ VII.

o Łączeniu.

Łączenie jest partykuła, która spaja, lub rozłącza z sobą słowa: ze zaś różnie słowa te łączyć się lub rozłączać mogą, z tąd też i partykuły są odmienne. — Potączające e, i, ancora także:
anzi

anzi owszém, cioè to jest, *di più* nad to. — *Rozłączające* o albo, *ne ani*, przyczynę znaczące: *perchè* bo, *tanto più* tym bardziej, *onde* z kąd, *affinchè* ażeby. — *Rozróżniające*: *ma* ale, *tutta volta* iednakże, *niente di meno* z tym wszystkim, *quantunque* chociaż. — *Wnoszące*: *dunque* więc, *or tedy*, *perciò* dla czego, *finalmente* na koniec. — *Warunkowe*: *si* jeżeli, *a condizione* pod obowiązkiem, *che* żeby, *subito che* skoro tylko, *se piace* à Dio jeżeli da Bóg.

ROZDZIAŁ VIII.

o *Wtrąceniu*, albo *Interjekcyi*.

*W*trącenie jest część mowy, która iakie umysłu poruszenie oznacza, iako to: radość, chwałę, żal, zadziwienie, *corraggio* nuieno daléy, *ah*, *ah*, *o me in felice* niestetyż! *zitto* cyt; o tóż i ósma część mowy.

Ponieważ Włoski język niemniéy ma wolności w ułożeniu słów, iako Łaciński, przeto nie się tu o ich zgadzaniu, czyli konstrukcyi mówić nie będzie, tym bardziej, że te z używania i czytania raczén wyborych książek nabywa się.

S Ł O W N I K.

Chociaż do rzeczy Grammatyczney nie wcale przyłączenie Słownika należeć nie zdaie się, iednakże ponieważ czynić to już u wszystkich ięzyka mistrzów w zwyczaj weszło: dla uniknienia osobliwie skarg i utyskiwania poczynających się; iakoby im na rzeczy naypotrzebniéjszey, to - jest: codziennych zbywało słowach; które cokolwiek poiąwszy można nie iako z innémi prowadzić dyskurs; przeto i my idąc za tychże Nauczycielów przykładem, przy pomocy Dykeyonarza od naypotrzebniéjszych słów, iakiémi są, do posiłku i pokarmu należące Słownik tén zaczniémy.

O iedzeniu i napoju.

Acqua woda.	beccafico figoiadka.
agnello baranek.	beccaccia bekas.
anitra kaczką.	butiro masło.
arrosto pieczenia.	castrato skop.
arancio pomarańczą.	capretto koźle.
albicocche morela.	cappone kaptan.
aringa śledź.	eotornice przepiórka.
asello mrzełka.	coniglio królik.
angvilla węgórz.	cinghiale dzik.
aceto ocet.	ciriegia wiśń jagoda.
agresto agrest.	cocomero ogórek.
bue wół.	carciofo karciof.

cotogno pigwa.
cavolo kapuſta.
caſtagna kaſztan.
cipolla cebuła.
cedriuolo dynia.
canella cynamón.
erba ziele.
fruta owoc frukt.
formaggio ſer.
fagiano bazant.
fico figa.
fragola poziemka.
frittata smażony iaiecz-
(nik.
fungo grzyb.
finochio kopr.
gvazetto przyſmak.
garofano goździk.
leſſo sztuka mięſa.
lepre zaiq.
limone cytryna.
luccio ſzczupak.
lattuga ſalata.
mineſtra meneſtra.
mela iabtko.
melaracia pomarańcza.
more morwa.
merluzzo ſtokfiſz.
mandola migdat.
marone kaſztan wielki.
moſtarda muſztarda.
neſpola nieſplik.
noce orzech.

nocciola orzech laſkowy.
Ovo iaio.
oſtrica oſrzyga.
pane chleb.
paſticcio paſztet.
porco wieprz.
peſce ryba.
piccione gotq̄b.
pera gruſzka.
perſico brzoſzwinia.
pepone melon.
piſello groch.
piſtachio piſlacya pinelo
pepe pieprz.
preſciuto ſzynka.
fuſina ſliwka.
torba iarzebina owoc.
ſpinace ſzpinak.
ſalmone toſoſ.
ſtorione ryba padowa.
fogliola certa.
ſale ſól.
ſaſa ſoſ.
ſaſſiccioſto ſaſeſon.
ſaſſiccia kielbaſa.
tartuffo tertufoła.
tordo kwiczoł.
tinca lin.
vino wino.
vitello ciele.
zuccha bania, dynia.
zucchero cukier.

O sprzętach stołowych.

Bacino miednica.	fiasca flaszka.
bicchiere kieliszek,	mezzetta pół-korca.
(szklanka.	piatto misa, półmisek.
boccale flaszka.	salvietta serwetka.
butiglia butelka.	saliera solniczka.
botta beczka.	smocolatojo szczypcę.
barile baryłka.	scaldavivande fajerka.
coltello nóż.	sciugamano ręcznik.
cucchiario tyżka.	tovaglia obrós.
candeliere lichtarz.	tondo talerz.
caraffa karafka.	tazza filiżanka.
forchetta widelce grabki	

O stroiu męskim.

Camicia koszula.	gvanti rękawiczki.
camiciuola kamizelka,	manichino rękawek.
(półkoszulek.	manichotto zimowy ręk.
calza półczochy.	(kaw.
calzoni spodnie.	pianelle partosle.
collare kołnierz.	sottocalze skarpetki, ga-
fazzoletto chustka.	(tki.
fibbia sprzączki.	scarpe trzewiki.
ferrajuolo płaszcz.	tasca kieszeń.
giubbone kaftan.	

O stroiu białogłowskim.

Apparechiatojo goto-	ago igła.
(walnia.	acqua d'odore wódka
acconciatura fryzura.	(pachniąca.
accappatajo płaszczyk,	busto bluzgier banwet.
(podwłóśnik.	cuffia

cuffia <i>kornet.</i>	spilla <i>szpilka.</i>
capelli ricci <i>bukle loki.</i>	scatola <i>pudetko.</i>
forbici <i>nożycycki.</i>	fringa <i>sznurowadło,</i> (<i>podwiązki.</i>)
gremiale <i>fartuch.</i>	stuzzicadenti <i>dtubi-</i> (<i>zab.</i>)
gonnella <i>spodnica.</i>	stuzzicaorecchi <i>dtubi-</i> (<i>ucho.</i>)
liscio <i>rumienidło.</i>	stecca <i>pret rogowy.</i>
maschera <i>maszka.</i>	velo <i>kwes.</i>
neo <i>węzel.</i>	
polvere di cipro <i>puder.</i>	
pomada <i>pomada.</i>	

O kleynotach.

Anelio <i>pierścień.</i>	perle <i>perty.</i>
catena d'oro <i>łańcuszek</i> (<i>złoty.</i>)	pendenti <i>zauśznice.</i>
diamante <i>dyament.</i>	rubino <i>rubin.</i>
gioiello <i>perta, sznurek</i> (<i>peret.</i>)	smaglio <i>bransoletka.</i>
orecchini <i>kolczyki.</i>	spillo <i>szpilka.</i>
	smeraldo <i>szmaragd.</i>
	turchino <i>turkus.</i>

O kwiatach.

Fior d'arancio <i>amarant.</i>	giglio <i>lilia.</i>
gelsomino <i>iaźmin.</i>	rosa <i>roza.</i>
gi cinto <i>iacynt.</i>	viola <i>fialek.</i>

O domie i iego częścicach.

Appartamento <i>apparta-</i> (<i>ment.</i>)	corte <i>podworze.</i>
anticamera <i>przed pokój.</i>	fenestre <i>okna.</i>
camera <i>pokój, izba.</i>	gronda <i>obdach.</i>
cucina <i>kuchnia.</i>	gabinetto <i>gabinet.</i>
cantina <i>pienica.</i>	giardino <i>ogród.</i>
	piano <i>piętro.</i>

porta drzwi.	sala sala.
pavimento podłoga.	stalla stajnia.
pozzo studnia.	scala wschody.

O sprzętach domowych.

Letto łóżko.	quadri obrazy.
feggiola stolek.	torcia pochodnia.
sedia krzesło.	candela świeca.
specchio zwierciadło.	lucerna latarnia.
stipo biorko, kątorek.	stoppino knotek.
tavola stół.	

O narzędziach kuchennych.

Brace warzywne.	mortajo młóździerz.
canino komin.	paletta topata do pieca.
carbone węgiel.	pietra focaia krzemień.
caldaro kociotek.	padella patelnia, panew.
caldara kociet.	pestello tłuczek.
esca próchno, podnieta.	pignata garnek.
fascinapek chrostu, albo	soffietto mieszek.
(szczeppek.	spiedone rożen.
gratella rózst.	scopa miotta.
legna drwa, drewno.	zolfanella siarniczka.
molle klejcz do węgla.	

O sługach domowych.

Cameriera pokojowa.	credenzierro kredencierz.
cameriere pokojowy.	cuoco kucharz.
cocchiero flangret.	maestro di casa bugra-
coppiero podczaszny.	(bia.
cantiniere piwniczny.	paggio paź.

palafre-

palafreniere <i>masztalierz.</i>	scalco który się stołem
staffiere <i>lokaj.</i>	(zatrudnia.
guattero <i>kuchta.</i>	scudiero <i>koniuszy gier-</i>
segretario <i>sekretarz.</i>	lacche <i>lokaj. (mek.</i>

Do iężdzenia konno.

Bacchetta <i>witka, różga.</i>	stivale <i>bót.</i>
briglia <i>uzdeczka.</i>	staffa <i>strzmięno.</i>
cinghia <i>popreg, puśliśko.</i>	sella <i>kulbaka, siódło.</i>
pendone <i>pendent.</i>	sprone <i>ostroga.</i>
pistola <i>pistolet.</i>	

O ciele i ięgo częścicach.

Aspetto <i>węyrzenie.</i>	gamba <i>łytko.</i>
audatura <i>chód.</i>	grassezza <i>tluśłość, sadio.</i>
bocca <i>usta, gęba.</i>	lingva <i>język.</i>
barba <i>broda.</i>	labbro <i>warga.</i>
braccio <i>ramięno.</i>	mento <i>podbrodek.</i>
capo <i>głowa.</i>	magrezza <i>chudość.</i>
capelli <i>włosy.</i>	naso <i>nos.</i>
ciglio <i>brw.</i>	occhio <i>oko.</i>
collo <i>kark, szyja.</i>	orecchio <i>ucho.</i>
coscia <i>udo.</i>	portamento <i>ruszenie.</i>
ciera <i>cera.</i>	piede <i>noga.</i>
corpo <i>ciato.</i>	petto <i>pięrsi.</i>
dente <i>zab.</i>	polso <i>puls.</i>
fiancho <i>bok. (rzy.</i>	pugno <i>pięść.</i>
gyancio <i>policzek twa-</i>	pelo <i>włos.</i>
gola <i>gardziel, krtani.</i>	statura <i>wzrost.</i>
gomito <i>łokieć.</i>	stomaco <i>brzuch, żywot.</i>
ginocchio <i>kolano.</i>	spalle <i>plecy, ramiona.</i>

voce

voce głos.	lingve paznogieć pazur.
viscere wnętrzności	viso twarz.
ventre brzuch.	

Różność wieku i stanu człowieka.

Balia matka.	marito mąż.
bambino niemowlę.	mercante kupiec.
bambina dziecię białog.	monaca mniszka.
cittadino mieszczanin.	monaco mnich.
donna kobieta.	nemico nieprzyjaciel.
fanciulla dziewczę, pa- (nienka.	padrone pan.
forestiero cudzoziemiec.	padrona pani.
gentilubino szlachcic.	pellegrino pielgrzym.
gentildonna szlachcian- (ka.	ragazzo dziecię.
giovane młodzieniec.	sposo małżonek.
levatrice baba do odbie- (rania dzieci.	sposa małżonka.
	servo sluga.
	serva służebnica.

O różnych rzemieślnikach, urzędach, i kunsztach.

Artista rzemieślnik.	comediante komedyant- (ka.
avvocato patron.	calzolajo szewc.
banchiero bankier.	cappellaro kapelusznic.
barbiero balwierz.	ciabattino szewc, par- (tacz.
bicchieraro szklarz.	calderajo kotlarz.
bottaro bednarz.	falegname stolarz.
calcolatore rachmistrz.	fornajo piekarz.
cerusico cerulik.	
cantatrice śpiewaczka.	

facchi-

facchino <i>stróż.</i>	pelliciere <i>kuśnierz.</i>
giudice <i>sędzia.</i>	pasticiere <i>drażnik.</i>
giocatore <i>gracz.</i>	portinaro <i>odźwierny.</i>
gvantaro <i>rekawicznik.</i>	procaccio <i>posłaniec.</i>
lavorante <i>robotnik.</i>	postiglione <i>goniec.</i>
medico <i>lekarz.</i>	profumiere <i>olejki prze-</i>
musicco <i>muzyk.</i>	(<i>daiący aptekarz.</i>
magnano <i>slusarz.</i>	rimatore <i>haftarz.</i>
maccellajo <i>rzeźnik.</i>	scultore <i>śnócerz.</i>
muratore <i>mularz.</i>	sonatore <i>skrzypek.</i>
mugnajo <i>mtynarz.</i>	sarto <i>krawiec.</i>
mariscalcio <i>kowal par-</i>	stampatore <i>drukarz.</i>
(<i>tacz.</i>	sellaro <i>siedlarz.</i>
orefice <i>złotnik.</i>	tappezziere <i>tapissyer,</i>
oste <i>karczmarz.</i>	(<i>obiciarz.</i>
oriularo <i>zegarmistrz.</i>	tessitore <i>tkacz.</i>
pittore <i>malarz.</i>	tintore <i>farbierz.</i>

O zwierzętach.

Afino <i>osiel.</i>	formicha <i>mrówka.</i>
ape <i>pszczoty.</i>	gatto <i>kot.</i>
aquila <i>orzeł.</i>	gallo <i>kogut.</i>
bachi <i>iedwabniczki, ro-</i>	lepre <i>zaiąc.</i>
(<i>baczki.</i>	lupo <i>wilk.</i>
bruco <i>gasienica.</i>	lucertola <i>iaszczurka.</i>
cavallo <i>koń.</i>	lumaka <i>ślimak.</i>
camello <i>wielbłąd.</i>	mulo <i>muł.</i>
cane <i>pies.</i>	mosca <i>mucha.</i>
cervo <i>ieleń.</i>	puledro <i>zrzebie.</i>
chiocciola <i>ślimak w sko-</i>	passere <i>wróbek.</i>
(<i>rupie.</i>	pulce <i>pchła.</i>
farfalla <i>motyl.</i>	pidochio <i>wesz.</i>

ragno

ragno <i>pająk.</i>	testuggine <i>żółw.</i>
ranochio <i>żaba.</i>	ucello <i>ptak.</i>
scojattolo <i>wiewiórka.</i>	volpe <i>liszka.</i>
scimia <i>matka.</i>	verme <i>robak.</i>
forcio <i>mysz.</i>	zanzara <i>komor.</i>

O instrumentach muzycznych.

Arpa <i>arfa.</i>	organo <i>organy.</i>
basso <i>basetta.</i>	spinetta <i>szpinet.</i>
corno <i>waltornia.</i>	tromba <i>trąba.</i>
chitarra <i>cytra.</i>	violino <i>skrzypce.</i>
cembalo <i>cymbał.</i>	zufolo <i>fuiara, piszczał.</i>
flauto <i>flet, piszczalka.</i>	(ka.

O kruszcach i kamieniach.

Argento <i>srebro.</i>	oro <i>złoto.</i>
calamita <i>magnes.</i>	ottone <i>mosiądz.</i>
bronzo <i>miedź.</i>	piombo <i>otwie.</i>
ferro <i>żelazo.</i>	rame <i>miedź.</i>
gesso <i>gips.</i>	sassio <i>kamień.</i>
marino <i>marmur.</i>	stagno <i>cyna.</i>
mattone <i>cegła.</i>	

O miescie i częściach iego.

Albergo <i>gospoda.</i>	cupola <i>bania, kopuła.</i>
bottega <i>sklep.</i>	carcere <i>więzienie.</i>
campanile <i>dzwonica.</i>	casa <i>dóm.</i>
chiesa <i>kościół.</i>	dogana <i>cto, celna komo.</i>
convento <i>klasztor.</i>	(ra.
	fabri.

fabrica fabryka.	palazzo pałac.
fiera iarmark.	piazza ulica.
locanda garkuchnia,	prigione więzienie.
(karczma.	spedale szpital.
mercato targowisko.	torre wieża.
osteria garkuchnia.	borgo przedmieście.

O polu i częściach jego.

Bosco las.	palude trzesańca, bag.
casale wieś.	prato łąka, sianożęć.
cespuglio krzewina,	pianura równina.
(darń.	ruscello strumyk.
capanna chata, chatupa.	selva las, bór.
fratta skata niedostępna.	spina tarń, ciernie.
fiume rzeka.	stiepe płot.
ponte most.	valle dolina.
pantano bagno.	voragine przepaść.

Części czasu.

Anno rok.	mezz'ora pół-godziny.
autunno jesień.	mese miesiąc.
domenica niedziela.	oriuolo zegarek.
giovedì czwartek.	ora godzina.
giorno di festa św. dzień.	primavera wiosna.
— di lavoro powszedni	quarto d'ora kwadrans.
(dzień.	settimana tydzień.
inverno zima.	sera wieczor.
lunedì poniedziałek.	sabatto sobota.
mattina poranek, rano.	state lato.
mezzogiorno południe.	stagione część roku, po-
mezzanotte północ.	(ra.
momento moment.	venerdì piątek.

O ży-

O żywiołach.

Aria powietrze.	mare morze.
baleno błyskawica.	nebbia mgła.
caldo ciepło.	neve śnieg.
cenere popiół.	nuvola obłok, chmura.
cielo niebo.	pioggia deszcz.
diluvio potop.	raggio promień.
fuoco ogień.	ruggiada rosa.
fulmine piorun.	sole słońce.
fumo dym.	stella gwiazda.
favilla iskierka.	terra ziemia.
fiamma płomień.	tuono grzmot.
grandine grad.	tempesta niepogoda.
luna księżyc.	vento wiatr, wichur.
luce światło.	

O pokrewieństwie.

cadetto młodszy syn.	nipote wnuk.
cugino stryjeczny, cioteczny brat.	nuora synowa.
cognato powinowaty, (krewny).	nonno dziad.
figlio syn.	padre ojciec.
fratello brat.	parente krewny.
figliastro pasierb.	primogenito syn pierworodny.
genero zięć.	suocero teść, świekier.
madre matka.	forella siostra.
matrigna macocha.	zia ciotka.
	zio stryj.

O kolo-

O kolorach.

Bianco biały.	pavonazzo fiałkowy,
bigio popielaty.	(brunatny.
cedrone cytrynowy.	rosso czerwony.
giallo żółty.	turchino błękitny.
nero czarny.	verde zielony.

O drzewach.

Arancio pomarańcza.	more morwa.
alloro bobkowe drzewo.	olmo wiąz.
abete iodła.	olivo oliwne drzewo.
albicoccho morela.	pino sosna.
bosso bukszan.	pioppo topola.
cireggio wiśnia.	platano iawor.
castagno kasztan.	pero gruska.
frassino iesion.	perfico brzoskwinia.
fico figa.	quercia dąb.
faggio buk.	fusino śliwa.
melo jabłko.	forbo iarzębina.
melagrano granatowe	vite latorośl winna.
(drzewo.	

O grach.

Carta karta.	palloncino piłka mała.
dadi kości.	pallottola gaska.
dama warcab.	scacchi szachy.
mora gra na migi.	sbaraglino tryktrak.
palla piłka.	trucco bilar.
pallone pecherz, pita	trottola bak, cyga.
(wielka.	

O chorobach.

Febre febra, gorączka.	pietra kamień.
gotta podagra.	flusso di sangue krwotok.
gocciola apoplexya.	tosse kaszel.
vajuolo oспа.	pizzico e swierzbiączka
malcaduco kaduk.	dolor di testa ból głowy.
fuocho selvatico liszaj.	debolezza słabość.
infredatura katar, za-	fveumimento mdłość,
(ziebienie.	(mdlenie.
flusso di corpo biegun-	tremito trzęsienie.
(ka.	sudore pot.
dolori colici kolka.	pallidezza bladłość.
renella kamień.	nausea mierzwiączka.
rogna swierzb.	

O przypadkach.

Archibusata postrzelenie	piaga raz, rana.
bastonata raz kiiem za-	pugno raz pięścią za-
(dany.	(dany.
buffetto szczutek.	pugnalata sztyletem
bernoccolo prega.	(pchnięcie.
caduta upadnienie.	pistolettata postrzał od
calcio raz nogą zadany.	(pistoletu.
frustata bicie.	schiaffo policzek.
ferita rana.	stoccata pchnięcie szpa-
gonfiezza nadętość.	(da.
graffiatura zadarcie,	tumore nabrzmiałość.
(zadrażnienie.	taglio zarznięcie.

O lekar-

O lekarstwach.

Balsamo balsam.	pillole pigutki.
cerotto cerot.	siropo syrop.
lavativo krystera, enema.	ungvento maść.
medicina lekarstwo.	ventoso banka.

O przywarach ciała.

Calvo tusty.	pazzo głupi.
cieco ślepy.	siropiato kaleka.
gobbo garbaty.	scilingvato belkot.
muto niemy.	sordo głuchy.
mancino mańkut.	zoppo kulawy.
nano karzeł.	

O własnościach człowieka.

Altezza wysokość.	bugia kłamstwo.
affetto przywiązanie,	biasimo nagana.
(affekt.	compassione politowanie
attrattiva powab.	compiacenza upodobanie
avarizia takomstwo.	(nie.
arroganza pycha, am-	collera gniew.
(bicya.	crudeltà okrucieństwo.
affettazione przysada.	cattivezza złość. (ga.
astuzia chytrność.	coraggio męstwo odwaga.
adulazione pochlebstwo.	creanza obyczajność.
amore miłość.	civiltà ludzkość.
ardire odwaga, śmiałość	cortesia grzeczność.
allegrezza weselość.	compiacenza ludzkość.
buona fortuna szczęście.	disgrazia nieszczęście.
bellezza piękność.	difinvoltura szczerłość,
bruttezza szpetność.	(otwartość.

disconvenienza <i>nieprzy-</i> (<i>stoyność.</i>)	povertà <i>ubóstwo.</i>
diligenza <i>pilność.</i>	profondità <i>głębokość.</i>
disprezzo <i> pogarda.</i>	pulizia <i>grzeczność.</i>
fede <i>wiara.</i>	pigrizia <i>lenistwo.</i>
falsità <i>falsz.</i>	paura <i>bojaźń.</i>
furberia <i>wykretarstwo.</i>	prudenza <i>roztropność.</i>
grassezza <i>tlustość.</i>	pazzia <i>głupstwo.</i>
gravezza <i>ociężałość.</i>	pietà <i>pobożność.</i>
gelosia <i>zawiść.</i>	rabbia <i>zaiadłość.</i>
incanto <i>omamienie,</i> (<i>czary.</i>)	ricchezza <i>bogactwo.</i>
inganno <i>oszukanie.</i>	rischio <i>niebezpieczeń-</i> (<i>stwo.</i>)
invidia <i>nienawiść.</i>	sfacciataggine <i>bez-czel-</i> (<i>ność.</i>)
lunghezza <i>długość.</i>	sordidezza <i>nieochędo-</i> (<i>stwo.</i>)
larghezza <i>szerokość.</i>	scherzo <i>żart.</i>
limosina <i>iatmużna.</i>	scorno <i>szyderstwo.</i>
lindura <i>przyjemność,</i> (<i>ochędostwo.</i>)	semplicità <i>prostota.</i>
leggiadria <i>piękność.</i>	sciocchezza <i>nierozum,</i> (<i>głupstwo.</i>)
leggerezza <i>niestate-</i> (<i>czność.</i>)	stregoneria <i>czary.</i>
lode <i>pochwała.</i>	scrupolo <i>szkrapuł.</i>
morte <i>śmierć.</i>	scandalo <i>zgorzzenie.</i>
malacreaza <i>nieobyczaj-</i> (<i>ność.</i>)	sdegno <i>gniew.</i>
mestizia <i>żał, smutek.</i>	speranza <i>nadzieia.</i>
malinconia <i>melankolia.</i>	vezzo <i>wdziek.</i>
nascità <i>urodzenie.</i>	viltà <i>podłość.</i>
nobiltà <i>szlachetność.</i>	velocità <i>prędkość.</i>
negligenza <i>niedbatość.</i>	valore <i>dzielność, cena.</i>
omicidio <i>zabójstwo.</i>	verità <i>prawda.</i>
ozio <i>próżnowanie.</i>	vendetta <i>zemsta.</i>
potenza <i>moc.</i>	vergogna <i>wstyd.</i>

O rzeczach do pisania.

Libro książka.	cera lak.
carta pecora pargamin.	foglio di carta arkusz.
carta papier.	lettera list.
calamajo kalamarz.	spago szpagat, sznurek.
inchioistro atrament.	viglietto bilet.
polvere piasek, proch.	ricevuta kwit.
penna pióro.	scrittura pismo.
temperino scyzoryk.	contratto kontrakt.
sigillo pieczęć a.	

Statki wodne.

Vascello nawa.	barca czotli, barka.
galera galera.	schifo todz okretowa.
nawe okret.	batello okretowa todka.

O powozach.

Carozza karetá.	cocchio karetá.
lettiga lektyka.	ramassa sanie.
caleffe kolaška.	muta di cavalli cug ko-
carro wóz.	(ni.)

Urzędy Wojskowe.

Alfiero chorąży.	luogo-tenente general-
araldo herold.	(leutenant.
capitano kapitan.	maresciallo di campo
colonnello pułkownik.	(feld-marszałek.
cornetta chorąży od	moschetiero muszkietier.
(iazdy.	minatore podkopnik.
caporale kapral.	spia spieg.
generale general.	sentinella straż.

foldato <i>żołnierz.</i>	uomo à cavallo <i>żołnierz</i>
sergente <i>sierżant.</i>	(<i>konny.</i>
tamburino <i>dobosz.</i>	uomo à piedi <i>żołnierz</i>
trombetta <i>trębacz.</i>	(<i>pieszy.</i>

O *Woysku.*

Bagaglio <i>obłogi, ciężary</i>	canone <i>armata, działo.</i>
(<i>woienne.</i>	fanteria <i>infanterya, pi-</i>
bataglione <i>batalion hu-</i>	(<i>chota.</i>
(<i>fiec.</i>	presidio <i>straż.</i>
corpo di bataglia <i>śrzo-</i>	regimento <i>reyment.</i>
(<i>dek woyska.</i>	fehiera <i>reyment.</i>
corpo di riserva <i>woysko</i>	linea <i>szereg.</i>
(<i>na odwodzie.</i>	squadrone <i>szwadron ro-</i>
corpo volante <i>lekkie</i>	(<i>ta konn.</i>
(<i>woysko.</i>	retroguardia <i>tylna straż.</i>
cavalleria <i>iazda, kawa-</i>	vangvardia <i>przednia</i>
(<i>lerya.</i>	(<i>straż, czola.</i>
compagnia <i>poczet, cho-</i>	esercito <i>woysko.</i>
(<i>ragiew.</i>	

O *fortyfikacyi.*

Mura <i>mury.</i>	piattaforma <i>równina</i>
i merli delle mura <i>blan-</i>	(<i>watowa.</i>
(<i>ki, kramzanfy.</i>	bastione <i>narożnik, be-</i>
castello <i>zamek.</i>	(<i>luard.</i>
fortezza <i>forteca.</i>	cavaliere <i>pagórek do</i>
fortino <i>szanc, fortieczka</i>	(<i>zataczania armat.</i>
fortificazione <i>fortyfika-</i>	parapetto <i>parapet za-</i>
(<i>cya.</i>	(<i>stawa.</i>
torre <i>wieża.</i>	rivellino <i>ravelin, tar-</i>
cittadella <i>cytadella.</i>	(<i>cza watowa.</i>
	falsa-

falsabraca strzelnica.	contromina przeciw-kop
fossa fosa, rów.	(mina przeciw minie.
scarpa spadziskość wa-	sciabla szabla.
(tów.	spada szpada.
contra-scarpa droga	facco wór.
(skryta.	polvere proch.
cafamatta ziemianka,	pistola pistolet.
twierdza dolna; wię-	palla kula.
zienie żołnierskie.	pallini szrót.
palizzata palisada, szta-	bomba bomba.
(kiety.	granata granat.
cortina kortyna, między-	assedio oblężenie. (cya.
(wał.	capitulazione kapitula-
gabbione kosz sztańcowy	soccorso sukurs odsiecz.
mina podkop, mina.	fortita wycieczka.
trinciera okop do doby-	assalto szturm.
(wania. fortecy.	circonvallazione sztańce
campo oboz, pole.	(obozowe.
provizione opatrzenie	bateria baterya, sztańc.
(sie, żywność.	arprir la trincera okop
fchioppo strzelba.	(sypać zaczynać.

Następują teraz rozmowy potoczne, które
wprzód niżeli zaczniemy, uwiadomić uczących się
języka przynależy, iż Włosi do równych sobie, lub
wyższych nieco osób przez trzecio-sobny mówią
zaimek, co się zaraz iaśnieý da widzieć, w nastę-
pującej rozmowie.

ROZMOWY.

DIALOGO I.

ROZMOWA I.

Facendo visita ad alcuno.

Oddając komu wizytę.

Buon giorno a Vossignoria.

Dzień dobry W. Panu.

Come sta V. S.?

Jak się W. Pan ma?

Benissimo per servirla perfervir a V. S. al suo servizio, al vostro servizio.

Bardzo dobrze do usług W. Pana.

Come sta 'l Signor suo fratello?

Jak się ma brat W. Pana?

Sta bene, non sta bene.

Ma się dobrze, nie dobrze się ma.

Aurà gusto di vederla?

Podoba się W. Panu z nim widzieć.

Non aurò tempo di vederlo oggi.

Nie będę miał czasu widzieć się z nim dzisiaj.

V. S. s'accomodi. Date una sedia al Signore.

Usiądź W. Pan. Day stolka dla Jegomości.

Non è necessario.

Nie potrzeba.

Bisogna che vada a far una visita qui vicino.

Potrzeba mi pójść oddać wizytę tu w pobliskości.

E mol-

E molto affrettata V. S.   Bardzo się W. Pan śpie-
szył.

Tornerò adesso adesso.   Powrócę zaraz.
Adio Signore.   Bądź W. Pan zdrow.

Ho gran gusto di vederla in buona sanità.   Mocnom kontent, że
widzę W. Pana w do-
brym zdrowiu.

Baccio le mani a V. S.   Całuję rączki W. Pana.
Sono servo suo, schiavo.   Jestem sługą W. Pana.
Umilissimo servo suo.   Sługą W. Pana nayniż-
szym.

Umilissima serva sua.   Sługą W. Pana nayniż-
szą.

DIALOGO II.

ROZMOWA II.

Per far una visita la mattina.

O wizycie ranney.

Ov'è 'l tuo Padrone?
Dorme ancora?

Gdzie jest Pan twój?
Spi jeszcze?

Signor nò, è svegliato.

Nie Panie, już się obu-
dził.

E levato?

Wstałże?

Signor no, sta ancor al
letto, in letto.

Nie Panie, jeszcze w
łóżku,

Che vergogna di star al
letto à quest'ora.

Co za wstyd o téy go-
dzinie być jeszcze w
łóżku.

Andai jeri al letto tanto
tardi, che non ho po-
tuto levarmi a buon
ora.

Poszedłem wczora tak
późno do łóżka, że
nie mógł wstać w
czas.

Che si fece quì dopo ce-
na?

Cóż tu robiono po wie-
czerzy?

H 5

Si

- Si ballò, si cantò, si giuocò. Skakano, śpiewano, grano.
- Ache giuoco? W iaką grę?
- Giuocammo a picchetto col Signore Cavaliere. Graliśmy w piket z Panem Kawalerem.
- Che fecero gli altri. Co robili drudzy?
- Giuocarono a scacchi, agli scacchi. Grali w Saki.
- Quanto mi dispiace non averlo saputo. Jak mi się nie podoba, żem o tym nie wiedział.
- Chi ha vinto? chi ha perduto, perso? Któż wygrał? kto przegrał?
- Ho vinto, ho guadagnato dieci dopie. Ja wygrałem dziesięć czerwonych - złotych.
- Fin'a che ora s'è giuocato? Do której godziny grano?
- Fin'alle due doppo mezzanotte. Do drugiéy po północy.
- Ache ora siete andato al letto? O której godzinie poszedłeś W. Pan do łóżka?
- Alle tre, alle tre e mezza, e mezzo. O trzeci, o trzeci i pół, w pół do czwartéy.
- Non mi maraviglio che vi leviate così tardi. Nie dziwiuję się, że W. Pan tak późno wstał.
- Che ora è? Która godzina?
- Che ora credete che sia? Którą W. Pan być śdziez?
- Credo che non siano ancora ott'ore, le otto. Śdzie, że niema jeszcze ósméy.
- Come le otto? sono sonate dieci. Jak nie ma ósméy? już dziesiąta wybiła.

Bisogna dunque che mi Potrzeba mi więc wsta-
levi quanto prima. wać iak nayprzędzëy.

DIALOGO III.

Per vestirsi.

Chi è lì? là?
Che comanda V. S.?

Sù sù presto, fate fuoco,
vestite mi.

C'è fuoco Signore.
Date la mia camicia, ca-
miscia.

Eccola Signore.
Non è calda, è ancor
fredda.

Se V. S. brama, la scal-
derò.

Nò, nò, portate mi le
mie calzette di seta.

Sono rotte. Le ho date
alla Conciacalzette.

Avete fatto bene.
Ove sono le mie panel-
le?

Ove la mia zimara, veste
da camera?

Pettinatemi.

Pigliate un altro pettine.

Datemi il mio fazzolet-
to.

Eccoñe un bianco, Si-
gnore,

ROZMOWA III.

O ubieraniu się.

U? tóż tam iest?
Co W. Pan rozka-
żesz?

Prędko-no zapal ogień,
i ubierz mnie.

Jest ogień Panie.
Day mi moią koszulę.

Oto iest Panie.

Nie iest ciepła, iest ie-
szcze zimna.

Jeżeli Pan chce, to ią za-
grzeię.

Nie, nie, przynieś mi
pończochy iedwabne.

Są zepsute. Dałem ie do
Pończoszniczki.

Dobrześ zrobił.
Gdzie są moje pantofle?

Gdzie iest mój szlafrok?

Zacziesz mnie.

Weź inny grzebień.

Day mi moią chustkę.

Oto biała Panie.

Da-

Datemi quel ch'è nella mia sacoccia?	Day mi tę, która jest w moiéy kieszeni.
L'ho dato alla lavandara, era sporco.	Dałem ją do praczki, była brudna.
Ha ella portato i miei pannilini, la mia biancheria?	Przyniosła ona moją białiznę?
Signor sì, non ci manca niente.	Przyniosła Panie, nie zbywa na niczym.
Portatemi i miei calzoni.	Przynieś mi moje spodnie.
Che vestito metterà oggi V. S.?	Jakie Pan dziś weźmie suknie?
Quel che aveva jeri.	Te, którem miał wczorą.
Il sartore deve portar presto quel di panno.	Krawiec ma przynieść sukienne?
Si picchia, vedete chi è?	Ktoś kołacze, obacz kto jest?
Chi è?	Kto jest?
E' il Sartore.	Krawiec.
Fate lo entrare.	Niech wnidzie.

DIALOGO IV.

ROZMOWA IV.

Il Gentiluomo ed il Sartore.

Pan i Krawiec.

Portate voi il mio vestito?

Niesiesz. Wasć moje suknie?

Sì Signore, Signor sì, eccolo qui.

Tak jest Panie, oto są tu.

Mi fate aspettar molto.

Musiałem tak długo czekać.

Non

Non ho potuto venir più presto.	Nie mogłem przyiść pre- dzéy.
Non era finito.	Nie były skończone?
La fodera non era cuci- ta.	Podszewka nie była pod- szyta.
Vuole V. S. provare l' giustacore?	Chce Pan spróbować spodnią suknię.
Vediamo s'è ben fatto?	Zobaczmy, jeśli jest do- brze zrobiona.
Credo che V. S. ne farà contenta.	Spodziewam się, że Pan będzie z niéy kontent.
Mi pare molto lungo.	Zdaie mi się, że jest zbyt długa.
Adesto si portano lun- ghi.	Teraz noszą długie.
Abbotonatemi.	Zapnij mnie Waśc.
Mi stringe troppo.	Zbyt jest ciasna.
Per esser ben fatto, biso- gna che sià giusto.	Aby była dobrze zrobio- na, trzeba żeby była ciasna.
Le maniche non sono elle troppo larghe?	Rękawy czy nie są bar- dzo szerokie?
Signor no, stanno benis- simo.	Nie Panie, bardzo do- brze leżą.
I calzoni sono molto stretti.	Spodnie są bardzo cia- sne.
Si portano strettissimi.	Teraz noszą iak nacyja- śniefsze.
Quest'abito le sta benis- simo.	Ta suknia bardzo do- brze leży.
E troppo corto, troppo lungo, troppo largo, troppo stretto.	Jest zbyt krótka, zbyt długa, zbyt szeroka, zbyt ciasna.

V. S.

V. S. mi perdoni, sta bene.	Wybacz mi Pan, bardzo dobrze jest zrobiona.
Che dite del mio fornimento?	Cóż mówisz o moich sprzętach?
E bellissimo, é richissimo.	Są arcy-piękne i kosztowne.
Queste fettucie, questi nastri quanto costano 'l braccio?	Tych wstążek łokieć, co kosztuie?
Gli ho pagati uno scudo.	Płaciłem je po jednym szkudzie.
Non è troppo, è buon mercato.	Nie jest drogo, dobrze kupiona?
Ov' é 'l resto del mio panno?	Gdzie jest reszta mego sukna?
Non v' é niente affato d'avanzo.	Nic się reszty nie zostało.
Avete fatto 'l vostro conto?	Uczyniłeś Waśc swój porachunek?
Signor no, non ho avuto 'l tempo.	Nie Panie. Nie miałem czasu.
Portate lo domani vi pagherò.	Przynieś-że go Waśc jutro, zapłacę Waści.

DIALOGO V.

Per far colazione.

Portateci qualche cosa da far colazione.
 Signore ecco falficcie, e pasticcietti.
 Vuol V. S. volete ch'io porti 'l presciuto?

ROZMOWA V.

O śniadaniu.

Przyniośes co na śniadanie.
 Tak jest Panie, oto są kiełbaski i paszteciki.
 Każe Pan przynieść szynkę?

- Si, portate lo, ne taglie- Przynies' ią, ukroiemy
remo una fatta. sobie po kawalku.
Mettete una salvietta fo- Położ serwetę na stoł.
pra la tavola.
Dateci tondi, coltelli, e Day nam talerzc, noże, i
forchette. widelce.
Sciacquate i bicchieri. Popłocz kieliszki.
Date una sedia al Signo- Day stołka Jegomości.
re.
V. S. feda, si metta vici- Usiądź W. Pan, przybliź
no al fuoco. się W. Pan do ognia.
Non ho freddo, sono Nie zimno mi, dobrze
benissimo qui. mi i tu siedzieć.
Vediamo se 'l vino é Skosztuymy, czyli to iest
buono? dobre wino?
Datemi quel fiasco, ed Day mi te szaskę, i kie-
un bicchiere. liszek.
Di grazia V. S. assaggi Skosztuy W. Pan z łaski
questo vino. swoicy tego wina.
Che gliene pare? che ne Jak się zdaie, co W. Pan
dice? o nim mówisz?
Non é cattivo, é squisi- Nie złe, bardzo iest wy-
tissimo. śmienite.
Levate questo piatto. Weź tę miskę precz.
V. S. mangi delle falfic- Jedz W. Pan kielbasy.
cie.
Ne ho mangiate, sono Jużem ie iadł, bardzo są
bonissime. dobre.
Datemi da bere, da be- Day mi pić.
vere.
Alla sanità, prosperità, Za zdrowie W. Pana, za
conservazione di V. S. szczęśliwe powodze-
brindisi a V. S. nie W. Pana.

Rin-

Ringrazio V. S.	Dziękuję W. Panu.
Date beré al Signore, date da bere.	Day Jegomości pié.
Ho bevuto adesso.	Dopierom pié.
I pasticcietti erano buonissimi.	Paszteciki były bardzo dobre.
Erano un tantino troppo cotti.	Były troché nieco przepieczone.
V. S. non mangia?	W. Pan nie iesz?
Ho mangiato tanto, che non potrò pranzare.	Jadłem tak wiele, że nie będę mógł iéść obiadu.
V. S. si burla, non ha mangiato niente.	Zartuiesz W. Pan, nie W. Pan nie iadłeś.
Ho mangiato benissimo delle falsiccie, e del presciuto.	Jadłem bardzo dobrze kielbasy i szynkę.

DIALOGO VI.

ROZMOWA VI.

Per parlar Italiano.

O Włoskim ięzyku.

Come va l'Italiano?	Tak idzie ięzyk Włoski?
Ha V. S. fatto molto profitto?	Uczyniłeś W. Pan wielki postępek?
Non troppo, non so quasi niente.	Nie bardzo, prawie nie umiem.
Si dice però che V. S. parla benissimo.	Powiadają przecię, że W. Pan bardzo dobrze mówisz po Włosku.
Voleffe Dio, che fosse vero!	Bógby to dał, żeby to prawda była!
Quei, che lo dicono, s'ingannano molto.	Ci, którzy to mówią, wielce się mylą.

L'assi-

L'assicuro che mi è stato detto.

Posso dir alcune parole, che so a mente.

Tanto basta per cominciare a parlare

Non è 'l tutto di cominciare, ma bisogna finire.

Parli V. S. sempre o bene, o male.

Temo di far errori.

V. S. non tema, la lingua Italiana non è difficile.

Lo so, e so c'ha molte leggiadrie,

E vero, e particolarmente nella bocca della donne.

O me felice, se la sapessi!

Bisogna studiare per imparare.

Quanto tempo è, che V. S. impara?

Non è ancor un mese. Come si chiama 'l suo Maestro?

Upewniam W. Pana, że mi to powiadano.

Mogę mówić niektóre słowa, które na pamięć umiem.

To jest dosyć do tego, aby zacząć mówić.

Nie jest to rzecz cała na tym, aby zacząć, ale trzeba skończyć.

Gadaj W. Pan zawsze czy źle, czy dobrze.

Boję się, bym nie mówił błędów.

Nie bój się W. Pan, język Włoski nie jest trudny.

Wiem ja to, i wiem, że ma wiele przyjemności.

Prawda, a osobliwie w ustach dam.

O jakbym ja szczęśliwy był, gdybym go umiał!

Potrzeba się z usilnością przykładać do nauczania się go.

Jak dawno się W. Pan uczysz?

Jeszcze nie ma miesiąca. Jakże się nazywa W. P. Nauczyciel?

Si chiama 'l Signor N.	Nazywa się Pan N. N.
N.	
E un pezzo che lo conosco.	Znam go już od niejakiego czasu.
Ha insegnato a molti amici miei.	Uczył wielu z moich przyjaciół.
Non dice egli a V. S. (non le dice) che bisogna sempre parlar' Italiano?	Nie mówi ón W. Panu, że trzeba zawsze mówić po Włosku?
Signor sì, me lo dice spesso.	Mówi mi Mci Panie bardzo często.
Perche dunque non parla?	Czemuż W. Pan nie mówisz?
Con chi vuol V. S. che io parli?	Z kim W. Pan chcesz, abym mówił?
Con quei, che le parleranno.	Z temi, którzy potrafią mówić.
Vorrei parlare, ma non ardisco.	Chciałbym mówić, ale nie śmiem.
Non bisogna temere, bisogna esser ardito.	Nie potrzeba się bać, potrzeba być śmiałym.

DIALOGO VII.

Del tempo.

Che tempo fa?
 Fa bel tempo.
 Fa cattivo tempo.
 Fa freddo?
 Non fa freddo.
 Fa caldo?
 Non fa caldo.

ROZMOWA VII.

O czasie.

Taki tam czas?
 Jest czas piękny.
 Jest zły czas.
 Jest zimno?
 Nie jest zimno.
 Jest gorąco?
 Nie jest gorąco.

Piove?

N. N.	Piove? Non piove?	Pada deszcz? Nie pada deszcz?
nicia-	Non lo credo.	Nie zdaie mi się.
moich	Il vento è cangiato.	Wiatr się odmienił.
Panu,	Attremo della pioggia?	Będziemy mieli deszcz?
e mó-	Non pioverà oggi.	Nie będzie dziś deszczu.
?	Piove diluvia.	Deszcz pada.
e bar-	Nevica.	Snieg pada.
e mó-	Tuona.	Grzmi.
hcecz,	Grandina.	Grad pada.
otrasia	Lampeggia.	Błyska się.
, ale	Fa molto caldo.	Zbyt jest gorąco.
é, po-	Ha gelato questa notte?	Był mróz téy nocy?
sym.	Signor nò, ma gela adesso.	Nie M. Panie, ale teraz marznie.
VII.	Mi par che faccia una gran nebbia.	Zdaie mi się, że jest wielka chmura.
	V. S. non s'inganna, è vero.	Nie mylisz się W. Pan, prawda jest.
	V. S. è molto infreddata.	W. Pan masz wielki katar.
	Sono quindici giorni, che sono infreddato.	Iuż jest dni piętnaście, iak go mam.
	Sono frutti della stagione.	Są to skutki czafu.
	Che ora è?	Która jest godzina?
	E di buon ora, non é tardi.	Iest ieszcze rano, nie jest późno.
	E tempo di far colazione?	Iest czas iescé śniadanie?
	Sarà presto tempo di desinare, di pranzare.	Będzie wkrótce czas iescé obiad.
	Che faremo dopo pranzo?	Co będziemy robili po obiedzie?
Piove?		I 2 Au-

Andremo a spasso.	Prziedźmy się trochę.
Andiamo a far'un giro adesso.	Pójdźmy teraz iaki krok uczynmy.
Non bisogna uscir per questo tempo.	Nie potrzeba na ten czas wychodzić.

DIALOGO VIII.

ROZMOWA VIII.

*Per domandar quel, che
si dice dinuovo.*

Pytaiąc się o nowiny.

Che si dice di nuovo?

Cóż tam nowego po-
wiadaią?

Sapete niente di nuovo?

Niewiész W. Pan nic no-
wego?

Non ho sentito niente,
non ho inteso niente.

Nie slyszalem nic.

Di che si parla?

O czym mówią?

Non si parla di niente.

O niczym nie mówią?

Avete sentito dire, ch'au-
remo la guerra?

Slyszalżes W. Pan po-
wieść, że będziemy
mieli wojnę?

Non ne ho inteso parla-
re.

Nie slyszalem o tym, że
dney powieści.

Si parla però d'un affe-
dio.

Mówią iednak o oblęże-
niu.

Si diceva, ma non é ve-
ro.

Mówiono o tym, ale nie
iest prawda.

Al contrario si parla di
pace.

Owszem przeciwnie mó-
wią o pokoiu.

Credete ch'auremo la
pace?

Mniemasz W. Pan, że be-
dziemy mieli pokóy?

Credo di sì.

Tak mi się zdaie.

Che

Che si dice in corte?

Si parla d'un viaggio.

Quando si crede che partirà 'l Re?

Non si fa.

Non si dice.

Dove si dice ch'anderà?

Chi dice in Franzia, chi in Germania.

E la gazzetta che dice?

Non l'ho letta.

Sarebbe vero quel che si dice del Signor N?

Che sene dice?

Si dice che sia ferito a morte.

Mi dispiacerebbe perch'è un galantuomo.

Chi l'ha ferito?

Due furfanti che l'hanno assalito.

Si fa 'l perche?

Corre voce che sia per aver dato uno schiaffo ad uno di loro.

Non lo credo.

Ne men'io.

Comunque si sia, si farà presto.

Cóż mówią u Dworu?

Mówią o podróży.

Kiedyż się spodziewaią, że Król Jmć ma wyjechać?

Nie wiedzą.

Nie powiadaią.

Dokąd mówią, że poiedzie?

Iedni mówią, że do Francyi, drudzy że do Niemiec.

A gazeta co mówi?

Nie czytałem iéy.

Miałaż to być prawda, co mówią o Panu N.?

Cóż o nim mówią?

Powiadaią, że iest śmiertelnie raniony.

Mocno by mnie to obeszło, bo iest poczciwy człowiek.

Któż go ranił?

Dwóch pśotników, którzy go napadli.

Wiadomoż iest dla czego?

Biega wieść, iż dla tego, że dał iednému z nich policzek.

Nie wierzę ia temu.

Ani ia.

Iakkolwiek iest, wnet się o tym dowiemy.

DIALOGO IX.

ROZMOWA IX.

Per domandare d'uno.

Informuiac się o kim.

Chi é quel gentiluomo che vi parlava poco fa?

Tóž to iest ten zacny człowiek, który nie dawno z W. Panem gadał?

É un Tedesco.

Iest to Niemiec.

Lo crederei Inglese.

Jam rozumiał, że Anglik.

É della parte di Sassonia.

Iest z strony Saksonii.

Parla benissimo Franzese.

Mówi bardzo dobrze po Francuzku.

Sebben'è Tedesco, parla in maniera Italiano, Franzese, Spagnuolo, ed Inglese, che fra gl'Italiani, é creduto Italiano.

Chociaż iest Niemiec, mówi iednak tak po Włosku, po Francuzku, po Hiszpańsku i Angielsku, że między Włochami zdaie się być Włochem.

Parla Franzese quanto i Franzesi medesimi.

Mówi po Francuzku iak rodowici Francuzi.

Gli Spagnuoli lo stimano Spagnuolo, e gl'Inglefi, Inglese.

Hiszpani maia go za Hiszpana, a Anglicy za Anglika.

É pur difficile d'esser pratico in tante lingue così differenti.

Trudno iest wprawdzie być biegłym w tylu językach tak od siebie różnych.

É stato un pezzo in quei Paesi.

Był przez nieiaki czas w tych krajach.

É un pezzo che lo conoscete?

Dawno go W. Pan znał?

Sono

Sono due anni in circa.
E di bella presenza.

Non é ne troppo piccolo,
ne troppo grande.
E ben fatto, e la sua statura
e disinvolta.

Suona 'l liuto, la chitara,
e molti attri stromenti.

Aurei a caro di conoscerlo,
(vel) mi farebbe caro.

Vene procurerò la conoscenza.

Ove stà di casa?

Stà quì vicino.

Quando volete ch'andiamo
a riverirlo?

Ogni volta, che vi piacerà,
quando vi piacerà, perchè amico
mio intrinfeco, stretto.

Sarà quando vi farà comodo,
quando aurete tempo.

V'andaremo domattina.
Vi resterò obligato.

Iest około dwóch lat.

Iest dobréy przytomności.

Nie iest ani zbyt mały,
ani zbyt rośły.

Iest urodziwy, i postaci
wspaniałéy.

Gra na lutni, na kitarze,
i na wielu innych instrumentach.

Miloby mi było poznać go.

Postaram się o iego, dla
W. Pana zności.

Gdzie mieszka?

Mieszka tu w pobliskości.

Kiedy W. Pan chcesz,
abyśmy poszli oddać
mu naszą uniżoność?

Każdego czasu, kiedy się
W. Panu podoba, bo
iest mój uprząemy przyjaciel.

Kiedy W. Pan będziesz
miał sposobność, kiedy
W. Pan będziesz miał czas.

Pójdziemy iutro.

Będę W. Panu obowiązany.

DIALOGO X.

Per scrivere.

ROZMOWA X.

O pisanii.

- D**ate mi un foglio di carta, una penna, ed un pocco d'inchiostro.
- D**ay mi W. Pan arkusz papieru, pióro i troche atramentu.
- Entrate nel mio gabinetto, troverete sopra la tavola quanto vi farà di bisogno.
- Wnidz W. Pan do mego gabinetu znajdziesz W. Pan tam na stole wszystko, czego będziesz potrzebował.
- Non vi sono penne. Eccone molte nel calamaio.
- Nie ma tam piór. Oto jest dosyć w kałamarzu.
- Non sono buone, non vagliono niente. Eccone altre.
- Nie są dobre, nic nie warte. Oto są inne.
- Non sono temperate. Ov'è il vostro temperino?
- Nie są temperowane. Gdzie jest W. Pana scyzoryk?
- Sapete temperar le penne?
- Umiesz W. Pan pióra temperować?
- Le tempero a modo mio. Questa non è cattiva.
- Ia temperuję dla siebie. To jest nie złe.
- Mentre finisco questa lettera favorite mi di far'un piego di queste altre.
- Nim skończę ten list, chciey mi W. Pan, położyć te inne listy.
- Che sigillo volete, che ci metta?
- Iaką ie mam pieczęcią zapieczętować?
- Sigillate colla mia zifera, ovvero colle mie armi.
- Zapieczętuy W. Pan moją cyfrą, albo moim herbem.

Che

- Che cera ci metterò? Iakim zapieczętuie lakiem?
- Mettete ci della rossa, o della nera, non importa. Zapieczętuie W. Pan czerwonym, albo czarnym, nie to nie szkodzi.
- Avete messo la data. Położyłeś W. Pan datę?
- Credo di sì, ma non ho sottoscritto. Tak mi się zdaie, alem się nie podpisał.
- Ai quanti siamo del mese, quanti ne abbiamo del mese? Który miesiąca dzień mamy?
- Siamo oggi agli otto, ai dieci, ai quindici, ai venti. Mamy dziś ósmy, dziesiąty, piętnasty, dwudziesty.
- Mettete ci 'l soprascritto. Podpisz W. Pan.
- Ov'è la polvere? Gdzie jest piasek?
- Non avete mai la polvere. Nie masz W. Pan nigdy piasku.
- Ven'è nel polverino. Jest w piasecznicę.
- Ecco 'l vostro servo, volete che porti le lettere alla posta? Oto jest W. Pana służący, chcesz W. Pan, aby zaniósł listy na pocztę?
- Portate le mie lettere alla posta, e non dimenticate di pagare 'l porto. Zanieś moje listy na pocztę, i nie zapomni od nich zapłacić.
- No ho denari Signore. Nie mam Panie pieniędzy.
- Pigliate ecco un zecchino. Weź oto masz czerwony złoty.
- Andate presto, e tornate quanto prima. Idź śpieszno, i wracaj się iak nayprędzý.

DIALOGO XI.

ROZMOWA XI.

Per comprare.

O kupowaniu.

Che brama V. S. che cerca?

Czego W. Pan potrzebuiesz? czego W. P. szukasz?

Vorrei un panno bello, e buono da far'un vestito.

Chciałbym sukna pięknego i dobrego na suknie.

V. S. entri, vedrà quì i più bei panni di Parigi.

Wnidź W. P. zobaczysz tu W. P. najpiękniejsze sukna Paryzkie.

Monstrate mi 'l migliore ch'abbiate.

Pokaż mi W. Pan najlepsze, które masz.

Eccone un bellissimo, é come si porta adesso.

Oto jest najpiękniejsze, i iakie teraz w modzie.

E buono, ma 'l color non mi piace.

Jest dobre, ale mi się kolor nie podoba.

Eccone un'altra pezza più chiara.

Oto jest inna sztuka iasniejsza.

Il color mi piace, ma 'l panno non é forte abbastanza, é troppo sottile.

Kolor mi się podoba, ale sukno nie bardzo jest mocne, jest zbyt cienne.

Veda V. S. questa pezza, non ne troverà di sì bello altrove, il panno é buonissimo.

Zobacz W. Pan tę sztukę, nie znajdziesz W. Pan gdzie indziej tak pięknego, jest sukno bardzo dobre.

Quanto me lo venderete la canna, il braccio?

Po czemuż mi W. Pan przedasz łokieć?

Senza dir'a V. S. un soldo

Zebym W. Panu szeląga di

di troppo, vale venti
Franchi.

Signore, io non sono a-
vezzo a mercantare,
prezzolare, dite mi
di grazia l'ultimo
prezzo.

L'ho detto a V. S. tanto
vale.

E troppo caro, vene da-
rò sei feudi.

Non v'è un soldo da le-
vare.

Non aurete quel, ch'ave-
te domandato.

V. S. m'ha domandato
l'ultimo prezzo, gliel'
ho detto.

Via, via, tagliate due
braccia.

Le giuro da galantuomo
non guadagno uno
scudo con lei.

Ecco quatro doppie, date
mi 'l resto.

Di grazia V. S. mi dia
un'altra, questa é leg-
giera, scarfa, non é di
peso.

Eccone un'altra.

Addio Signor, sono ser-
vitor di V. S.

nadto nie powiedział,
kosztuie dwadzieścia
złotych Francuzkich.

Ja nie jestem M. Panie
przyzwyczajony do
targowania się, po-
wiedz mi W. P. z łaski
swoiëy ostatniã cenę.

Powiedziałem W. Panu
wiele warta.

Zbyt jest drogo, dam W.
Panu sześć szkodów.

Ani na szeląg zmniëy-
szyć mogę.

Nie będziesz W. Pan te-
go miał, coś W. Pan
powiedział.

W. Pan pytałeś się mnie
o ostatniã cenę, iam
iã powiedział.

Nu, nu, odkróy W. Pan
dwa łokcie.

Przysięgam na poczi-
wość, że i i. szkudu
od W. P. nie zyskuję.

Oto cztery czerwone zł.
zday mi W. P. resztę.

Zday mi W. Pan z łaski
swoiëy inny, ten nie
ważny.

Oto jest inny.

Bądź W. Pan zdrow, stu-
gã W. Pana jestem.

DIA-

DIALOGO XII.

ROZMOWA XII.

Per giuocare.

O granu.

Giuochiamo una partita al picchetto.
 Quanto volete giuocare?
 Giuochiamo trenta soldi per passatempo.
 Dateci carte.
 Vediamo a chi toccherà a fare?
 Tocca a voi, tocca a me.
 Mescolate le carte, tutte le figure sono insieme.
 Sono mescolate abbastanza.
 Alzate Signore.
 Avete le vostre carte?
 Credo di sì.
 Quante ne pigliate?
 Piglio tutto, le piglio tutte.
 Ne lascio una.
 Ho un cattivo giuoco.
 A monte.
 Signor no per questa volla.
 Avete scartato?
 Signor no, il mio giuoco m'imbarazza.

Zagraymy z iaki raz w pikiet.
 Po czemu W. Pan chcez grać?
 Graymy dla zabawy po trzydzieście szelągów.
 Daycie nam karty.
 Zobaczymy, do kogo należy dawać.
 Do W. Pana należy, należy do mnie.
 Kartuy W. Pan, razem są wszystkie figury.
 Dofyć są kartowane.
 Zbieray W. Pan.
 Masz W. Pan swoje karty?
 Tak rozumiem.
 Wiele W. Pan bierzcz?
 Biorę wszystkie.
 Zostawuję iedną.
 Mam złą grę.
 Zrzucmy.
 Tą razą nie.
 Odrzuciłeś W. Pan karty?
 Nie M. Panie, gra mnie moia miecza.

Dove-

- Dovete aver bel giuoco, Musisz W. Pan mieć do-
poicche non ho nien- brą grę, bo ia nic nie
te. mam.
- Contate 'l vostro ponto. Rachuy W. Pan swój ru-
mel.
- Cinquanta sessanta. Piędziesiąt, sześćdziesiąt.
- Non vale, é buono. Nic, nie warte, dobre.
- Quinta, maggiore, quinta Kwinta maior, kwinta
al Re, quinta bassa, od Króla, kwinta mi-
quarta alla Dama, ter- nor, quarta od Damy,
za al Fante. tercyą od Niżnika.
- Ne ho altrettanto. Ja mam tyleż.
- Quattordici di Re, tre Czternaście Królów, trzy
assi, tre Dame. Tuzy, trzy Damy.
- Giuocate. Gray W. Pan.
- Cuori, picche, fiori, qua- Kory, piki, fiory, kwa-
dri. dry.
- L'asso, il Re, la Dama, il Tuz, Król, Dama, Ni-
Fante, il dieci, il no- żnik, Kralka, dziewią-
ve, 'l otto, il sette. tka, ósienka, siodemka.
- Ho perso. Przegrałem.
- Avete vinto, avete gua- Wygrałeś W. Pan.
- dagnato.
- Mi dovete trenta soldi. Winienesz mi W. P. trzy-
dzieści szelągów.
- Scusatemi, meli doveva- Przepraszam W. Pana,
te. byłeś mnie W. P. wi-
nien.
- Siamo pace, siamo pari. To kwita z nami, tośmy
sobie nic nie winni.

DIALOGO XIII.

ROZMOWA XIII.

Per il viaggio.

O podróży.

Quante leghe sono da qui a N. N.

Wiele jest mil ztąd do N. N.

Ci son'otto leghe.

Ośm mil.

Non vi potremo arrivar oggi, é troppo tardi.

Nie staniemy tam dnia dzisiejszego, jest bardzo późno.

Non é più di mezzo dì, v'arriverete ancor a buon'ora.

Nie ma daléy, iak południe, stanicie w Panowie ieszcze w czas.

E bella la strada?

A droga jest dobra?

Non troppo, vi sono boschi, e fiumi a passare.

Nie bardzo, trzeba się przez lasy, i rzeki przeprawiac.

V'è pericolo per la strada? é pericoloso il viaggio?

Niemalz iakiego niebezpieczeństwa na drodze? droga jest niebezpieczna?

Non sene parla, é una strada maestra, dove si trova gente ad ogni momento.

Nie slychać o tym nic, jest wielki gościniec, gdzie ludzi znajdzie co moment.

Non si dice, che vi siano ladri nei boschi?

Nie mówią, że się roboynicy w lasach znajdują?

Non v'è nulla da temere, ne di giorno, ne di notte.

Nie ma się czego obawiac ani w dzień, ani w nocy.

Che strada bisogna pigliare?

Którą drogą trzeba iachac?

Quando sarete vicini al-

Przyiachawszy ku górze, la mon-

III.

la montagna pigliere-
te a man dritta.

trzeba się na prawą
rękę udać.

z tą

Non bisognerà dunque fa-
lir la montagna?

Nie trzeba więc będzie
przez górę iachać?

dnia
bar-

Signior no, non v'è ch'un
picciol colle nel bo-
sco.

Nie trzeba, nie masz in-
fzély góry, iak tylko
w lesie mały pagórek.

E difficile la strada nel
bosco?

Iestże trudna droga w le-
sie?

połu-
Pa-
czas.

Non potete snarrire la
strada.

Nie możecie W Panowie
zblądzić.

a się
rzeki

Quando sarete fuor del
bosco ricordate vi di
pigliar a mam manca.

Wyiachawszy z lasu nie-
zapomniéycie się udać
w lewą rękę.

iebe-
dro-
iebe-

Vi ringraziamo Signo-
re, e vi restiamo mol-
to obligati.

Dziękujemy W. Panu, i
wielce iestśmy mu
obowiązani.

nic,
niec,
dzie

via via Signori, montia-
mo a cavallo.

Daléy M. Pańowie, sia-
daymy na konie.

Ov'è 'l Signor Marchese?
E andato inanzi.

Gdzie iest Pan Graff?
Poiechał wprzód nas.

roz-
fach

Ch'aspettiamo? partia-
mo, andiamo.

Czegoż czekamy? ie-
dźmy.

Addio Signori, adio.

Bądźcie W. P. zdrowi.

Vauguro un felice viag-
gio.

Zyczę W. P. szczęśliwéy
podróży.

oba-
ani

DIALOGO XIV.

ROZMOWA XIV.

*Della cena e dell'allogia-
mento.*

O wieczerzy i noclegu.

ia-
rze,
aon-

Eccoci giunti all'Oste-
ria.

Otośmy przybyli do
Austeryi.

Smontiamo Signori.

Zsiądźmy Mci Panowie.
Piglia-

- Pigliate i cavalli di questi Signori, abbiatene cura.
- Orsù vediamo, che ci darete da cenare?
- Un cappone, una mezza dozzina di piccioni, un insalata, sei quaglie, ed una dozzina di lodole.
- Non vogliono altro le Signorie loro?
- Questo basta, dateci buon vino, e delle frutta.
- Lascino far a me, faranno contenti.
- Fate lume a questi Signori.
- Fateci cenar quanto prima.
- Prima che si siano loro cavati gli stivali, la cena sarà in ordine.
- Che si portino lassù le nostre valigie, e le nostre pistole.
- Cavatemi gli stivali, ed anderete dopo a vedere, se si farà dato del fieno ai cavalli.
- Odbierzcie konie od tych Panów, i mieycie o nich staranie.
- Nuż zobaczymy, co nam W. Pan dasz na wierzę.
- Kapłona pół-tuzina gołąbków, sałatę, sześć przepiórek, i tuzin skowronków.
- Niechciecie W. Panowie nic więcý?
- Dosyć tego, day nam W. Pan wina dobrego, i z owoców.
- Spuszczcie się W. Panowie na mnie, będziecie kontenci.
- Zaświećcie dla Ichmościów.
- Staray się W. P. żebyśmy iedli wierzę iak nayprędzý.
- Nizeli W. panowie bóty zrzucicie, wierzera będzie gotowa.
- Niech tu przyniosą nasze tłómoki, i nasze pistolety.
- Zciagni mi bóty, i póydziesz potym zobaczyć czyli będzie dane siano dla koni.

Li con-

- Li condurrete al fiume, ed aurete cura che sia loro data la biada. Poprowadzisz ie do rzeki, i postarasz się, aby im dano obroku.
- Aurò cura di tutto. Będę się starał o wszystko.
- Signori la cena é in ordine, s'è portato in tavola. Mości Panowie, wieczera gotowa, iuz iest na stole.
- Andiamo a cenare Signori, acciochè possiamo andar al letto a buon' ora. Póđźmy na wieszerzę Mości Panowie, żebyśmy mogli w czas póysć do łózka.
- Dateci da lavare, dateci l'acqua alle mani. Daycie nam wody na ręce.
- Sediamo Signori, mettiamoci a tavola. Siadaymy Mości Panowie do stołu.
- Dateci a bere, da bere. Daycie nam pić.
- Brindisi alle Signori loro. Za zdrowie W Panów.
- E buono 'l vino? A vino dobre?
- Non é cattivo. Nie złe.
- Il cappone non é cotto abastanza. Kapłon nie iest dobrze dopieczony.
- Dateci de' merangoli, delle arancie con un poco di pepe. Daycie nam cytryny, i trochę pieprzu.
- Perchè non mangiate di questi piccioncini? Czemu W. Pan nie iestz gołąbków?
- Ho mangiato un piccione, e tre lodole. Ziadłem gołąbka, i trzy skowronki.
- Audate a domandar'uno scaldavivande. Póđź pros' o piecyk.

Dite all'oste che venga a
parlarci.

Powiedz gospodarzowi,
niech przyjdzie się z
nami rozmówić.

DIALOGO XV.

Per contar coll'oste.

Buona sera Signori, so-
no contente Signorie
loro della cena?

Siamo contenti, ma biso-
gna sodisfarvi.

Quanto abbiamo speso?

La spesa non é grande.

Vedete quanto vi viene
per noi, per i, nostri
servitori, e per i no-
stri cavalli.

Contino le Signorie lo-
ro, e vedranno che
sono sette feudi.

Mi pare che domandate
troppo.

Anzi fo buonissimo mer-
cato.

Quantoci fate pagar il
vino?

ROZMOWA XV.

*O porachowaniu się z
gospodarzem.*

Dobry wieczór WPa-
nóm, kontenciście
WPanowie z wiecze-
rzy?

Jesteśmy kontenci, lecz
trzeba i WPana ukon-
tentować.

Wieleśmy wyexpenso-
wali? wydali?

Wydatek nie jest wielki.

Zobacz W. Pan, wiele się
W. P. należy od nas,
od naszych ludzi i od
koni.

Rachuycie W. Panowie
sami, a zobaczycie, że
się należy siedm szku-
dów.

Zdami się, że W. Pan za
wiele żądał.

I owszem rachuyę bar-
dzo tanio.

Wiele WPanu trzeba za-
płacić za wino?

Quin-

- Quindici foldi il fiasco. Za flaszkę piętnaście szelągów.
- Portate un altro fiasco, e vi daremo domattina sette scudi, facendo però colazione. Przynies' W. Pan drugą flaszkę, a damy WPanu jutro rano siedm sz kudów przy śniadaniu.
- Pare ch' 'l Signor non istia bene. Zdaie mi się, że WPan się nie dobrze ma.
- Sto bene, ma sono affaticato e stanco. Mam się dobrze, ale jestem zfatygowany, i zmordowany.
- Bisogna farli animo. Trzeba nabrać serca, trzeba się otrząść.
- Certo che farei meglio in letto ch'a tavola. Lepiejby mi zapewne było na łóżku, niżeli przy stole.
- Faccia scaldare 'l suo letto e vada a dormire. Każ WPan zagrzać swoją pościel i pójdz' WPan spać.
- Dite al mio servo che venga a spogliarmi. Każ WPan memu służącemu niech mnie przydzie rozebrać.
- L'aspetta nella di lei camera. On czeka WPana w jego stancy.
- Buona notte Signori. Dobra noc WPanóm.
- Avete bisogno di qualche cosa? Potrzebujesz WPan czego?
- Non ho bisogno che di ripofare. Nie potrzebuję niczego, tylko odpoczynku.
- Date ordine che ci si dia lenzuola bianche. Każ nam WPan dać białe prześcieradła.

Le lenzuola ch'auranno sono di bucato.	Prześcieradła, które W. Panowie będziecie mieli, są myte w kał- kufie.
Fateci svegliare domani a buon'ora.	Obudź nas W Pan iutro w czas.
Saranno serviti.	Nie omieszka W Panóm usłużyć.
Addio Signori, buona sera.	Bądźcie W panowie zdro- wi, dobra noc W Pa- nóm.

DIALOGO XVI. ROZMOWA XVI.

<i>Per montar a cavallo.</i>	<i>O wsiadaniu na konia.</i>
E cco un cavallo, che mi pare cattivo.	O to koń, który mi się zły być zdaie.
Datemi un altro cavallo, non voglio questo.	Day mi inżzego konia, tego niechę.
Non può andare, cami- nare.	Nie może chodźić.
E bolzo.	Iest dychawiczny.
Non avete vergogna di darmi una carogna di quella sorta?	Nie wstydzisz się takie mi dawać szkapko?
E sferrato, é inchiodato.	Nie iest podkuty, iest za- gwoźdzony.
Bisogna condurlo dal Marescalco.	Trzeba go zaprowadzić do Marszałka.
Zoppica, é stroppiato é cieco, non ci vede.	Kulawieie, iest skaleczo- ny, iest ślepy.
Questa sella mi farà ma- le.	To siódło będzie mnie cisnęto.

Le

Le staffe sono troppo
lunghe, troppo corte.

Allongate le staffe, tirate
sù le staffe.

Le cinghie sono marcie.
Che cattiva briglia!

Datemi la mia frusta.

Attacate, legate la vali-
gia, il mio mantello.

Sono caricate le sue pi-
stole?

Mi sono demeriticato di
comprar della polve-
re, e delle palle.

Sproniamo, andiamo più
presto.

Non ho mai visto una
più cattiva bestia.

Non vuol ne andar inan-
zi, ne in dietro.

Lasciategli la briglia.

Pigliate le redini più
corte.

Spronate con vigore, fat-
telo andare inanzi.

Posso bene spronare, non
ne posso venir a capo.

Seendete, smontate, che
lo farò ben andare.

Strzemiona są zbyt dłu-
gie, zbyt krótkie.

Rozpuść strzemiona,
ściągnij strzemiona.

Poprągi są nic nie warte.
Co za mizerna uzdeczka!

Day mi moją różgę.

Przywiąż mi tłómk i
płaszcz.

Pistolety WPana są nabi-
te?

Zapomniałem kupić
prochu i kul.

Ostrogami konie, po-
śpieszajmy.

Nie widziałem nigdy
gorszej bestyi.

Niechę iść ani w przód,
ani w tył.

Popuść mu WPan cugli.

Weź WP. króciéy cugle,
ściągni go WPan cu-
glami.

Zepnij go WPan ostro-
gami mocno, niech
idzie w przód.

Zbieram go dobrze o-
strogami, nie mogę ie-
dnak z nim do końca
trafic.

Zsiądź WPan, niech ia
go nauczę chodzić.

Avvertite che non vi tiri un calcio.	Strzeż się W. Pan, żeby W. Pana nie uderzył nogą.
Vedete se l'ho saputo domare.	Patrz W. Pan, czyli go nie umiał uśmierzyć.

DIALOGO XVII.

ROZMOWA XVII.

Per visitar un ammalato.

Nawiedzając chorego.

Come avete passata la notte?	Takżeś W. Pan noc prze- szła strawił?
Malamente, non ho dormito.	Z wielką przykrością, nie mogłem spać.
Ho avuto la febre tutta la notte.	Przez całą noc miałem febrę.
Sento dolori per tutta la vita.	Czuję ból po całym cie- le.
Avete preso un serviziale?	Brasł W. Pan enemę?
Bisogna farvi cavar sangue.	Trzeba W. Panu krew puścić.
M'è stato cavato sangue due volte.	Już mi dwa razy pu- szczano.
Dove sta di casa 'l vostro Speziale?	Gdzie mieszka W. Pana Aptekarz?
Andate a dir al Cirufico che venga a medicarmi.	Pójdź powiedz Cyruli- kowi, niech mnie przyjdzie opatrzeć.
Non sò perche 'l Medico non viene.	Niewiem dla czego Le- karz nie przychodzi.

Non

- Non si fa cosa sia fanità, che quando si sta male.
- Bisogna farli animo.
- Sento un grande spasimo nella mia piaga.
- Siete stato purgato?
- Quante medicine avete prese?
- Sono stufo di medicine.
- Temo di dar in delirio.
- Bevete acqua cotta.
- Non pigliate altro che brodi.
- Il medico m'ha ordinato 'l siero.
- Non mi posso muovere.
- Datemi un guanciaie.
- Accomodate 'l mio capezzale.
- Tirate le cortine.
- Mi vogliono (misi vuole) cavar sangue dal piede.
- Tutto ciò che prendo, (piglio) mi par amaro.
- Questa é una malattia lunga.
- Nie zna się, co to jest zdrowie, iak w ten czas, kiedy się choruje.
- Trzeba się otrząsnąć.
- Wielkie czuję zapalenie w moiej ranie.
- Przelaxowałeś się WPan?
- Wieleś WPan zażywał lekarstw?
- Już mi się sprzykrzyły lekarstwa.
- Boię się, bym nie wpadł w szalenstwo.
- Pij WPan wodę prze-warzoną.
- Nie pijay WPan nic innego, tylko rosół.
- Doktór mi kazał pić serwatkę.
- Nie mogę się ruszyć.
- Day mi poduszkę.
- Popraw mi wezglówek.
- Pociągni franki.
- Chcę mi krew puścić z nogi.
- Wszystko to, co zażywam zdaie mi się być przykre.
- Ta choroba jest iedna z długich.

Quanto mi rincresce lo star in letto! Jakże mi się przykrzy
leżyć w łóżku!
Beato voi che state bene. Szczęśliwy WPan iesteś,
żeś zdrów.

DIALOGO XVIII.

Della civiltà.

Godo Signore di trovarla qui per accidente, perchè intenzionato era d'andarmene in questo momento (di questo passo) a casa sua, (da lei.)

V. S. mi fa troppa grazia, ed un onore, che non merito: ma che mi commanda Signore? in che posso io ubbidirla?

Altro non voglio Padron mio, se non assicurarla de'miei rispetti umilissimi, e nel medesimo tempo farle una preghiera, qual'è di raccomandarmi alla protezione della Signora sua Madre, (della di lei Madre)

ROZMOWA XVIII.

O ludzkości.

Cieszę się, że WPana tu trefunkiem znalazł, ponieważ byłem przedsięwziął tego momentu pójść do domu iego (do niego.)

Czynisz mi WPan wielką łaskę i honor, na który sobie nie zażyłem, ale cóż mi WPan rozkażesz, w czym bym mu mógł usłużyć?

Nic innego niechcę mój Pańc, tylko upewnić go o moich najsłabszych uznanowaniach, i w tymże samym czasie wyrazić prośbę moją, która jest, byś mnie zalecić raczył opiece, Jéymci Matki swoiéy, (Matki iego)
per

per l'affare, ch'essa sa,
(à lei è bennoto.)

Essa puo viver sieura
(esser persuasissima)
che tanto mia Madre,
quant'io viviamo di-
pendenti da'suoi cen-
ni, e che le fue pre-
ghiere sono per noi
commandi rigorosissi-
mi.

Dunque posso sperare
dalla generosità di V.
S. e dall'eccessiva bon-
tà della Signora sua
Madre, che farò fa-
vorito in quest'occa-
sione della lor'effica-
cissima interposizione.

Non ne dubiti punto Si-
gnor mio, e creda pu-
re che la madre mia,
ed io ci faremo un
sensibilissimo piacere,
servendola, e nel dar-
le prove autentiche
della nostra stima, e
del nostro rispetto.

Conosco in vero dalle
nobili sue (dalle di lei)
espressioni quanto ge-

w interesie, który iéy
iest wiadomy.

Możesz WPan być pe-
wnym, że tak Matka
moia, iako i ia ieste-
śmy gotowi na iego
skinienia, i że iego
proźby są dla nas nay-
ściśleyszemi rozkaza-
mi.

Więc mogę zaufać w lu-
dzkości WPana, i w
nie zwyczajnéy do-
broci Jéymości Matki
iego, że będę wsparty
w tym powodzie nay-
skuteczniéyszym ich
przychyleniem się.

Nie wątp WPan o tym
bynaymniéy, i bądź
wprawdzie tego zda-
nia, że matka moia,
i ia ukontentuiémy
go iak nayzupelniéy
przez naszą usługę i
danie gruntownych
dowodów naszego
względem niego sza-
cunku, i uszanowania.

Poznaię istotnie z szla-
chetnych iego wyra-
zów, iak iest wspania-
K 5   nero-

nerosa sia l'anima, che porta in petto, e ben m'accorgo da' suoi cordiali sentimenti esser V. S. degno figlio della degnissima sua genitrice.

Non più complimenti, nè ceremonie Signore, gli effetti, che spero favorevoli al suo negozio le daranno prove sicure della nostra servitù.

Tacerò, giacchè così essa vuole, aggiugnerò solamente, che, ottenuta la grazia, verrò da lei per ringraziarla, e per dargliene segni di gratitudine. Mi favorisca di riverire distintissimamente per parte mia la Signora sua Madre, e sieno entrambi persuasi, che vivrò loro, (verso loro) fin'alle ceneri obligatissimo.

ła duża, którą zachczyony iesteś, i dochodzę z serdecznych (z wewnętrznych) ięgo sentymentów, że iesteś godnym synem naygodnięszcý swęy matki.

Dosyć tych komplementów i ceremonii, skutki, które się spodziewam, że będą pomyślne w interesie ięgo, dadzą pewne dowody naszego mu służenia.

Uczynię tak, ponieważ takowa iest WPana wola, to tylko przyłączę, że po otrzymaney łasce, przyidę do niego podziękować mu za tę, i okazać znaki wdzięczności. Racz WPan odemnie iak naywyrażnięcy oświadczyć uniżoność Jęymci Matce swoięcy, i bądźcie oboie przekonani, że żyć będę nayobowiązującym dla nich aż do śmierci.

HISTORYKI

ZABAWNE Y DOWCIPNE.

Risposta mordace d'un servo.   *Odpowiedź uszczępliwa pewnego slugi.*

Un Neapolitano, vomo molto ricco, e fatto, aveva un servo fedelissimo al maggior segno, e perchè costui spesso pigliava à scherzo i detti, e fatti altrui: il Padrone lo faceva star zitto, col dirgli. Taci, taci, balordo, che tu sei il Re de'matti. Dispiaceva non poco al servo il vederfi chiamare Re de'pazzi e dal Padrone e dagli altri servitori. Sicchè una volta che credeva 'l Padrone imporgli silenzio, chiamandolo al suo solito di Re de'pazzi, quello soggiunse: Voleste Dio che fossi io il Re de'paz-

Dewny Neapolitańczyk, człowiek bardzo bogaty, i żartobliwy, miał jednego slugę, iak może być naywierniejszego, a że ten częstokroć żartował z mowy i uczynków drugich; Pan zwykł mu być kazać milczeć, mówiąc: Milcz, milcz głupcze, jesteś Królem głupców. Nie podobało się to wielce służącemu, widząc, iż go i Pan, i inni służący nazywali Królem głupich. Dla tego raz gdy mu Pan milczeć kazał, nazwawszy go podług zwyczaju Królem głupich, rzekł: Bógby to dał, abym był Królem

zi, e de'matti! Sarebbe maggiore 'l mio Regno di quei di tutti i Re della terra; e voi anche Signor Padrone sareste mio vassallo.

głupich i nierozumnych! Królestwo by moie było więkzse, niżeli wszystkich Królów ziemskich, i Pan także byłby moim poddanym.

Astuzia d'un contadino. Chytrość pewnego chłopca.

Un contadino portando una soma di legna per vendere gridava spesso, guarda, guarda. Un bestiale non volendosi scostare, fù utarto dal contadino, egli fù stracciato 'l mantello, e volendo che 'l contadino glielo pagasse, lo condusse innanzi al podestà, il quale udito il caso dal querelante, domandò al contadino, se ciò fosse vero? il quale non rispose mai. Onde il Giudice voltatosi a quel del mantello. Che vuoi tu, gli disse, ch'io faccia ad un muto? Che muto? non è muto; perchè poco fa gridava à tutta voce: guarda, guarda. S'e-

Pewny chłop niosąc wiązke drew na targ, wołał często: strzeż się, strzeż się. Gdy w tym ieden nie ludzki człowiek ustąpić nie chciał, potrzącił go chłop, i pisałcz mu rozdarł. Ten chcąc ażeby mu chłop pisałcz zapłacił, zaprowadził go do sądu, który wysłuchawszy żalącego się, pytał chłopca, iezeli by to prawda była? na co chłop nic nie odpowiadał. Z tąd obróciwszy się Sędzia do tego, co w pisałczu, co ty chcesz, rzekł, żebym ja czynił z tym niemym? co niemy? nie iest niemy. Nie dawno na cały głos wołał, strzeż się, gli

gli gradava, dovevi dunque guardarti, e così non t'aurebbe stracciato 'l mantello.

strzeż się. Jeżeli ón, rzekł Sędzia, wołał strzeż się, powinienes się więc być strzedz, to byś był nie miał płażcza rozdartego.

Di Papa Giulio secondo.

O Papieżu Juliuszu drugim.

Un Nobile Romano, amico intrinfeco al Papa Giulio secondo, gli disse, che molti si lamentavano che sua santità attendesse con troppo calore alla guerra contra i Franzesi: giacchè Iddio gli aveva dato le chiavi della sua chiesa, per ferrare le porte della discordia, ed aprire quelle della reconciliazione. Il Papa rispose al Nobile: Quei tali che dicono simili cose, non fanno forse che San Pietro e San Paolo sono stati compagni, ed ambiduo Principi della chiesa. I Predecessori miei si sono serviti della chiave di San Pietro, adesso

Dewny Szlachcic Rzym-
ski uprzemy Pa-
pieża Juliusza drugiego przyaciel mówił mu, iż wielu narzeką, że ón z zbytną żwawością prowadził wojnę przeciwko Francuzóm: ponieważ Bóg dał mu być klucze dla zamknięcia drzewi przed niezgodą, a dla otwarcia tychże zgodzie, i pokoiowi. Na co Papież Szlachcicowi odpowiedział: Ci, którzy tak, lub podobnie mówią, nie wiedzą podobno, że S. Piotr i Paweł byli towarzyszami, i obydwu wodzami Kościoła. Przodkowie moi zażywali kluczów S. Piotra, a ja teraz chcę spro-

io

io voglio adoperare la spada di San Paolo. Il Nobile replicò: Vostra fantità saprà che Christo disse a Pietro: rimetti la tua spada nel fodero. E vero soggiunse il Papa, ma ricordatevi che Christo non lo disse prima, ma dopo che Pietro ebbe ferito.

bować miecza S. Pawła. Szlachcie znowu odpowiedział, Świętobliwość wasza wiedzieć o tym będzie, że Chrystus powiedział Piotrowi: włóż miecz twój w pochwę. Prawda jest przydał Pa pież, ale i to sobie przypomnieć trzeba, iż Chrystus to nie piérwéy Piotrowi powiedział, aż Piotr użył miecza.

D'un caso fortuito.

O nieszczęśliwym przy padku.

Un Muratore cadde per disgrazia, d'un alto tetto dove egli laborava, e per fortuna sua cascò addosso ad un vomo che sedeva di sotto: così senza farsi molto male, amazzò quel povero vomo. Il figliuolo del quale fece citar avanti al Giudice criminale 'l Muratore, accusandolo d'omicidio. Ma 'l muratore si difese in questo modo, dicendo: amico, se io ho peccato, ne voglio

Dewny Mularz nie szczęśliwym przy padkiem zleciał z wysokiego dachu, na którym coś robił, i iak na swoje szczęście padł na grzbiet człowieka, który pod nim siedział: a tak bez wielkiego sobie zafzkodzenia zabił owego nędznika. Którego syn pozwał do Sędzięgo winowaycę Mularza, oskarżając go o zabójstwo. Ale Mularz bronił się tym sposobem, mówiąc: przy far

far la penitenza; monta tu stesso in quel luogo, d'onde io caddi, ed io sederò, dove sedeva tuo padre, così precipitandoti abbasso amazzami. se tu puoi, che io sono ne prontto.

iacielu, ieżelim ia zgrzeszył, chcę za to pokutować. Wyléź ty na te miéysce, z kąd ia zleciałem, a ia sięgdę, gdzie siedział twóy oyciec, tak rzuciwszy się na dół, zabiy mnie. Jeżeli to uczynić możesz, ia iestem gotów.

D'im Contadino.

Un contadino non potette contenersi di ridere nel veder passar l'Arcivescovo di Colonia accompagnato da un certo numero di soldati. L'Arcivescovo accortosene, volle saper la ragione di queste risa, e domandatogli perche ridesse così, il contadino rispose, che gli pareva cosa strana, ch'un Arcivescovo caminasse armato, ed accompagnato, non da' Preti, ma da una man di soldati. Sogiuuse allora l'Arcivescovo, sapi balordo, ch'io sono Duca, ed Arcivescovo insieme,

O pewnym Wiesniaku.

Pewny chłop nie mógł się wstrzymać od śmiechu widząc Arcybiskupa Kolońskiego idącego w asystencyi pewney liczby żołnierzy. Arcybiskup to postrzegłszy, chciał wiedzieć przyczynę tego śmiechu; i pytał go, dla czegoby się tak śmiał. Chłop odpowiedział dla tego, iż mu się dziwno być zdało, że Arcybiskup iechał zbroyno, i w asystencyi nie Xięży, ale żołnierzy. Rzekł wtedy Arcybiskup, znay proflaku, że ia iestem Wodzem i Arcybiskupem razem.

me,

me, ch'in Chiesa vado vestito da Arcivescovo, e dico l'offizio col Clero, ma in campagna vado da Duca co'miei soldati. Ho inteso, Monsignore, replicò il contadino, ma dite mi in grazia, quando 'l Signor Duca andrà a casa del diavolo, che farà del Signor Arcivescovo?

Do Kościoła iadę ubra-
ny iako Arcybiskup, i z
Duchowieństwem mó-
wię Officium; na wieś ia-
dę, iako Wódz z moié-
mi żołnierzami. Zrozu-
miałem J. W. Panie, od-
powiedział chłop, ale
racz mi z łaski swoiéy
powiedzieć: kiedy Jmé
Pan Wodz póydzie do
diabła, co wtędy będzie
z Jmé Xiędzem Arcybi-
skupem?

Dun Nobile Romano.

Il Poeta Ennio ordinò
alla sua serva che di-
cesse ad un Nobile Ro-
mano, che picchiava alla
porta, ch'ei non era in
casa. Al Nobile, benche
poco inanzi avesse con-
gli occhi propri visto
entrar il Poeta in casa,
ricevuta ch'ebbe la ri-
sposta dalla serva, si par-
ti dicendo: Mi dispiace
molto che il vostro Pa-
drone non sia in casa.
Alcuni giorni dopo, il
Poeta andò dal Gentil-

*O pewnym Szlachcicu
Rzymskim.*

Poeta Enniusz kazał
swoiéy służący pow-
iedzieć pewnemu Szla-
chcicowi Rzymskiemu,
który kołatał do drzwi,
że go nie było w domu.
Szlachcic, chociaź piér-
wéy trochę własnými o-
czami widział Poetę
wchodzącego do swego
domu, odebrawszy, iaką
miał odpowiedź, odszedł
mówiąc: Wielce mi się
nie podoba, że Pana wa-
szego nie masz w domu.
Po kilku dniach potym
uomq

uomo per parlargli di
cosa di gran consequen-
za con speraza di ritro-
vare e patrocinio, ed
aiuto ne' suoi urgenti bi-
sogni appresso del No-
bile. — Nel medesimo
tempo che picchiò alla
porta s'affaciò alla fi-
nestra il Nobile, e dis-
se al Poeta: il Padrone
non è in casa. Come può
egli non esser in casa,
giachè lo vedo, e mi pa-
ra, replicò 'l Poeta? Il
Nobile gli soggiunse:
Credetti io ultimamente
alla tua serba, deh per-
che non mi vuoi creder
à me stesso? sappi adun-
que ch'io sono in casa
per altri, ma non per te.

D'un Soldato.

Un soldato ritrovando
dosi in alto mare
con sua moglie in tempo
d'una grandissima tem-
pesta, vidde che i mari-
nari gittavano à tutto
potere, quante cose veni-
vano loro nelle mani,

Poeta posse di do tego
Szlachcica chcąc mówić
z nim o rzeczy wielkiéy
wagi, i spodziewaiąc się
znaleść u niego dla siebie
wsparcie i pomoc w swo-
ich potrzebach. W sa-
mym tym czasie, kiedy
kołatał do drzewi, stanął
w oknie Szlachcic, i
rzekł do Poety: nie masz
Pana w domu. Jak nie
ma być w domu, kiedy
go widzę, i ze mną mó-
wi, odpowiedział Poeta?
A Szlachcic mu rzekł:
Ja ostatniego razu gdym
był u ciebie, uwierzyłem
twoiéy służący, a ty
mnie wierzyć nie masz?
znay więc, że ja iestem
w domu dla kogo inne-
go, ale nie dla ciebie.

O pewnym Żołnierzu.

Pewny żołnierz zostaw-
iając w pośród morza
pod czas największój
nawałności, widział, że
żeglarze z całej swoiéy
mocy rzucali wszystkie
iakielkolwiek im rzeczy
pod ręce przychodzący,

L

non

non avendo rispetto alcuno per qualsivoglia sorta di mercanzia; anzi gridavano tutti che si gittassero quanto prima le cose più gravi, se non volevano perdere la vita, ed i beni insieme, il che udito dal soldato, prese subito la moglie, e la gittò nel mare, dicendo niuna cosa essergli in questo mondo ne più grave, ne più incommoda di sua moglie.

niemając żadnego względu na żadne towary: owszem wołali wszyscy, żeby iak nayspędzć rzucić wszystkie rzeczy cięższe, jeżeli razem z dobrami nie chcieli życia tracić. Co słyszając żołnierz porwał natychmiast swą żonę, i rzucił ją w morze, mówiąc, iż żadney w tym świecie rzeczy cięższey i nieznośniyszey nie miał, nad swoią żonę.

D'un Pittore.

Un Pittore mostrando un cattivo quadro in presenza di molti Pittori di gran grido, si pregiava d'averlo finito in pochissimo tempo; il che sentendo Apelle, gli disse piacevolmente: Non occorre che tu ci dica d'averlo finito in poco tempo, che 'l quadro medesimo lo dice bastanza da per se.

O pewnym Malarzu.

Pewny Malarz pokazując złe malowanie w przytomności wielu sławnych Malarzów, szczycił się, że ie w bardzo krótkim czasie skończył. Co słyszając Appelles, rzekł mu skromnie: Bez potrzeby powiadasz, że ie skończył w krótkim czasie, ponieważ same z siebie malowanie dosyć to iasnie powiada.

D'uno Scultore.

Disegnando i Consoli di Firenze di far una statua, chiamarono Donatello, famoso ed eccellente Scultore, il quale inteso 'l disegno, dimandò per la fattura cinquanta scudi. I Consoli senza proferirgli nulla, la diedero a far ad un altro Scultore mediocre. Costui fatta che l'ebbe il meglio che seppe, ne domandava ottanta scudi. Maravigliatissi i Consoli, gli dissero che questo era un burlarsi di loro, giachè Donatello, vomo tanto illustre, non ne aveva domandati più di cinquanta. In somma non potendo s'accordare, rimisero la causa ad esso Donatello, il quale sententiò, che i Consoli dovesero pagare settanta scudi. Del che alteratissi ricordandogli ch'egli medesimo di cinquanta s'era voluto contentare. Donatello graziosamente disse. E vero, mi po-

O pewnym Snyćerzu.

Gdy przedsięwzieli Konsulowie Florency pewną wystawić statue, wezwali Donatella sławnego i wybornego Snyćerza, który usłyszawszy o ich przedsięwzięciu, domagał się od roboty pięćdziesiąt szkudów. Konsulowie nie mu nie obiecując, dali robić innemu Snyćerzowi miernie w swéy sztuce biegłemu. Ten zrobiwszy iak tylko mógł najlepiej, domagał się za nią osmdziesiąt szkudów. — Zadumieni Konsulowie, rzekli mu, iż to był nieiaki żart z nich, ponieważ Donatello, człowiek tak z swoiéy sztuki sławny, niechciał więcej nad pięćdziesiąt. Naostatek nie mogąc się zgodzić, odesłali sprawę do samego Donatella, który zdaniem swoim przyznał, iż mu powinni byli Konsulowie zapłacić siedmdziesiąt szkud. Na którego oni obruszy-

tevo contentare; perchè aurei fatto la statua in meno d'un mese: ma questo pover vomo che appena potrebbe essere mio scolare, v'è stato più di sei mesi. Così Donatello si vendicò argutamente dell'ingiuria ricevuta dai Consoli.

li si, przypominając, że ón sam piędziesięcioma chciał się kontentować. Prawda jest, odpowiedział z ludzkością Donatellus, że ja mógłem piędziesięcioma kontentować się, bobym był zrobił tę Statuę prędzey niż w iednym miesiącu, ale ten nieborak, który ledwieby mógł być moim uczniem, więcéy ją robił niż sześć miesięcy. Tak Donatellus powetował dowcipnie krzywdy pomienionéy od Konsulów.

Duno Villano.

In Villano a cui era stata pur allora fepellita la moglie, ritornavasi à casa piangendo. Costui fù incontrato da un Buffone il quale gli domandò perchè piangeva? Perchè ho perso la moglie, rispose il contadino. L'altro gli disse: io non l'ho trovata. Lo fo pur troppo, soggiunse

O pewnym Wieśniaku.

Pewny Wieśniak, któremu co tylko żona pochowana była, powracał do domu płacząc. — Którego zdybawszy pewny Błazen pytał, dla czego by płakał? bom zgubił żonę, odpowiedział Wieśniak. — Jam iéy nie znalazł, rzekł Błazen. Wiém to hardzo dobrze, przydał Wieś-
il Vil-

il Villano, ma voglio dire, che la mia moglie é morta, del che ne rimango grandemente afflitto, eſconſolato, eſſendo ella ſtata la piú onęta Donna di queſta villa. Hai mentito per la gola, diſſe allora il Buſſone, perche ſe foſſe ſtata tanto onęta, quanto tu dici, non aurebbe abbandonato il ſuo marito.

Dun principal Signore.

Un principal Signore, aſſalito una mattina da ſtraordinaria fame, mandò a chiamar il ſuo cuoco, e diſſe, che apparecchiaſſe ſubito il pranzo: a cui il ſervitore riſpoſe: Signore non ſono ancora ſonate le dieci, che m'importa riſpoſe allora il Padrone, che non ſiano ancora ſonate le dieci, ſe nel mio ſtomaco è gia paſſato mezo di.

śniak, ale ia to chcę mó-
wić, że mi umarła żona,
zkađ ciężko ieſtem ſtra-
piony i zmartwiony, gdy
ta była naypocziwiżą
kobietą ze wſzyſtkich w
tęy wſi zoſtaiących. —
Skłamałeſ bez-wſtydnie,
rzekł wtedy Błażen, po-
nieważ gdyby była tak
pocziwa, iak ty powia-
daſz, tedyby nie była po-
rzuciła ſwego męża.

*O pewnym znacznym
Panu.*

Pewny znaczny Pan
przyciſniony iednego
ranku nadzwyczajnym
głodem, kazał zawołać
ſwego kucharza, i po-
wiedział, aby natych-
miaſt zgotował obiad,
któremu ſłużący rzekł,
nie maſz Panie ieſzcze
dzieſiątęy. Co to ma do
tego, że niema dzieſiątęy
ieſzcze, odpowiedział
Pan, kiedy u mnie na
żołądki już po połu-
dniu.

D'un Molinajo.

Un Molinajo passando col suo asino per una piazza, dove si trovavano certi gentiluomini, dava continue bastonate a quella povera bestia. Il che veduto ch'ebbe uno di quei Cavalieri gli domandò, perchè bastonasse tanto crudelmente quel povero animale? — Allora il Molinajo, cavatosi il cappello, e fatta una gran riverenza all'asino, disse, scusate mi Signor asino, perchè non credeva, che aveste amici in Corte.

O pewnym Młynarzu.

Młynarz nieiaki iadąc swym ossem przez ulicę, na któręý się pewni zacnego urodzenia znaydowali ludzie, bił ustawicznie tę nędzną bestyę. Co widząc ieden z tych Kawalerów, pytał go, dla czego by z nią tak okrutnie postępował? Wtedy Młynarz zdiąwszy kapelusz i ukloniwszy się nizko osłowi rzekł, wybac mi Panie Osle, bom nie wiedział, że ty masz przyjaciół i na Królewskim Dworze.

D'un Paroco.

Passando un Vescovo per una villa, incontrò un Curato, che lavava pubblicamente le sue biancherie ad un ruscello: del che sdegnato il Prelato, gli disse: Chi è quel asino, che v'ha fatto Prete? A cui il buon Paroco con bel modo ri-

O pewnym Plebanie.

Przeieżdzając pewny Biskup przez iedną wieś, trafił na Plebana, który publicznie przy strumyku mył swoią bieliznę. Na co rozgniewany Prałat rzekł mu. Cóż to to był za osieł, który cię wyświęcił? Któremu poczciwy Pleban odpo-

spose:

spose: Vossignoria Illustrissima & Reverendissima.
wiedział: J. W. W. Pan Dobrodz.

D'un Filosofo.

Fu domandato ad un Filosofo per qual ragione si dava più tosto la limosina à ciechi ed à zoppi, che a Filosofi? A che il Savio così rispose, perché più si teme di ventar cieco e zoppo, che Filosofo.

D'un Ladro.

Essendo un ladro stato condannato alla morte, mentre si leggeva la sentenza nella quale erano mentovate tutte le sue sceleraggini, diceva continuamente, ho fatto ancor peggio. Essendo poi finalmente domandato, che cosa poteva aver fatto, che fosse peggiore? rispose, mi sono lasciato prendere in carcere.

O pewnym Filozofie.

Dytano pewnego Filozofa dla iakiéy przyczyny przedéy dawano iałmużnę ślepym i kulawym, niżeli Filozofóm? Dla tego, odpowiedział Mędrzec, że każdy bardziej się obawia zostać ślepym i kulawym, niżeli Filozofem.

O pewnym Złoczyńcy.

Pewny złoczyńca będąc skazany na śmierć, gdy mu czytano Dekret, w którym wzmiankowane były wszystkie jego zbrodnie, mówił ustawicznie, uczyniłem ieszcze coś gorszego. Gdy nakoniec spytany był, coby to uczynił, coby gorszego było? to odpowiedział, zem się dał zchwycić do więzienia.

D'un Barbieri.

Un Gentiluomo volendo scherzar con un astuto Barbieri suo vicino, gli disse: Quanti Becchi siete nella vostra strada? Al quale il Barbieri rispose: siamo incirca una dozzina, senza contarci Vossignoria.

O pewnym Barbierzu.

Pewny Szlachcic chcąc żart uczynić z iednego Barbierza swego sąsiada, rzekł mu: Wiele was jest kozłów na waszém ulicy? Któremu Barbierz odpowiedział: Jest nas dwunastu, nie rachując WPana.

D'un Ladro.

Essendo un Ladro condotto alle Forche, il Confessore l'esortava alla morte dicendo: quanto felice siete voi caro fratello, potendo sperare di cenar oggi in compagnia di Dio, e degli Angeli in Paradiso. Caro Padre, gli disse allora l'altro, mi fareste un favor singolare, se vi voleste andare in mia vece, perché vi giuro, che per ora non ho fame.

O pewnym Złoczyńcy.

Pewnego Złoczyńce prowadzono go na szubienicę, Spowiednik sposobił na śmierć, mówiąc: iak jesteś szczęśliwy kochany bracišku, gdy możesz się spodziewać dnia dzisiejszego iść wieszczą w towarzystwie z Bogiem i Aniołami w Raju. Kochany Oycze, rzekł mu wtedy, uczyniłbyś mi wielką łaskę, gdybyś chciał pójść na miéjsce moje, bo ja ci poprzysięgam, że nie jestem teraz głodny.

Di Pico della Mirandola.

Stando certi Cavalieri ammirando la vivacità e prontezza d'ingegno di Pico della Mirandola, che pure non aveva compito ancora l'anno nono dell'età sua: un vecchio goffone venne a dire in presenza di questo spiritoso Principino: Quando gli fanciulli nella tenera età loro hanno tanto ingegno, diventano poi nell'età matura stupiti, egrossi. Allora disse Pico: se ciò, che dite é vero: bisogna certo, ch'abbiate avuto nella vostra fanciullezza un eccellentissimo ingegno.

D'un Francescano, ed'un Ministro Calvinista.

Arrivarono nell'istesso tempo un Francescano, ed un Ministro Calvinista alla ripa d'un

O Piku Miranduli.

Gdy pewni Kawalero- wie stali zadumieni nad żywością, i bystrością dowcipu Pika Miranduli, który wprawdzie nie spełnił był jeszcze roku dziewiętego swoiego wieku, nieiaki starzec nie ludzki rzekł w przytomności tego tak dowcipnego młodego Xiążęcia: Kiedy które dzieci w młodym swoim wieku mają taki dowcip, stają się w wieku podszłym tępemi i głupiem. Wtedy odpowiedział Pikus, jeżeli to, co powiadasz, jest prawda, to ty musiałeś w dzieciństwie naybystrzyczszy mieć dowcip.

O pewnym Bernardynie i o Ministrancie Kalwińskim.

Przyšli w iednym czasie Bernardyn, i Ministrant Kalwiński do brzegu pewnéy rzeczki,
L 5 finnij-

fiumicello sopra il quale non c'era ponte per passarvi, e perciò tirarono la forte tra di loro per vendere a chi di loro toccherrebbe di portar l'altro di là dal fiume. Il Frate avendo perduto, prese il Ministro sopra le spalle, lo portò fin al mezzo del fiume, ove guinto che fù, gli dimandò se portava danari in saccoecia? Il quale avendogli risposto di sì; lo gettò subito nell'acqua, dicendo: La Regola del nostro Padre S. Francesco mi proibisce di portar danari.

na kotórey nie było mostu dla przéyscia, i dla tego rzucili los miéędzy siebie, który którego miał przemieść na drugą stronę rzeki. Zakonnik gdy przegrał, wziął Ministranta na ramiona i niósł go aż na śród rzeki, gdzie przyszedłszy pytał go, czyliby nie miał w kieszeni pieniędzy? który, gdy odpowiedział że ma, rzucił go natychmiast w wodę, mówiąc Reguła Ojca naszego S. Franciszka zabrania nam nosić pieniędzy.

De' certi Ladri.

Fssendo certi Ladri entrati di notte in una casa, la spogliarono de' più ricchi mobili, e mentre attendevano a portar via la preda, sopraggiunse la Guardia, che domandò loro, dove portavano quelle robbe? Al che uno de' Ladri rispose: Il Padrone di que-

O pewnych Złodzieiach.

Wlazłszy nieiaczy Złodzieie w nocy do pewnego domu, ogościli go, z naybogatszych sprzętów, i có tylko zaczęli unosić łup swój, nadeszła Gwardya, która pytała onych dokądby te niesli rzeczy? Którey ieden z Złoczyńców odpowiedział. Pan tego do-
sta

sta casa è passato di questa vita, e però ci è stato commandato di portar tutte queste robbe in un' altra casa. Ciò, disse uno di quelli della Guardia, come può egli essere, poichè non vi si sente nessuno, che pianga? Allora rispose il ladro: abbiate pazienza fin a domani ch'udirete quai lamenti vi si faranno. Aveva ragione il furfante, imperochè nel far giorno, accortisi quei di casa del Ladroneccio, fecero tanti stridi, e lamenti, che la Guardia fù costretta d'accorrervi, ove intese poi il vero senso delle parole del ladro.

mu przenióŝ się z tego ŝwiata, i dla tego rozkażał nam przemieść wszystkie te rzeczy do innego domu. Jak to być może, rzekł ieden z Gwardyi, kiedy nie slychać nikogo ktoby płakał? Odpowiedział wtedy złodziey. Mięycie tylko cierpliwość do rana, a uslyszycie, iakie tam będą krzyki. Miał racyę ten oszust to mówić, ponieważ nazaiutrz poŝtrzeŝszy się, że dóm okradziony, taki płacz i krzyk uczyniono, że Gwardya była przymuszona przybiedz tam, gdzie zrozumiała potym prawdziwy sens słów złodzieia.

IL FINE.

KONIEC.

REJESTR

Rzeczy znaczniéjszych zawierających się
w téy Grammatyce.

	Karta,
O pronuncyacyi - - - - -	2.
ROZDZIAŁ I. o Imieniu - - - - -	5.
Imiona wielkość oznaczaiące - - - - -	6.
— oznaczaiące pogardę - - - - -	tamże.
— oznaczaiące mnogość i obfitość - - - - -	tamże.
— umniejszenie - - - - -	tamże.
— przydatne porównywane przez stopnie - - - - -	7.
— rachunkowe - - - - -	8.
— porządkowe - - - - -	tamże.
— dzielące - - - - -	tamże.
§. 1. O artykule - - - - -	9.
§. 2. O rodzaju - - - - -	II.
§. 3. O liczbie - - - - -	13.
§. 4. O spadkowaniu, czyli deklinacyi - - - - -	tamże.
Przykład Deklinacyi z Artykułem il - - - - -	16.
— z Artykułem lo - - - - -	tamże.
— z Artykułem lo apostrofowanym - - - - -	17.
— z Artykułem la - - - - -	tamże.
	Przy-

R E I E S T R.

	Karta.
Przykład Deklinacji z Artykułem <i>la</i>	
apostroflowanym - - - -	18.
— z Artykułem nie determinującym -	tamże.
— z Artykułem nie determinującym	
apostroflowanym - - - -	19.
O imionach nie porządkowych - - -	tamże.
ROZDZIAŁ II. o Zaimkach - - - -	20.
§. 1. O zaimkach osobistych - - - -	21.
Deklinacya Osoby pierwszej - - - -	tamże.
— Osoby drugiej - - - -	tamże.
— Osoby trzeciej rodzaju męskiego -	22.
— Osoby trzeciej rodz. bięłogłow. -	tamże.
§. 2. O zaimkach posiadających - - -	25.
— skazujących - - - -	26.
— pytających się - - - -	27.
— przypominających - - - -	28.
— nie określonych - - - -	30.
ROZDZIAŁ III. o Słowie - - - -	tamże.
Koniugacya słowa posittkującego avere mieć -	31.
— słowa posittkującego essere być -	35.
Przykład Koniugacyi pierwszej <i>amare</i>	
<i>kochar</i> - - - -	40.
— drugiej Koniugacyi <i>temere bać się</i> -	44.
— trzeciej Koniug. <i>leggere czytać</i> -	48.
— czwartej Koniug. <i>sentire słyszeć</i> -	50.
O słowach cierpiących trzeciego gatunku,	
i ściągających się - - - -	53.
Koniugacya słowa cierpiącego - - - -	54.
	Kon-

R E I E S T R.

	Karta.
<i>Koniugacya slowa trzeciego gatunku</i> - - -	54.
— <i>slowa sciągającego się</i> - - -	tamże.
<i>O slowach trzecio-osobnych</i> - - -	55.
<i>O slowach nie porządkowych Deklinacyi</i>	
<i>piérwjszy</i> - - -	53.
<i>Andare iść</i> - - - - -	tamże.
<i>Dare dać</i> - - - - -	60.
<i>Fare czytać</i> - - - - -	62.
<i>Stare stać</i> - - - - -	64.
— <i>drugiey Deklinacyi</i> - - - - -	66.
<i>Cadere padać</i> - - - - -	tamże.
<i>Parere zdawać się</i> - - - - -	67.
<i>Sapere umieć</i> - - - - -	69.
<i>Tenere trzymać</i> - - - - -	70.
<i>Sedere siedzieć</i> - - - - -	71.
<i>Dovere musiéć</i> - - - - -	tamże.
<i>Volere chcieć</i> - - - - -	72.
<i>Potere móc</i> - - - - -	73.
<i>Vedere widziéć</i> - - - - -	74.
— <i>trzeciéy Koniugacyi</i> - - - - -	75.
<i>Dire mówić</i> - - - - -	tamże.
<i>Togliere znosić</i> - - - - -	76.
<i>Addurre przyprowadzić</i> - - - - -	77.
<i>Porre kłaść</i> - - - - -	78.
<i>Scegliere obrać</i> - - - - -	79.
<i>Spegnere ganić</i> - - - - -	80.
<i>Sciogliere rozwiązać</i> - - - - -	81.
<i>Volgere obrócić</i> - - - - -	82.

Co-

R E I E S T R.

Karta.	Karta.
54.	Conoscere znać - - - - - 83.
nże.	— czwartéy Koniugacyi - - - - - 86.
55.	Salire wstępować - - - - - tamże.
	Venire przyiść - - - - - 87.
58.	Morire umierać - - - - - 88.
nże.	Udire słyszcć - - - - - 89.
60.	Ufcire wyiść - - - - - 90.
62.	O słowach kończących się na isco - - - - - 92.
64.	O słowach nie całych, czyli nie dostatkow-
66.	wych - - - - - tamże.
nże.	ROZDZIAŁ IV. o Rodzaiach ucześnieństw - 93.
67.	ROZDZIAŁ V. o Przysłowiu - - - - - 96.
69.	ROZDZIAŁ VI. o Przekładaniach - - - - - 98.
70.	ROZDZIAŁ VII. o Łączeniu - - - - - 100.
71.	ROZDZIAŁ VIII. o Wtrąceniu - - - - - 101.
nże.	Słownik - - - - - 102.
72.	Rozmowy - - - - - 120.
73.	Historyki zabawne i dowcipne - - - - - 155.
74.	
75.	Salire postępować na karcie 87, trzeba poprawić
nże.	wstępować, i tak tę całą Koniugacyą deklin-
76.	nować.

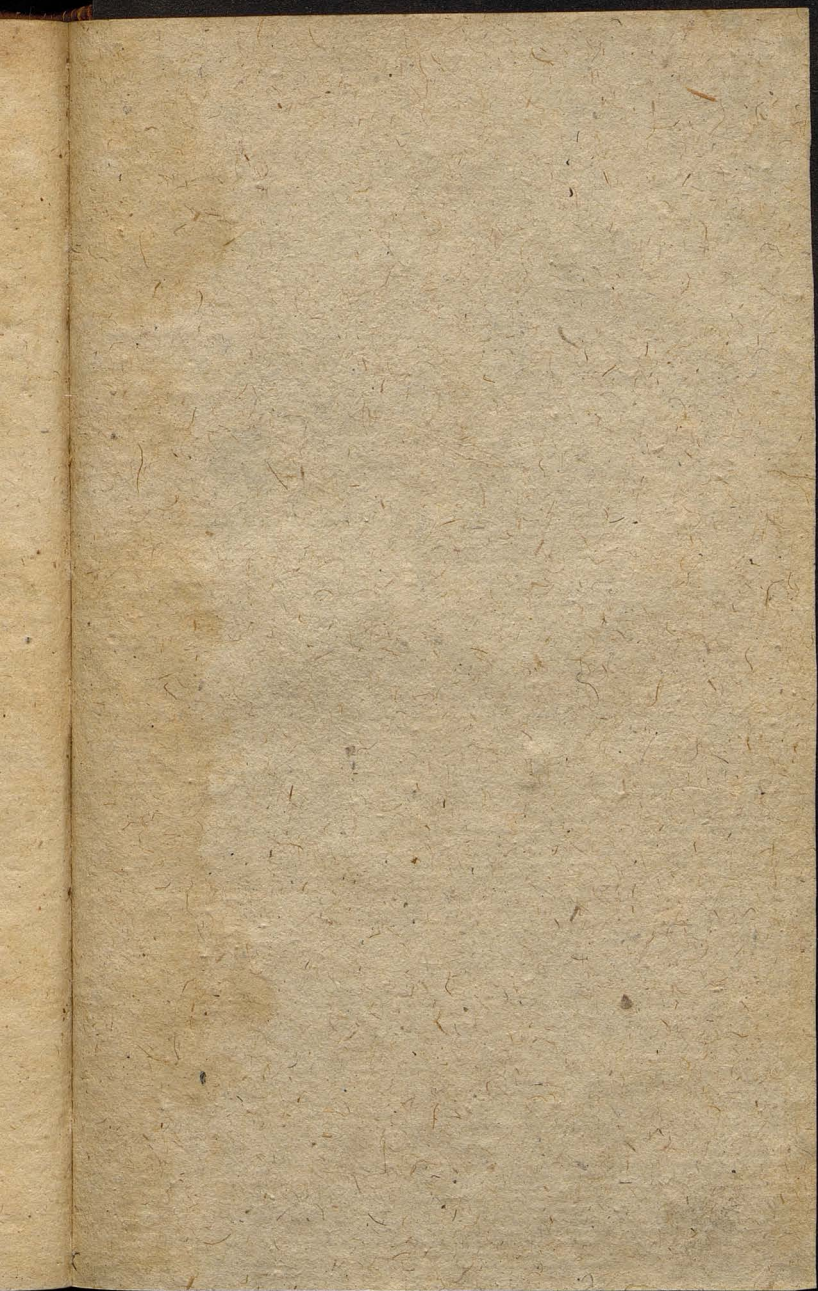
77.
78.
79.
80.
81.
82.
Co-

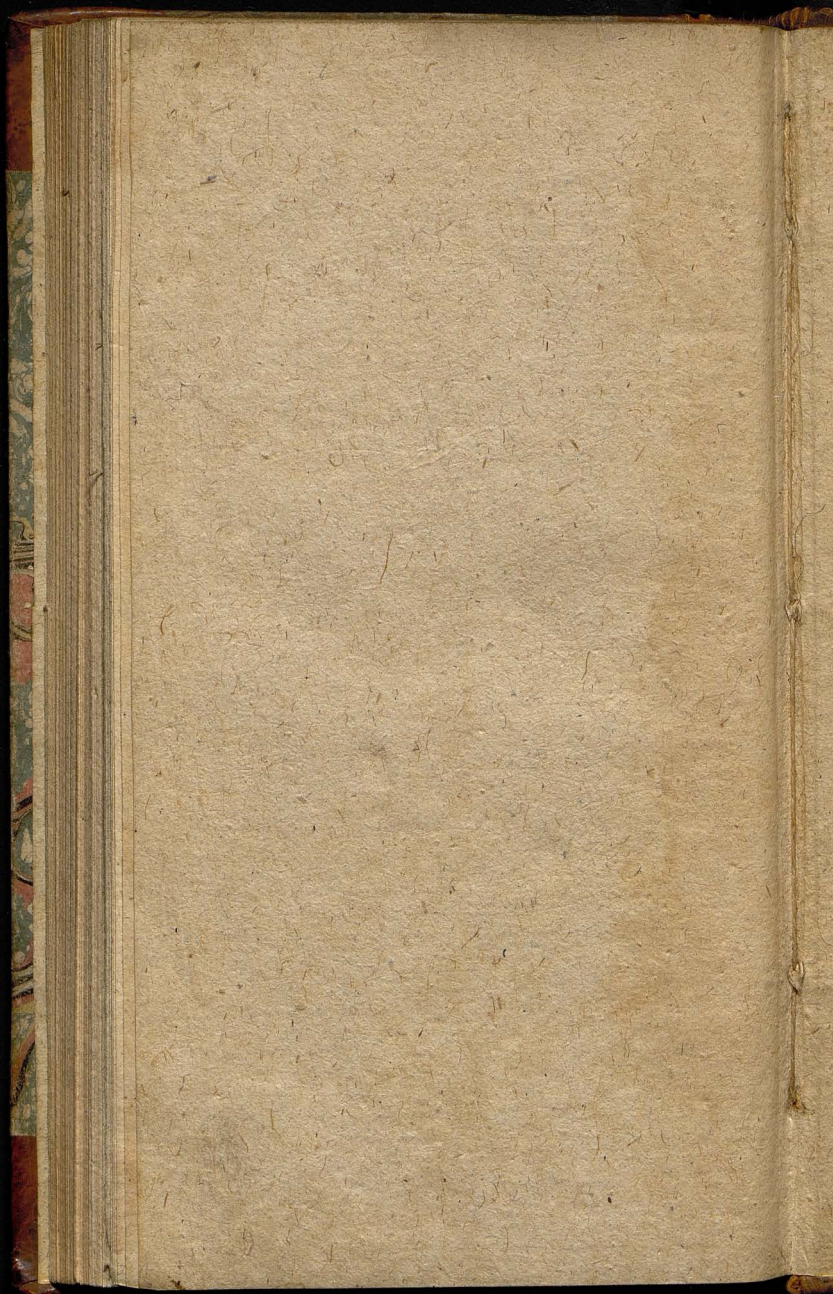
BIBLIOTE: UNIV:

JAGELLONICAE

Biblioteka Jagiellońska

stdr0024870

